

Lähisuhdeväkivallan systemaattisen puheeksioton ja tunnistamisen jalkautuminen Lohjan alle kouluikäisten lasten ja perheiden peruspalveluissa

Vera Kuisma

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Lähisuhdeväkivallan systemaattisen puheeksi-
sioton ja tunnistamisen jalkauttaminen Loh-
jan alle kouluikäisten lasten ja perheiden
peruspalveluissa**

Vera Kuisma
Sosiaalialan koulutusohjelma,
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Vera Kuisma

Lähisuhdeväkivallan systemaattisen puheeksioton ja tunnistamisen jalkauttaminen Lohjan alle kouluikäisten lasten ja perheiden peruspalveluissa

Vuosi 2020

Sivumäärä 76

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vuonna 2018 käyttöönotetun systemaattisen puheeksioton mallin toimivuutta Lohjan alle kouluikäisten lasten peruspalveluissa. Ensimmäinen puheeksioton koulutus järjestettiin huhtikuussa 2018, jolloin kouluttajatahona toimi Viola - väkivallasta vapaaksi ry. Lohjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori aloitti työnsä saman vuoden toukokuussa. Systemaattisen puheeksioton malli otettiin Lohjalla käytännöksi elokuussa 2018, edeten asteittain eri yksiköissä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa, millä tavalla systemaattinen puheeksiotto toteutuu tällä hetkellä ja millaisia mahdollisia haasteita väkivallasta kysymiseen liittyy. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa mallin ja siihen liittyvien työkalujen vahvuuksista ja kehityskohteista sekä nostaa esiin työntekijöiden näkökulmia ja kokemuksia. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Lohjan kaupungin kanssa.

Tutkielman tietoperusta käsittelee lähisuhdeväkivallan eri muotoja, keskittyen avaamaan tarkemmin lähisuhdeväkivaltaan liittyviä muotoja ja käsitteitä. Tietoperustassa käsittelem myös lapsen roolia perheväkivallan keskiössä, kuritusväkivaltaa sekä lähisuhdeväkivallan vaikutusta lapsiin. Käyn myös läpi aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja väkivallan ehkäisyyn tarkoitettuja palveluja.

Opinnäytetyö on toteutettu monimuototutkimuksena, jossa yhdistyvät laadullinen ja määrällinen tutkimusote. Tutkielmaa varten lähetettiin alle kouluikäisten peruspalveluiden yksiköiden esimiehille saatekirje ja linkki verkossa sijaitsevaan kyselylomakkeeseen. Kyselyyn vastasivat yksiköiden työntekijät. Puheeksioton koulutuksiin on osallistunut yli 180 työntekijää, joista kyselyyn vastasi 45 henkilöä. Kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Tutkimusaineisto analysoitiin kysymysten mukaan, joko tilastollisen analyysin avulla tai teoriasidonnaisella sisällönanalyysillä.

Tutkimustulosten perusteella työntekijät kaipaavat lisää koulutusta lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. Tutkimustuloksissa tuli selvästi esille työntekijöiden vaihtelevat tavat suhtautua lähisuhdeväkivallasta kysymiseen, toisten pitäessä sitä luonnollisena osana omaa työtä ja toisten ajatellessa asiaa enemmän perheiden asioihin sekaantumisena tai vanhempien syyttelemisenä. Suurin osa vastaajista ei kysy kaikilta vanhemmilta tai huoltajilta lähisuhdeväkivallasta. Lohjan mallissa hyvänä pidettiin erityisesti avainhenkilöiden olemassaoloa ja selkeää toimintasuunnitelmaa lähisuhdeväkivaltatapausten ilmetessä. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta kritisoitiin sen virallisuudesta, vaikka toisaalta koettiin hyvänä, että on olemassa työväline, johon turvautua. Tutkimustuloksista esille nousikin toive, että lomakkeen käyttöä ja puheeksiottoa voisi harjoitella omalla työpaikalla työkaverin kanssa, jolloin puheeksiottoon tulisi kaivattua rutiinia.

Asiasanat: lähisuhdeväkivalta, perheväkivalta, väkivallan puheeksiotto

Vera Kuisma

Implementation of systematic addressing and recognition of domestic violence in Lohja´s basic public services for under school age children and their families

Year 2020

Pages

76

The goal of this study was to research the functionality of the method of systematic addressing of domestic violence that was taken into use in Lohja basic public services for under school age children in 2018. The first training relating to the addressing was organised in 2018 by Viola - Help for Domestic Violence Association. The Lohja coordinator for family and domestic violence started working in May of the same year. The systematic addressing method was implemented in Lohja in August 2018 and gradually adopted in different departments.

This study aimed at determining whether the systematic addressing is currently being used or not and what challenges are entailed when asking about domestic violence. The purpose of the study was to gain more information on the advantages and disadvantages of the method and bring forth the views and experiences of employees using it. The study was run in cooperation with the city of Lohja.

The theoretical framework of this study deals with various forms of domestic violence and focuses on clarifying the forms and concepts related to domestic violence. In the theoretical framework I also considered the role of children at the core of domestic violence, strangulation violence, and the impact of domestic violence on children. In addition, I introduce legislation related to domestic violence and services aimed at preventing violence.

The study was conducted using a blended research methodology, combining qualitative and quantitative approaches. To conduct the study, a cover letter and a link to an online questionnaire was sent to department heads of basic services for under school age children. Department employees answered the questionnaire. There are over 180 employees that have participated in the trainings on addressing, out of which 45 replied to the questionnaire. This questionnaire included both structured and open questions. The research material was studied per question, either using statistical analysis or theory-based content analysis.

The results show that employees need more training on recognizing and addressing domestic violence. The study also clearly indicates that the approach employees have for addressing domestic violence varies, some consider it a part of their normal tasks, some see it as meddling with family affairs or blaming the parents. Most of the respondents do not ask all parents or guardians about domestic violence. Especially having dedicated key persons and a clear action plan to address domestic violence cases were considered important advantages of the method used in Lohja. The domestic violence enquiry and assessment form by the Finnish institute for health and welfare was criticized for being too formal, while on the other hand it was considered a good thing that there is a tool to use. The study results show that employees wish to have opportunities to practice the use of the form and addressing domestic violence at work with colleagues so that these would become routine tasks for them.

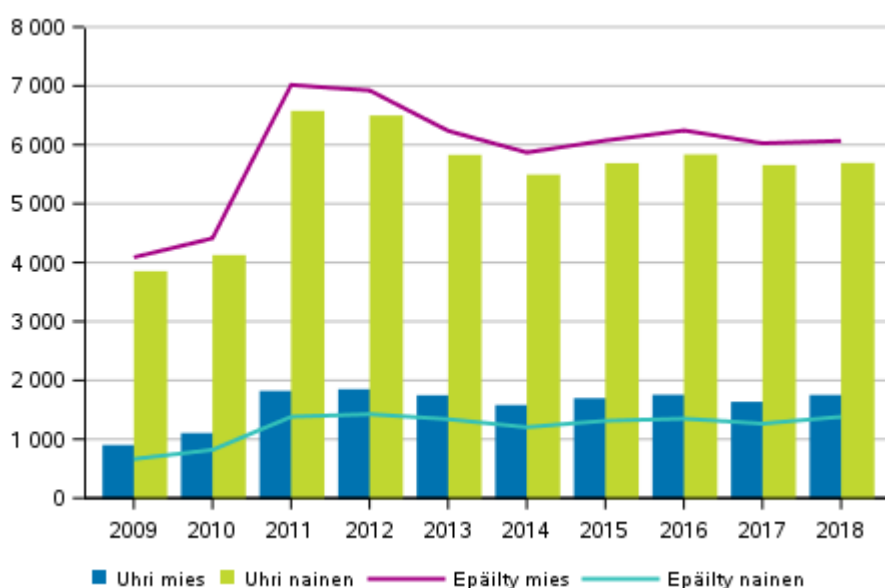
Keywords: violence in a close relationship, domestic violence, addressing violence

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Lähisuhdeväkivalta käsitteenä	8
2.1	Poikkeusolosuhteiden vaikutukset lähisuhdeväkivaltaan	9
2.2	Lähisuhdeväkivalta parisuhteessa.....	10
2.3	Lapsen kohdistuva lähisuhdeväkivalta	12
2.4	Henkinen väkivalta.....	13
2.5	Fyysinen väkivalta.....	14
2.6	Seksuaalinen väkivalta	14
2.7	Taloudellinen väkivalta	15
2.8	Vaino	15
2.9	Häpeä	16
2.10	Lainsäädäntö liittyen lähisuhdeväkivaltaan	17
3	Perheväkivallan vaikutukset lapsiin	18
3.1	Kuritusväkivalta osana perheväkivaltaa.....	21
3.2	Kiintymyssuhde ja trauma	22
3.3	Lapsen selviytymistä tukevat tekijät	24
4	Palvelut lähisuhdeväkivallan ehkäisijänä	25
4.1	Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen, tunnistaminen ja siihen puuttuminen .	26
5	Aikaisempi tutkimus ja opinnäytetyöt aiheesta.....	28
6	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	30
7	Opinnäytetyön toteutus	30
7.1	Tutkimusmenetelmät.....	31
7.2	Aineiston keruu.....	31
7.3	Aineiston analysointi.....	33
8	Tulokset	37
8.1	Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto huoltajien ja vanhempien kanssa	37
8.2	Lähisuhdeväkivaltatyön haasteet	45
8.3	Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käyttö osana asiakastyötä	50
9	Johtopäätökset ja jatkokehittäminen	53
9.1	Luotettavuus ja eettisyys	56
9.2	Pohdinta	58
	Lähteet.....	61
	Liitteet	70

1 Johdanto

Tilastokeskuksen vuonna 2019 julkaiseman rikos- ja pakkokeinotilaston (kuva 1) mukaan vuonna 2018 50 prosenttia aikuisiin kohdistuneesta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta tapahtui avio- tai avopuolisoiden välillä. 22 prosenttia tilastoiduista aikuisten välillä tapahtuneista perhe- ja lähisuhdeväkivallan teoista tapahtui entisten avio- tai avopuolisoiden välillä. Uhreja oli yhteensä 9900, joista naisia oli 76,5 prosenttia. Uhrien lukumäärä kasvoi edellisestä vuodesta 3,6 prosentilla. Väkivallan tekijänä oli mies 77,6 prosentissa tapauksista. Tietoon tulleista tapauksista alaikäisiin kohdistuvia perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksia oli 2400. Läheskään kaikkea lähisuhdeväkivaltaa ei ilmoiteta viranomaisille. (Tilastokeskus 2019.)

Kuva 1: Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,5 prosenttia naisia (Tilastokeskus 2019).

Istanbulin sopimus on tärkein Suomea ja sen kuntia velvoittava Euroopan neuvoston yleissopimus, jonka tavoitteena on naisten suojeleminen väkivallan kaikilta muodoilta, ehkäistä ja torjua naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa ja väkivaltaa, sekä asettaa väkivaltaa tehneet syytteen. Sopimus on tehty Istanbulissa toukokuussa 2011 ja Suomen eduskunta on hyväksynyt yleissopimuksen huhtikuussa 2015. Istanbulin sopimuksen muihin tavoitteisiin kuuluu myös laaja-alaisen toimien, toimintaperiaatteiden ja puitteiden luominen perheväkivallan naisuhrien auttamiseksi ja suojelemiseksi. (Istanbulin sopimus 53/2015.)

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2008 perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn suositukset nimeltään Tunnista, turvaa ja toimi. Julkaisun mukaisesti lähisuhdeväkivallan ehkäisy on Suomen jokaisen kunnan tehtävä. Kuntien vastuulle jää myös järjestää tarvittavat palvelut väkivaltaa kokeneille uhreille, väkivallantekijöille sekä lapsille, jotka ovat

altistuneet väkivallalle. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistuksen mukaan kaikissa kunnan sosiaali- ja terveystalveissa tulee huolehtia lähisuhteväkivaltaa kokeneiden asiakkaiden tunnistamisesta ja heidän ohjaamisestaan nopeasti avun piiriin. Lähisuhteväkivallan ehkäisytyö tulee sisällyttää kunnan turvallisuussuunnitteluun ja hyvinvointistrategiaan sekä toimintasuunnitelmiin koskien sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Näiden suunnitelmien pohjalta laaditaan kunnan oma lähisuhteväkivallan ehkäisyn toimintamalli. Jokaisella kunnalla tulee olla väkivaltatyön koordinaattori sekä väkivallan ehkäisytyön yhteistyöryhmä. Väkivaltatyössä on apuna kaksi työvälinettä, Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen lähisuhteväkivallan suodatin- ja kartoituslomake sekä MARAK-toimintamalli. MARAK on lyhenne sanoista moniammatillinen riskinarvioinnin kokous. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Lohjan kaupunki on reagoinut kasvaviin perhe- ja lähisuhteväkivallan tilastoihin kehittämällä Lohjalle omaa systemaattisen puheeksioton mallia. Lohjan lähisuhteväkivaltatyön malli on luotu pysyväksi toimintamalliksi Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen sekä sosiaali- ja terveysministeriön ohjeiden mukaan. Ensimmäinen puheeksioton koulutus oli huhtikuussa 2018, jolloin kouluttajatahona toimi Viola - väkivallasta vapaaksi ry. Lohjan perhe- ja lähisuhteväkivaltatyön koordinaattori Jaana Tuomi-Karén aloitti työnsä toukokuussa 2018. Systemaattinen puheeksiotto on otettu Lohjalla käytännöksi elokuusta 2018 lähtien, edeten asteittain eri yksiköissä. Elokusta 2018 lokakuuhun 2018 koulutuksia pitivät rinnakkain Viola ry:n kouluttajat, Lohjan kaupungin avainhenkilöt ja perhe- ja lähisuhteväkivaltatyön koordinaattori. Joulukuusta 2018 alkaen Lohjan kaupungin avainhenkilöt ja perhe- ja lähisuhteväkivaltatyön koordinaattori ovat vastanneet kaikista puheeksioton koulutuksista. Viola ry jatkaa edelleen avainhenkilöiden työnohjaajatahona. (Tuomi-Karén 2020.)

Lohjalla on avainhenkilöitä laajasti eri yksiköissä: varhaiskasvatuksessa, neuvolassa, perhe- neuvolassa, nuorisotyössä, lastensuojelussa, lapsiperheiden sosiaalityössä, Ojamon perhetuikeskuksessa, päihdekllinikalla, aikuissosiaalityössä sekä ikääntyneiden palveluissa. Toiminnan alussa avainhenkilöitä on ollut myös lukiossa sekä ammatillisissa oppilaitoksissa. Avainhenkilöiden yhteistyökumppaneita löytyy myös HUS aikuispsykiatrian poliklinikalta sekä Perheasiain neuvottelukeskuksesta. Lohjalle on koulutettu kevään ja kesän 2018 aikana viisi Move!-työntekijää auttamaan parisuhteväkivaltaa käyttäviä aikuisia. Kouluttajatahona toimi tässäkin Viola ry. Tämän lisäksi avainhenkilöiden joukosta koulutettiin neljä avainhenkilöiden kouluttajaa ja kevästä 2019 alkaen avainhenkilöiden kouluttajat ja perhe- ja lähisuhteväkivaltatyön koordinaattori kouluttavat Lohjan kaupungin uusia avainhenkilöitä. (Tuomi-Karén 2020.)

Opinnäytetyöni on toteutettu monimenetelmätutkimuksena, jossa yhdistyvät sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen tutkimusote ja sen tavoitteena on selvittää, miten systemaattisen puheeksioton malli toteutuu tällä hetkellä Lohjan alle kouluikäisten lasten peruspalveluissa sekä mitä kehitettävää mallissa mahdollisesti on. Opinnäytetyön tilaajana on Lohjan kaupunki ja se on tehty yhteistyössä perhe- ja lähisuhteväkivaltatyön koordinaattorin kanssa.

Tutkielmaani varten olen käynyt useita keskusteluita perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattorin kanssa sekä osallistunut lähisuhdeväkivallan puheeksioton koulutukseen syksyllä 2019. Keväällä 2019 osallistuin avainhenkilöiden koulutuspäivään osana harjoitteluani Lohjan lapsiperheiden sosiaalipalveluissa, mikä osaltaan auttoi ymmärtämään laajemmin Lohjan lähisuhdeväkivaltatyön palveluverkostoa. Varsinainen tutkimus on suoritettu Lohjan kaupungin alle kouluikäisten peruspalveluissa työskenteleville lähetetyllä e-lomakkeella, jossa oli sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä.

Opinnäytetyöni alussa avaan tarkemmin lähisuhdeväkivallan käsitteitä ja tutustutan lukijan syvemmin opinnäytetyöni tietoperustaan. Seuraavaksi esittelen lähisuhdeväkivallan vaikutusta lapsiin sekä kerron erilaisista palveluista, joiden avulla voi ehkäistä lähisuhdeväkivaltaa. Tämän jälkeen tarkastelen opinnäytetyön tarkoitusta, tutkimuskysymyksiä sekä toteutusta. Viimeisessä vaiheessa esittelen tutkimustulokset, johtopäätökset sekä pohdin tutkimustulosten luotettavuutta.

2 Lähisuhdeväkivalta käsitteenä

Hautamäen (2013) mukaan lähisuhdeväkivalta on maailmanlaajuinen, yhteiskuntaluokista, uskonnoista ja kulttuureista riippumaton ilmiö. Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan sekä perheen että suvun sisällä tapahtuvaa henkistä hyvinvointia, terveyttä ja tasa-arvoa loukkaavaa käyttäytymistä. Suomen lain mukaan lähisuhdeväkivalta on rikos, johon jokaisella sitä todistavalla kansalaisella on velvollisuus ja oikeus puuttua. Lähisuhdeväkivallasta puhutaan myös, kun tarkoitetaan seurustelu- ja parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Lähisuhdeväkivallalla on useita eri muotoja, kuten esimerkiksi henkinen, fyysinen, seksuaalinen ja taloudellinen väkivalta sekä vainoaminen. (Hautamäki 2013, 49.)

Nietolan ja Nopparin (2017) mukaan 'intiimillä terrorismilla' tarkoitetaan ilmiötä, jossa parisuhdeväkivallan tekijän tavoitteena on saada valta-asema ja täysi kontrolli omasta puolisostaan. Tällöin puolisoon kohdistuva väkivalta on sitovaa, pitkään jatkuvaa ja alistavaa. Tämän väkivaltamuodon tunnistaminen on erittäin vaikeaa niin työntekijöiden kuin uhrin itsensäkin toimesta. Väkivallan uhka on kuitenkin aina läsnä puolisoitten välillä, ja mitä pidempään väkivaltainen suhde on kestänyt, sitä lyhyempiä ovat jaksot, joissa väkivaltaa ei käytetä. (Nietola & Noppari 2017, 174.)

Alkoholi, lääkkeet ja huumeet vaikuttavat usein väkivallan käytön taustalla, niiden poistaessa tunteiden hallintaan liittyviä estoja. Tärkeitä tekijöitä ovat myös väkivallan tekijän valinnat ja omat ajatukset kohdistuen vihan tunteiden käsittelyyn. Väkivaltaisen puolison lapsuudesta löytyy usein välinpitämättömyyden kokemuksia ja tunne-elämän etäisyyttä. Hautamäki painottaa väkivallantekijän monesti eläneen lapsuudessaan väkivaltaisessa kodissa, missä väkivalta on joko kohdistunut häneen tai ollut vanhempien välistä. Kaikki tämä kietoutuu

itsetuntoa heikentäviin kielteisiin tunteisiin, kuten häpeään, joiden juuret ovat lapsuuden kokemuksissa ja jotka syvenevät väkivallan käytön myötä. (Hautamäki 2013, 161.)

Nietola ja Noppari (2017) arvioivat yleisimpien lähisuhdeväkivaltaan johtavien syiden olevan halu nöyryyttää toista osapuolta, mustasukkaisuus ja aggressiivinen humalatila. Väkivaltaisia tilanteita aiheuttavat myös riidat kotitöiden jakautumisesta ja rahankäytöstä. Uusperheessä puolison omien lasten suosiminen voi johtaa väkivaltaan parisuhteen toisen osapuolen taholta. Naiset kertovat miehiä useammin puolisonsa olevan väkivaltainen humalassa. Miesten kertomuksissa naiset käyttäytyvät väkivaltaisesti ollessaan turhautuneita tai miehen palatessa liian myöhään kotiin ollessaan juhlimassa. Väkivallan kokemisen suhteen nuoret naiset ovat erityinen riskiryhmä maailmanlaajuisesti. Tulotaso vaikuttaa myös riskiin joutua lähisuhdeväkivallan uhriksi, pienituloiset ovat suuremmissa vaaroissa kuin hyvätuloiset. (Nietola & Noppari 2017, 174-175.)

Miesten kokemasta lähisuhdeväkivallasta tiedetään paljon vähemmän kuin naisiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta. STEA rahoitti Miessakit ry:n Väkivaltaa Kokeneet Miehet -hanketta vuosina 2016-2018. Hankkeen tavoitteena oli tarjota apua fyysistä ja henkistä väkivaltaa kokeneille miehille. Hankkeen yhteydessä toteutettiin syksyllä 2016 verkkokysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa miesten kokemaa väkivaltaa. Kyselyyn vastasi yhteensä 154 miestä, joista yksityishenkilöitä oli 119. Vastaaajista 66 prosenttia oli kokenut väkivaltaa entisen kumppanin taholta ja 16 prosenttia oli kokenut väkivaltaa nykyisen kumppanin toteuttamana. Selvityksessä ilmeni koetun väkivallan aiheuttaneen miehille monenlaisia seurauksia, kuten ahdistusta, pelkoa, unettomuutta, järkytystä, masennusta ja fyysisiä vammoja. (Peitsalo, Pekkola & Sarlin 2017, 5-13.)

2.1 Poikkeusolosuhteiden vaikutukset lähisuhdeväkivaltaan

Poikkeusolosuhteet, kuten keväällä 2020 maailmalla jylläävä koronavirus lisäävät lähisuhdeväkivallan määrää myös Suomessa. Koronaviruksen seuraukset ovat alkaneet näkyä Suomessa lisääntyneenä perheväkivaltana ja sen uhkana, perheiden viettäessä kotona huomattavasti enemmän aikaa keskenään kuin aiemmin. Poliisille on tullut alkuvuoteen verrattuna enemmän hälytyksiä perheiden kotona tapahtuvasta metelöinnistä, häiriökäyttäytymisestä ja väkivallasta. Samaan aikaan väkivaltarikosten kokonaismäärä on pienentynyt. Kotihälytystehtäviä oli maaliskuussa 2020 noin tuhat kappaletta enemmän verrattuna edellisen kuukauden tilastoihin. (Huusko & Kerkelä 2020).

Koronaviruksen vaikutukset näkyvät myös Ensi- ja turvakotien liiton asiakasmäärissä. Liiton turvakodeissa asiakasmäärä on lisääntynyt 34 asiakkaalla verrattuna viime vuoden vastaavaan viikkoon. Väkivaltatyön avopalveluissa puolestaan on selvemmin nähtävissä kotiolojen kriisiytyminen. Maaliskuun lopussa avopalveluiden yksilötyössä oli 589 asiakasta enemmän kuin vuosi sitten vastaavana aikana. Koettu väkivalta tai sen uhka on noussut selkeästi esiin myös liiton

chat-palveluissa. Koronaviruksen aiheuttamat lieveilmiöt, kuten työttömyys tai taloudelliset vaikeudet voivat aiheuttaa tilanteiden kriisiytymistä myös sellaisissa perheissä, joissa ei aiemmin ole ollut perheväkivaltaa tai ilmennyt sen uhkaa. (Huusko & Kerkelä 2020.)

Koronapandemialla on ollut valtavia vaikutuksia kotona tapahtuvaan väkivaltaan maailmanlaajuisesti. Kiinassa on raportoitu kolme kertaa enemmän perheväkivaltapauksia alkuvuodesta 2020, kuin edellisenä vuotena samaan ajankohtaan. Seattlessa on raportoitu kotiväkivallan lisääntyneen 22 prosentilla edellisvuodesta. Espanjan Kataloniassa yhteydenotot perheväkivaltaa kokeneiden hätälinjoille ovat lisääntyneet 20 prosenttia. Italiassa erilaiset avustusjärjestöt saavat epätoivoisia viestejä perheväkivallan uhreilta. Perheväkivallan kasvu näyttäisi noudattavan maailmanlaajuisesti samaa kaavaa. Ne perheet, joissa asuu väkivaltainen ihminen ovat ansassa kotonaan. (Huusko & Kerkelä 2020.)

2.2 Lähisuhdeväkivalta parisuhteessa

Väkivaltainen parisuhde noudattaa usein samaa kaavaa. Väkiältä on helposti ennustettavissa tietyistä merkeistä, jotka uhri usein valitettavasti havaitsee vasta sitouduttuaan parisuhteeseen ja suhteen ollessa jo vakava. Riina-Maria Metso (2018) painottaa lähisuhdeväkivaltaan johtavan suhteen etenevän usein todella nopeasti heti tutustumisesta alkaen. Uusi kumppani tunnustaa rakkauttaan jo siinä vaiheessa, kun toinen osapuoli ajattelee suhteen olevan vasta tutustumisvaiheessa. Hyvin varhaisessa vaiheessa kumppani alkaa ehdottamaan yhteen muuttamista. Suhteen alkuvaiheessa korostuvat myös puheet suhteen ainutlaatuisuudesta. (Metso 2018, 189.)

Vähitellen uusi kumppani alkaa hankaloittamaan puolisonsa sosiaalista elämää, estämällä tätä tapaamasta ystäviään, sukulaisiaan tai rajoittamalla harrastuksia. Uhri kokee olevansa tilivelvollinen kumppanilleen kaikista teoistaan ja menoistaan. Rehelliset selostukset päivän kulusta eivät tunnu uppoavan, vaan uhria syytetään jatkuvasti valehtelusta. Uhrin viestit, sovellukset ja sähköpostit tarkistetaan. Väkivallan tekijä puhuu usein ikävään sävyyn uhrille tämän läheisistä ja toisaalta vähättelee ja nolaa uhria muiden ihmisten edessä. Uhri tuntee olevansa jatkuvasti varpaillaan, koska kumppani loukkaantuu herkästi ilman syytä ja tällä on hyvin vaihtelevia mielialoja. Uhrille alkaa syntyä epä määräisen paha olo, mutta hän ei vielä tiedä mistä se johtuu. Oireet voivat olla sekä psyykkisiä että fyysisiä. (Metso 2018, 190-191.)

Hautamäen (2013) mukaan väkivaltainen puoliso on pohjimmiltaan epäilevä ja epävarma, hän ei arvosta itseään riittävästi ja hänellä on heikko itseluottamus sekä itsetunto. Lähisuhteeseen hän on ylikorostuneen riippuvainen puolisostaan, mutta samalla tunnetasolla vetäytyvä. Väkiältä on saattanut oppia käyttämään väkivaltaa ratkaisukeinona jo lapsuudessa, joutuessaan itse vanhempiansa väkivallan uhriksi tai todistaessaan vanhempiansa toisiinsa kohdistamaa väkivaltaa. Väkiältä voi myös olla keino ratkaista kokemustilanteita, mitkä tuottavat tunnetasolla tuskaa tai tuntuvat epä mukavilta. Kontrollointi voi olla

väkivaltaiselle puolisolle tapa pitää huolta ja ennaltaehkäistä tilanteita, joita pitää vaikeasti hallittavina. Väkivalta voi alkaa kontrollointina ja siirtyä fyysiseen väkivaltaan uhkailujen kautta. (Hautamäki 2013, 160.)

Kuva 2: Tunnista väkivallan monet kasvot (Nettiturvakoti).

Perheen sisäisessä väkivallassa toistuvat usein tietyt vaiheet, lähisuhteväkivallan edetessä ylhäällä näkyvän kuva 2 mukaisesti. Aluksi tilanne perheessä kiristyy ja jännitys kasvaa. Tähän vaiheeseen liittyy riitelyä, henkistä väkivaltaa, nöyryyttämistä, tavaroiden rikkomista ja uhoamista. Tilanteisiin saattaa liittyä myöskin lievää fyysistä väkivaltaa, kuten esimerkiksi tönnäytystä. Erimielisyyksiä ei käsitellä ja jännitys kasvaa. Yksi perheenjäsenistä voi luoda perheeseen pelon ilmapiirin ja muut yrittävät olla ärsyttämättä tätä. Tilanne saattaa herättää muissa ahdistusta, koska he joutuvat jatkuvasti varomaan sanomisiaan ja tekemisiään. (Nettiturvakoti.)

Räjähdyksen, eli fyysisen pahoinpitelyn laukaisee yleensä jokin toisarvoinen asia. Tähän vaiheeseen voi liittyä päihteiden käyttöä, jota tekijä pitää hyväksyttynä syynä omalle väkivaltaiselle käytökselleen. Väkivallan tekijä vähättelee usein tekoaan ja pyrkii selittelemään sitä erilaisilla, omasta mielestään hyväksyttävillä syillä. Seuraavassa vaiheessa tekijä pyytelee anteeksi, on katuvainen ja haluaa hyvittää tekoansa. Pahoinpitelijä tuntee häpeää ja ahdistusta tapahtuneesta ja lupaa, ettei tilanne toistu enää koskaan. Puoliso antaa anteeksi, molemmat haluavat elämän ja arjen jatkuvan rauhallisina. (Nettiturvakoti.)

Anteeksiantoa seuraa yleensä uusi ”kuherruskuukausi” suhteessa. Puolisoilla on usko parempaan yhteiseen tulevaisuuteen ja tilanteen hallintaan. Tilanne perheessä voi olla jonkin aikaa todella hyvä. Mikäli väkivaltainen puoliso ei ole tänä aikana hakenut ongelmiinsa apua, on väkivallalla ikävä tapa uusiutua. Vähitellen fyysinen väkivalta voi muuttua yhä rajummaksi ja pahoinpitelyjen välit lyhentyä. Perhe saattaa pitää väkivaltaa oikeutettuna tapana toimia ja vähätellä väkivaltatapahtumia. (Nettiturvakoti.)

2.3 Lapsen kohdistuva lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä myös lapsen henkisenä tai fyysisenä laiminlyöntinä tai pahoinpitelyinä. Perheväkivallalla on vakavia seurauksia ja se voi vaarantaa lapsen hyvinvoinnin sekä psyykkisen ja fyysisen terveyden. Lapsen kaltoinkohtelulla tarkoitetaan lapsen kohdistuvaa suoraa tai epäsuoraa väkivaltaa. Epäsuoralla väkivallalla tarkoitetaan perheessä vallitsevaa väkivallan ilmapiiriä, jonka keskellä lapset elävät. Lapsiin kohdistuva fyysinen väkivalta liittyy yleisimmin ristiriitojen ratkaisuun. (Ellonen, Helminen, Lepistö & Paavilainen 2017, 212.) Vanhemmalla voi itsellään olla puutteelliset keinot puuttua lapsen haastavaan käytökseen, eikä hän osaa ratkaista tilannetta kuin väkivallalla.

Yksi kaltoinkohtelun muoto on lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, jolla tarkoitetaan perheväkivaltaan liittyen vanhempien lapsen kohdistamaa seksuaalista tekoa, joka vahingoittaa lapsen koskemattomuuden ja kehityksen. Seksuaalinen hyväksikäyttö voi ilmetä esimerkiksi lapsen sukupuolielinten kosketteluna, altistamisena seksuaaliselle toiminnalle tai lapsen pakottamisena seksuaalisiin tekoihin. Lapsen fyysisellä pahoinpitelyllä tarkoitetaan fyysistä väkivaltaa, jota vanhempi kohdistaa lapsen aiheuttaen hänelle kipua tai terveyden vahingoittamista. Fyysisen pahoinpitelyn muotoja ovat esimerkiksi potkiminen, polttaminen kuumalla esineellä, vedellä tai tupakalla, lapsen huumaminen ja lyöminen. Tyypillisiä fyysisestä pahoinpitelystä syntyviä vammoja ovat palovammat, mustelmat, pään alueen vammat, sisäelinvammat ja luunmurtumat. Kemialliselle pahoinpitelylle altistunut lapsi on saatettu huumata alkoholilla tai unilääkkeillä, jolloin hän on sekava, unelias ja hänellä on alentunut tajunnan taso. Pahimmassa tapauksessa pahoinpitelyt voivat johtaa kuolemaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a.)

Vauvan ravistelu on yksi perheväkivallan muoto. Vauvaa ravistellaan tilanteissa, joissa vanhemmat ovat väsyneitä ja menettävät malttinsa vauvan haastavan käytöksen edessä, kuten silloin kun vauva on kovin itkuinen tai tämä syö tai nukkuu huonosti. Vauvan niskalihakset ovat heikot ja pää on vartaloon verrattuna painava ja iso. Vauvaa ravisteltaessa tämän pää liikkuu suurella voimalla ja hyvin nopeasti edestakaisin. Seurauksina voi ilmetä esimerkiksi kouruistuksia ja hengityskatkoksia ja pitkäaikaisseurauksina epileptisiä kohtauksia, näkövammoja ja oppimisvaikeuksia. Ravistelulla voidaan aiheuttaa vauvalle vakava aivovaurio tai kuolema. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a.)

Perheväkivallan kohteena olevaa lasta voidaan pahoinpidellä myös henkisesti. Henkisellä pahoinpitelyllä tarkoitetaan esimerkiksi fyysisellä väkivallalla tai hylkäämisellä uhkailua, nimitelyä ja huutamista. Henkisellä pahoinpitelyllä on haitallinen vaikutus lapsen tunne-elämän ja psyykeen kehitykselle. Lapsen perustarpeiden laiminlyönti on myöskin osa perheväkivaltaa. Lapsi voi olla nälkäinen, likainen, terveydenhoidon tarpeessa tai hän on voinut altistua kotoaan huumeille. Väkivaltaisessa perheessä eläminen altistaa lapsen kaikille väkivallan haittavaikutuksille, vaikka väkivalta ei kohdistuisikaan suoraan lapseen. Pitkään jatkuva väkivallan ilmapiiri saattaa altistaa lapsen monille sairauksille ja aiheuttaa hänelle turvattomuutta ja pelkoa. Lapsi saattaa myöskin oppia itse ratkaisemaan ongelmansa väkivallan keinoin. Perheväkivallan eri muodot esiintyvät usein perheessä samanaikaisesti. Mikäli perheessä esiintyy parisuhdeväkivaltaa, on perheen lapsilla suurentunut riski joutua kaltoinkohtelun kohteiksi. Riskiä nostaa myöskin lapsen vamma tai pitkäaikainen sairaus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018a.)

2.4 Henkinen väkivalta

Marttalan (2011) mukaan henkinen väkivalta on lähisuhdeväkivallan yleisin muoto ja se edeltää usein väkivallan muuttumista fyysiseksi. Henkinen väkivalta ilmenee alistamisena, nimitelynä, pelotteluna, fyysisellä väkivallalla uhkailuna, painostamisena, kiroiluna, huutamisena, syyttelynä, kontrolloimisena, alentuvana käyttäytymisenä, pilkkaamisena, häirintänä ja vähättelynä. Jatkuva haukkuminen ja mitätöinti hajottavat ihmisen pieniksi paloiksi. Uhri ei välttämättä tunnista joutuneensa henkisen väkivallan kohteeksi, mikäli hänellä on hyvä perusluottamus elämään ja luottamus tekijää kohtaan. Uhri saattaa tunnistaa tekijän kohtelevan häntä väärin, mutta samaan aikaan kokea itsensä epäonnistuneeksi, huonoksi tai hulluksi. (Marttala 2011, 46.)

Henkisen väkivallan kohteeksi joutunut alkaa miettimään, mikä hänessä itsessään on vikana. Raja normaalin ja epänormaalin välillä alkaa häviämään ja oma elämä saattaa tuntua epätoelliselta. Uhrin mielenterveys voi alkaa horjua ja tekijä voi edesauttaa asiaa kyseenalaistamalla sen. Lopulta henkisen väkivallan uhri ei tunnista enää kuka hän oikein on, mitä asioita hän osaa ja mitä voi tehdä. Henkinen väkivalta traumatisoi uhrin ja siitä jää arpi sieluun. Pienikin samankaltainen muistutus tai vihjaus väkivallan kokemukseen herättää muistot tiedostamattomalla tai tietoisella tasolla. Tästä seuraa henkistä kärsimystä, tuskaisuutta, ahdistusta, lamaannusta ja jatkuvaa varuillaan oloa ja yliviritettyneisyyttä. (Marttala 2011, 46-47.)

Marttalan (2011) mukaan yksi henkisen väkivallan osa-alue on kontrollointi, jolloin uhrin elintilaa ja sukulaisten tai ystävien tapaamista pyritään rajoittamaan. Rajoittaminen alkaa yleensä pyynnöstä tai toiveesta olla tapaamatta uhrin läheisiä, tekijän samalla puhuen heistä negatiivisesti. Kodin ulkopuolella tapahtuvaa liikkumista voidaan myös rajoittaa ja vahtia. Uhri voi joutua pitämään tarkkaa minuuttiaikataulua tekemisistään ja esimerkiksi tekijän mielestä liian pitkäksi venähtänyt kauppareissu voi johtaa uhrin haukkumiseen, uhkailuun ja

lopulta fyysiseen väkivaltaan. Parisuhteessa uhria voidaan kontrolloida myös puhelimen avulla, jolloin uhrin täytyy olla aina tavoitettavissa puhelimitse ja puoliso tarkistaa säännöllisesti puhelimesta uhrin viestit ja sähköpostit. (Marttala 2011, 47.)

2.5 Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta pitää sisällään kaikki fyysisen väkivallan muodot, kuten esimerkiksi puremisen, kiinni tarttumisen, tönimisen, heittelyn, läimäyttämisen, nyrkillä lyömisen, polttamisen esimerkiksi kiehuvalle vedelle tai tupakalla, kuristamisen, potkimisen, huumaamisen ja teräaseella lyömisen. Läheisissä suhteissa fyysistä väkivaltaa edeltää usein henkinen väkivalta. Ruumiillinen väkivalta alkaa usein jollain lievällä väkivallan teolla, kuten tönäisyllä tai kiinnipitämisellä. Uhri ei välttämättä ymmärrä kokeneensa väkivaltaa, koska teko ei ole sattunut eikä siitä ole jäänyt jälkiä. (Naisten Linja 2017.)

Fyysisestä väkivallasta voi seurata uhrille monia erilaisia fyysisiä vammoja, kuten naarmuja, mustelmia, hiertymiä, murtumia, silmävammoja, palovammoja tai vakavissa tapauksissa aivovammoja. Väkivallan seurauksena uhrille saattaa ilmaantua vaihtelevia fyysisiä seurauksia, kuten vatsavaivoja, särkyjä, sydämen tykytystä, huimausta, puutumista ja ruuansulatushäiriöitä. Fyysinen väkivalta saattaa vaikuttaa myös uhrin psyykkiseen hyvinvointiin ja aiheuttaa erilaisia käyttäytymiseen ja tunne-elämään liittyviä ongelmia, kuten uni- ja syömishäiriöitä, masennusta, itsemurha-ajatuksia, yliaktiivisuutta, paniikkihäiriöitä, korostuneita syyllisyyden ja häpeän tunteita tai ahdistuneisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012.)

2.6 Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalisen väkivallan kokemukset osuvat haavoittumisalttiiseen, yksityiseen ja intiimiin osaan ihmistä ja turmelevat usein käsityksiä luottamuksesta, ihmissuhteista, sukupuolesta, läheisyydestä ja omasta kehosta. Seksuaalisuutta loukkaavat väkivallan kokemukset saattavat viiltää niin syvästi omaa sisintä ja seksuaalisuutta, ettei niitä pysty jakamaan muiden kanssa edes vuosien päästä tapahtuneesta. Seksuaalisessa väkivallassa psyykinen ja fyysinen väkivalta sekoittuvat toisiinsa ja tekijän vallankäyttö uhria kohtaan on suuressa roolissa. Kallio painottaa uhrin elävän usein uhan ja pelon ilmapiirissä silläkin hetkellä, kun ei joudu varsin naisten tekojen kohteeksi. Seksuaalinen hyväksikäyttö, kaltoinkohtelu ja väkivalta ovat ei-toivottua ja yksipuolista toimintaa, jossa ei kunnioiteta toisen itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä, henkilökohtaisia rajoja ja oikeuksia. (Kallio 2015, 10.)

Kallio (2015) arvioi seksuaalisen väkivallan herättävän sen kohteeksi joutuneessa uhrissa tavallisesti syyllisyyden tunteita ja voimakasta häpeää. Häpeän tunne omasta voimattomuudesta ja itsestä johtaa usein teon salaamiseen, vaikka uhrin toipumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää olisi asian tuominen päivänvaloon. Seksuaalisen väkivallan kirjo on laaja ja sisältää seksuaalisiin tekoihin pakottamisen lisäksi lähentelyn, ahdistavat kommentit, itsensä paljastelun, väkisin koskettelun, seksin katsomisen pakottamisen, painostamisen, nimittelyn,

nöyryyttämisen, seksuaalisten kuvien ottamisen ja niiden levittämisen ja seksuaaliset ehdot-
telut. Alaikäiseltä seksin ostaminen on Suomen lain mukaan aina seksuaalirikos. Seksin oston
ei tarvitse tapahtua rahalla, vaan se voi olla esimerkiksi tavaramalla, päihteillä tai majapaikalla
maksamista. (Kallio 2015, 10-11.)

Vastoin yleistä luuloa, seksuaalisen väkivallan tekijä on useimmiten uhrille läheinen henkilö
eikä satunnainen puskaraiskaaja. Maaret Kallio (2015) toteaa läheisen suhteen väkivallanteki-
jään vaikeuttavan uhrin kykyä tuoda teko julki. Seksuaalisen väkivallan kokemukset saattavat
purkautua niin fyysisin kuin psyykkisin oirein erilaisina sairauksina, kipuina tai päihdeongel-
mina. Toipumisen kannalta tärkeintä on uhrin kuulluksi tuleminen ja kokemusten avaaminen.
Uhri ei välttämättä uskalla kertoa tapahtuneesta, koska pelkää toisten vähättelevän tapahtu-
nutta tai syyllistävän uhria tapahtuneesta. Seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuminen on
traumaattinen kokemus, mikä synnyttää uhrille voimakasta häpeää itsestään ihmisenä sekä
syyllisyydentunteita tilanteen ja tapahtuneen mahdollistumisesta. (Kallio 2015, 11-12.)

2.7 Taloudellinen väkivalta

Tutkimusten perusteella taloudellisen väkivallan uhka kohdistuu erityisesti naisiin. Suhteissa,
joissa on taloudellista väkivaltaa, myös fyysinen ja henkinen väkivalta on yleistä. Taloudelli-
nen väkivalta on pitkäkestoista väkivaltaa, jossa tavoitteena on kumppanin vahingoittaminen
ja kontrollointi. Pitkään jatkuessa taloudellinen väkivalta voi heikentää uhrin psyykkistä ja
fyysistä terveydentilaa. Se heikentää myös väkivallan kokijan taloudellista tilannetta ja toisi-
naan saattaa johtaa köyhyyteen. Työnteon ja koulutuksen häirinnän seurauksena uhrin ansio-
ja työllistymismahdollisuudet saattavat heiketä. (Froloff 2015.)

Taloudellinen väkivalta pitää sisällään taloudellista kiristämistä, kavaltamista, alistamista ja
uhrin rahankäytön kontrolloimista. Marttala (2011) arvioi taloudellisen väkivallan ilmenevän
parisuhteessa puolisoiden välillä esimerkiksi suhteen toisen osapuolen tavassa estää puoliso-
aan käyttämästä omia rahojaan tai käyttämällä puolisonsa rahaa ja omaisuutta luvottomasti.
Uhri voi myös joutua hoitamaan yksin kaikki perheen yhteiset hankinnat ja menot, jolloin hä-
nelle ei jää rahaa omiin välttämättömiinkään menoihin, kuten perusterveydenhuoltoon tai
vaatteisiin. Taloudelliseen väkivaltaan kuuluu myös toisen osapuolen työnteon estäminen, esi-
merkiksi aiheuttamalla kohtauksia uhrin työpaikalla tai saamalla aggressiivisia mustasukkai-
suuskohtauksia uhrin saapuessa töistä kotiin. (Marttala 2011, 49-50.)

2.8 Vaino

Eron jälkeinen vaino on yksi lähisuhdeväkivallan monista muodoista. Suomalaisissa keskuste-
luissa vaino on suhteellisen tuore aihe, vaikka vaino on tunnistettu ilmiönä ja lähisuhteissa ta-
pahtuvana väkivaltana jo pitkään. Vaino voi olla hankalasti tunnistettava lähisuhdeväkivallan
muoto, jolloin uhrin avunsaaminen voi olla hankalaa eikä vainoon puututa sen vaatimalla ta-
valla. On tärkeää muistaa, että vaino voi koskettaa kaikkia ihmisiä riippumatta etnisestä

taustasta tai yhteiskuntaluokasta. Vaino on väkivaltaa, josta ei välttämättä jää näkyviä jälkiä uhriin, mutta mikä voi pahimmillaan päätyä henkirikokseen. (Laitinen & Nikupeteri 2017, 19.)

Laitisen ja Nikupeterin (2017) mukaan useimmiten eron jälkeisen vainon kohteeksi joutuu perheen äiti. Lapset joutuvat altistumaan vanhemman kokemalle vainolle, koska vainoajalla on oikeus pitää yhteyttä lapsiinsa. Vainoaja yrittää usein saada tietoa vainotun liikkeistä ja toimista lasten avulla. Kysymykset elatusmaksuista ja yhteisten lasten huoltajuudesta tarjoavat vainoajalle mahdollisuuksia kontrolloida sekä lasten että vainon kohteena olevan vanhemman arkea. Vainon varjossa elämiseen liittyy erilaisia väkivaltaisia ja väkivallattomia tekoja, jotka aiheuttavat pelkoa ja turvattomuutta perheelle. Parisuhdeväkivalta ja vainoaminen liittyvät tiiviisti toisiinsa, yli 80% vainon uhreiksi joutuneista on sitä ennen joutunut vainoajan fyysisen pahoinpitelyn uhriksi. Perheen lapset ovat usein joutuneet todistamaan äitiin kohdistunutta väkivaltaa tai välillä joutuneet itsekin sen kohteeksi. Vainossa on äärimmillään kyse lapsiin kohdistuneista henkirikoksista ja perhesurmista. (Laitinen & Nikupeteri 2017, 104-105.)

Yksinkertaisimmillaan määriteltynä vaino on pakonomaista ja toistuvaa häirintää. Vaino koostuu monista erilaisista teoista ja käyttäytymismalleista ja siihen voi sisältyä monen muotoista väkivaltaa: psyykkistä, fyysistä, hengellistä, hengellistä, taloudellista, seksuaalista, sosiaalista ja digitaalista väkivaltaa. Nikupeterin (2016) mukaan vaino voi koostua erilaisista ei-väkivaltaisista ja väkivaltaisista teoista, joiden toteuttamiselle vain mielikuvitus on rajana. Vaino on väkivaltana vaikeasti tavoitettavaa ja epäselvää. Välillä vainoaja voi jättää uhrinsa väliaikaisesti rauhaan ja aloittaa vainoamisen taas jossain vaiheessa uudestaan. Vainoamista voi tapahtua kadulla, kotona, harrastuksissa, työpaikalla tai matkoilla. Yleisimmät tavat vainoamiselle ovat henkilökohtaiset yhteydenotot, puhelinsoitot sekä tarkkailu ja seuraaminen. (Nikupeteri 2016, 42-43.)

2.9 Häpeä

Rauhalammi (2019) painottaa pari- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvän aina vahvasti häpeän. Häpeä siitä, että joku perheen ulkopuolinen saa tietää, häpeä kumppanin puolesta ja häpeä siitä, mihin tilanteeseen on joutunut. Häpeä saattaa koskettaa myös väkivallan tekijää. Varsinkin lapsiin kohdistuva väkivalta herättää tekijässä suuria häpeän tunteita. Syyllisyydentunteet ja häpeä saattavat estää uhria hakemasta apua ja irtautumasta väkivaltaisesta suhteesta. (Rauhalammi 2019.)

Häpeää, pelkoa ja syyllisyyttä tunnetaan usein samanaikaisesti. Häpeästä on usein vaikeampi puhua, kuin pelosta ja syyllisyydestä. Tunnetasolla häpeä estää ja rajoittaa muiden tunteiden ilmaisemista ja kokemista. Ihmiset, jotka kokevat helposti häpeää, liittävät oman persoonansa ja itsensä tapahtuneeseen väkivallantekoon ja näin syntyy kokonaisvaltainen näkemys omasta itsestä epäonnistuneena, kelpaamattomana, huonona ja virheellisenä ihmisenä. Häpeä aiheuttaa ihmiselle niin fyysistä kuin psyykkistä tuskaa. (Malinen 2011, 7-13.)

2.10 Lainsäädäntö liittyen lähisuhdeväkivaltaan

Suomen lainsäädännön mukaan toisen ihmisen pahoinpitely on aina rikos. Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus turvallisuuteen, koskemattomuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen sekä elämään. Ketään ei myöskään saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti, kiduttaa tai tuomita kuolemaan. (Suomen Perustuslaki 1999/731 § 7). Rikoslain 21. luvussa määritellään henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Henkeen kohdistuvia rikoksia ovat murha, tappo, surma, lapsensurma, kuolemantuottamus sekä törkeä kuolemantuottamus. Murha on ainoa rikos, josta tekijä voidaan tuomita elinkautiseen. Taposta, surmasta ja lapsensurmasta rikoksetekijä tuomitaan syyntakeellisena vankeusrangaistukseen. Toisen ihmisen henkeen kohdistuvan rikoksen suunnittelu ja valmistelu on myös tuomittava rikos. Murhan, tapon tai surman yritys on rangaistava. (Rikoslaki 1995/578 § 1-9.)

Rikoslain § 5 määrittelee pahoinpitelyn tekona, jossa tekijä tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa tai aiheuttaa toiselle kipua, vahingoittaa toisen terveyttä tai saattaa toisen tiedottomaan tilaan. Pahoinpitelyt jaetaan rikoslain mukaisesti kolmeen ryhmään; lieviin pahoinpitelyihin, pahoinpitelyihin sekä törkeisiin pahoinpitelyihin. Lievästä pahoinpitelystä tuomiona on sakko-rangaistus, pahoinpitelystä joko sakkorangaistus tai vankeus ja törkeästä pahoinpitelystä vankeusrangaistus, jonka pituus on enintään 10 vuotta. Pahoinpitelyn ja törkeän pahoinpitelyn yritys on rangaistava. Törkeän pahoinpitelyn kriteerit täyttyvät, mikäli rikoksessa on käytetty ampuma-asetta, rikos on tehty erityisen raakalla tai julmalla tavalla tai pahoinpitelyssä on aiheutettu toiselle vakava sairaus, vaikea ruumiinvamma tai hengenvaarallinen tila. (Rikoslaki 1995/578 § 5-7.)

Lastensuojelulain mukaan jokaisella lapsella on oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön ja erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmille ja huoltajille kuuluu ensisijaisesti vastuu lapsen hyvinvoinnista. Viranomaiset, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, ovat velvoitettuja tukemaan vanhempia tai muita huoltajia heidän kasvatustehtävässään, ja viranomaisten on pyrittävä tarjoamaan perheelle sen tarvitsevaa varhaista apua sekä tarpeen vaatiessa ohjattava lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 1-2.)

Suomessa kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöillä sekä monien muiden alojen, kuten varhaiskasvatuksen, opetuksen ja nuorisotoimen työntekijöillä, on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli he saavat työtehtävässään tietää lapsesta, jonka kehitystä vaarantavat olosuhteet, huolenpidon ja hoidon tarve, tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ammattihenkilöt ovat velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen salassapitovelvollisuudesta riippumatta, mikäli tarve niin vaatii. Ammattihenkilöillä on myös velvollisuus tehdä ilmoitus suoraan poliisille, kun heillä on syytä epäillä lapsen joutuneen seksuaalirikoksen kohteeksi tai sellaisen väkivaltarikoksen, jonka enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 25.)

Lähestymiskiellolla tarkoitetaan rajoitusta, joka voidaan asettaa henkilön terveyden, hengen, rauhan tai vapauden turvaamiseksi toiselta henkilöltä. Lähestymiskiellolla pyritään estämään epätoivotut yhteydenotot, tarkkailu ja seuraaminen. Poliisi voi myöntää väliaikaisen lähestymiskiellon, mutta yleisimmin lähestymiskielloa haetaan suoraan käräjäoikeudesta, joko suullisesti tai kirjallisella hakemuksella. Lähestymiskielto voidaan määrätä kerrallaan enintään vuodeksi, poikkeuksena perheen sisäinen lähestymiskielto, jonka kesto on enintään kolme kuukautta. Lähestymiskielto voidaan määrätä, mikäli on perusteltu syy olettaa, että kieltoon vaadittu henkilö tulisi tekemään kieltoa hakeneelle henkilölle terveyteen, henkeen, rauhaan tai vapautteen kohdistuvan rikoksen tai häiritsemään tätä jollain muulla vakavalla tavalla. (Fagerlund 2019; Laki lähestymiskiellosta 1998/898 § 1-2; Niemi-Kiesiläinen 2004, 242 -243.)

Hallituksen esityksen (HE 78/2010) pohjalta rikoslain 21 luvun 16 §:n tuli vuonna 2011 voimaan muutos, jonka mukaan lievätkin pahoinpitelyt ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia, mikäli ne kohdistuvat alaikäiseen tai tekijälle läheiseen henkilöön. Lain muutoksen myötä poliisi voi kirjata pahoinpitelyn rikosilmoitukseksi, suorittaa esitutkinnan ja asia voi edetä syyteharkintaan, vaikka uhri ei sitä haluaisi. Uhri ei voi itse pysäyttää oikeusprosessin etenemistä. Rikoslaisissa ei tunneta termiä ”lähisuhdeväkivalta”, mutta lakimuutoksen yhteydessä lakiin kirjattu läheisen suhteen määritelmä tarkoittaa käytännössä samaa asiaa. Laissa mainitaan syyttäjällä olevan oikeus nostaa syyte myös lievissä pahoinpitelyissä, mikäli pahoinpitely on kohdistunut tekijän nykyiseen tai entiseen aviopuolisoon tai henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa samassa taloudessa. (Flinck & Livari 2004, 20-21; Rikoslaki 2011/441 § 16.)

3 Perheväkivallan vaikutukset lapsiin

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutuminen on lapselle todennäköisempää Poijulan (2016) mukaan, jos perheessä esiintyy muutakin väkivaltaa, esimerkiksi vanhempien välillä. Lapsi, joka joutuu kerran perheväkivallan uhriksi, on vaarassa joutua uhriksi toistamiseen. Ensi- ja turvakoteihin perheväkivallan vuoksi päätyneistä lapsista valtaosa on leikki-ikäisiä tai 5-9-vuotiaita. Lapset voivat altistua monin eri tavoin perheväkivallalle, joutumalla itse uhriksi, näkemällä vanhemman pahoinpitelevän toista vanhempaa, kuulemalla uhkailuja ja huutamista tai näkemällä perheenjäsenien fyysisiä vammoja. Mikäli väkivalta on jatkuvaa, lapsen psyykinen, fyysinen ja emotionaalinen kehitys ja hyvinvointi ovat vakavasti uhattuina. (Poijula 2016, 141.)

Perheväkivalta muuttaa perheen keskinäisiä suhteita. Lapsi voi yrittää suojella pahoinpitelyn kohteeksi joutuvaa vanhempaansa. Hän saattaa mennä väliin pahoinpitelytilanteisiin, soittaa apua, kieltäytyä menemästä kouluun tai alkaa käyttäytyä huonosti, jotta saisi kiinnitettyä huomion itseensä. Joskus lapsi saattaa asettua pahoinpitelijän puolelle ja muuttua aggressiiviseksi, uhkaavaksi tai epäkunnioittavaksi väkivallan kohteeksi joutunutta vanhempaa kohtaan. Lapsi saattaa myöskin kokea olevansa vastuussa perheensä kuntoon laittamisesta, huolehtimalla pienemmistä sisaruksista tai yrittämällä itse olla täydellinen. (Poijula 2016, 143.)

Kauppi (2012) arvioi lapsen tullessa kaltoinkohdeksi vanhemman taholta olevan kaikkien vahingollisinta hänen kehitykselleen. Lapsi on riippuvainen vanhemmistaan ja pahoinpitelyn kohteeksi joutuminen vaurioittaa vakavasti lapsen perusluottamusta aikuisiin ja hänen itsetuntoaan. Vanhemman suorittama pahoinpitely opettaa lapselle, että lyöminen on täysin hyväksyttävä keino ratkaista ongelmia ja kontrolloida ihmissuhteita ja tunteita. Lapsi oppii reagoimaan tilanteisiin hyökkäämällä tai vetäytyen pois tilanteesta, eikä hän opi tärkeitä ratkaisukeinoja kuten sovittelua ja keskustelua. Tämä edesauttaa lapsen toistuvaa joutumista hankaliin tilanteisiin aikuisten ja ikätovereiden kanssa. Kuristusväkivalta voi opettaa lasta ohittamaan omat tunteensa ja tarpeensa ja saamaan hänet alistumaan, koska lapsi pitää itseään syyllisenä tilanteeseen ja väkivaltaa ansaittuna rangaistuksena. (Kauppi 2012, 127.)

Välittömiä ja lyhytaikaisia väkivallalle altistumisen oireita ovat esimerkiksi keskittymisvaikeudet, yleistynyt ahdistuneisuus, aktiivisuuden ja aggressiivisuuden lisääntyminen ja painajaiset. Mikäli lapsi näkee vanhempansa joutuvan pahoinpitelyn kohteeksi, saattaa lapsi kokea ahdistusta pahoinpidelystä vanhemmasta eroon joutuessa ja kokea suurta huolta tämän turvallisuudesta. Poijula (2016) toteaa osan lapsista reagoivan tunne-elämän häiriöillä, jotka eivät näy päällepäin. Tällaisten lasten kärsimys jää usein tunnistamatta. Huono koulusuoriutuminen kuuluu perheväkivallan pitkäaikaisseurauksiin ja sen taustalla vaikuttavat heikot sosiaaliset, verbaaliset ja motoriset taidot, keskittymisvaikeudet ja vaikeudet suoriutua koulutehtävistä. Pitkään jatkuva perheväkivalta altistaa lapsen monenlaisille oireille, kuten esimerkiksi nuoruudessa ilmeneville käytöshäiriöille, ruumiillisille sairauksille, päihdeongelmille ja tunne-elämän vakaville häiriöille, jotka saattavat ilmaantua vasta aikuisiässä. (Poijula 2016, 142.)

Perheväkivallan keskellä elävän lapsen oireiluun vaikuttaa hänen kehitysvaiheensa ja ikänsä sekä koetun väkivallan vakavuus ja vanhempien reagointi tilanteeseen. Tyypillisiä oireita alle esikouluikäiselle ovat lohduuton itkeminen, uni- ja syömishäiriöt, lisääntynyt impulsiivisuus ja aggressiivisuus, vetäytyminen ja vastaamattomuus, taantumiset kehityksessä, lisääntyneet pelot ja huolet, voimakas eroahdistus ja opittujen taitojen unohtaminen. 6-11-vuotiaat lapset oireilevat vetäytymällä, näkemällä painajaisia, heillä on keskittymisvaikeuksia ja vaikeuksia koulunkäynnissä, heidän on vaikeaa tehdä tehtäviä loppuun koulussa ja heillä esiintyy emotionaalisia ongelmia ja aggressiota. (Poijula 2016, 142.)

Kaltiala-Heino (2013) toteaa lapsuudenaikaisen lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutumisen tai perheen sisäisen väkivallan katselemiselle altistumisen lisäävän lapsen väkivaltaisen käytöksen riskiä vielä nuoruudessakin. Lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneilla lapsilla on todettu monenlaisia kognitiivisen kehityksen ongelmia, jotka ilmenevät esimerkiksi heikkona koulumenedytyksenä. Kaltoinkohtelun kohteeksi joutuneet lapset saattavat olla ärtyneitä ja ylivalppaita, heillä voi olla huono itsetunto, heikko luottamus aikuisiin ja vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa ikätovereiden kanssa. Kaltoinkohtelukokemukset vaikuttavat läpi lapsuuden ja nuoruuden,

aina pitkälle aikuisikään saakka, heijastuen varsinkin ihmissuhteisiin ja koulusuoriutumiseen. Erityisesti kielelliset vaikeudet ja sosiaalisen informaation prosessointiin kohdistuvat vaikeudet liittyvät väkivaltakäyttäytymiseen ja käytöshäiriöihin lapsuudessa ja murrosiässä. (Kaltiala-Heino 2013, 90-91.)

Lapsen merkittävä väkivaltainen käyttäytyminen ennustaa väkivaltaisen käytöksen jatkumista myös murrosiässä. Lapsuusajan kaltoinkohtelu lisää riskiä väkivaltaiseen ja aggressiiviseen käytökseen, vaikka kaikki kaltoinkohtelun uhreiksi joutuneet lapset eivät oireile väkivaltaisella tavalla. Jotkut lapset saattavat olla herkempiä ympäristötekijöiden vaikutuksille ja toisilla lapsilla korostuu suojaavien tekijöiden merkitys traumaattisten tapahtumien käsittelyssä ja kestämisessä. Kiintymyssuhde turvalliseen aikuiseen, joka voi edistää lapsen positiivista sosiaalista kehitystä on yksi tällainen suojaava tekijä. (Kaltiala-Heino 2013, 92-96.)

Poliisiammattikorkeakoulun valtakunnallisessa vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa selvitettiin kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten lasten kokemuksia väkivallasta. Kyselyyn vastasi yhteensä 11364 lasta ja nuorta ympäri Suomea. Osa tutkimusta oli selvittää perheväkivaltaa kokeneiden lasten osuus. (Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen & Sariola 2014, 7.) Yhdeksäsluokkalaista nuorista oli elämänsä aikana vanhempien taholta henkistä väkivaltaa kokenut 45 prosenttia, lievää väkivaltaa 21 prosenttia ja vakavaa väkivaltaa 3 prosenttia vastaajista. Sukupuolen mukaan jaettuna henkistä väkivaltaa oli kokenut tytöistä 53 prosenttia ja pojista 35 prosenttia. Lievän väkivallan kohteeksi oli joutunut 24 prosenttia tytöistä ja 16 prosenttia pojista. (Fagerlund ym. 2014, 147.) Kuudesluokkalaisista lapsista henkistä väkivaltaa oli kokenut 26 prosenttia, lievää väkivaltaa 11 prosenttia ja vakavaa väkivaltaa 1 prosentti. Tytöistä henkistä väkivaltaa oli kokenut 29 prosenttia ja pojista 23 prosenttia. Lievää väkivaltaa oli kokenut tytöistä 11 prosenttia ja pojista 12 prosenttia. (Fagerlund ym. 2014, 152.)

Lapsi saattaa joutua myös kokemaan seksuaalista hyväksikäyttöä vanhempansa taholta. Poijulan (2016) mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö on erityisen haitallista lapselle, mikäli hyväksikäyttäjä on lapselle erittäin läheinen ihminen. Syvimmän trauman lapselle aiheuttaa hyväksikäyttävä vanhempi, koska lapsi luottaa vanhempansa ja lapsella on häneen kiintymys- ja riippuvuussuhde. Lapsi sopeutuu hyväksikäyttöön oman hyvinvointinsa ja mielenterveytensä kustannuksella, koska hän ei pysty irrottautumaan häntä vakavasti vahingoittavasta suhteesta. (Poijula 2016, 152.)

Lapsen joutuessa perheväkivallan kohteeksi, tarvitaan aina tilanteen selvittämiseen lastensuojelun apua. Lastensuojelu työskentelee sekä lapsen itsensä kanssa, että vanhempiensa ja tarvittavien yhteistyökumppaneiden ja lapsen elämää koskettavien ihmisten kanssa. Lastensuojelu arvioi lapsen välittömän avun tarpeen lastensuojelulain mukaisesti (Lastensuojelulaki 417/2017 § 26). Lisäksi lapselle tehdään tarvittaessa sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 36). Lapsen tilannetta arvioidaan

kokonaisvaltaisesti yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten terveydenhuollon ja poliisin kanssa. Lastensuojelun vastuuhenkilö on selvitystyön osalta aina lapsen oma sosiaalityöntekijä. Lapsen auttamisen haasteita ovat lasta kohdanneen väkivallan tunnistaminen sekä lapsen edun toteutuminen kriisityön, muun avun ja lapsen tilanteen arvioinnin yhdistämisessä. (Muukkonen & Tulensalo 2015.) Lapsen edun huomioiminen on ensiarvoisen tärkeää, vaikka ammatillisesti sen arvioiminen voikin olla hankalaa. Moniammatillinen yhteistyö on etua arviointaessa tärkeässä asemassa.

Väkivaltaisessa perheessä elänyt lapsi saattaa tarvita myöskin kriisiapua. Lapsen tilanne tulee aina huomioida perheväkivaltaa selvittäessä, vaikka väkivalta ei olisi kohdistunut lapseen. Lapselle tulee tarjota tilaisuus keskustella rauhassa ja kahden kesken ammattilaisen kanssa. Työntekijän on tärkeää luoda lapselle luottamuksellinen ilmapiiri ja olla hänelle fyysisesti läsnä. Perheväkivaltaa kokenut lapsi suojelee usein perhettään, eikä uskalla tai halua puhua kokemastaan väkivallasta. Ammattilaisen vastuulle jää tällöin asian puheeksi ottaminen, jotta lapsella olisi mahdollisuus keskustella häntä kohdanneesta traumaattisesta asiasta. Lapsen kannalta tilannetta voi helpottaa, jos hän saa keskustelun lomassa leikkiä tai piirtää. Ammattilaisen on ehdottoman tärkeää uskoa lasta, mikäli tämä kertoo kokemastaan perheväkivallasta ja huolehtia lapsen turvallisuudesta keskustelun jälkeen. Lapsi tarvitsee apua kokemansa väkivallan käsittelyyn ja sen ymmärtämiseen, että väkivalta on aina väärin eikä vanhempien väkivaltaisuus ole missään tapauksessa hänen syytään. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b.)

3.1 Kuritusväkivalta osana perheväkivaltaa

Lain mukaan ”lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 § 1). Hyvärisen (2017) mukaan laista huolimatta lapsia on kuritustarkoituksessa satutettu ja satutetaan edelleen niin henkisesti kuin fyysisestikin. Kuritusväkivallalla tarkoitetaan lasten kaltoinkohtelun muotoa, jolla vanhempi tai muu aikuinen pyrkii henkistä tai fyysistä väkivaltaa käyttämällä säätelemään lapsen käyttäytymistä, rankaisemaan lasta tai aiheuttamaan lapselle epämukavan olon tai kipua. Kuritusväkivallan muotoja ovat esimerkiksi tukistaminen, läimäytys, tahallinen huomiotta jättäminen tai lapsen pilkkaaminen. Henkinen väkivalta kasvatustarkoituksessa on lapsen kehitykselle ja kasvulle aivan yhtä haitallista kuin fyysinen kurittaminen. (Hyvärinen 2017, 5.) Henkisen väkivallan havaitseminen voi olla erittäin hankalaa, koska lapsi tai nuori ei välttämättä edes ymmärrä joutuvansa sitä kokemaan. Vanhempi ei myöskään välttämättä ymmärrä, miten syvät arvet sanatkin voivat jättää.

Kovanen ja Pitkänen (2016) ovat todenneet vanhemman voivan aiheuttaa kuritusväkivaltaa käyttämällä lapsen kehitykseen monenlaisia ongelmia. Vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen saattaa ilmaantua epäluottamusta ja lapsesta voi tulla aggressiivisempi kuin ennen. Lapsen tunteiden kehittämisen hallinta häiriintyy ja hänestä saattaa tulla uhmakas.

Kuritusväkivalta voi näyttäytyä vanhemman silmissä tehokkaalta kasvatusmetodilta, sen toimituksessa käytön hetkellä vanhempien toivomalla tavalla. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltaessa lapsen käytös ei kuitenkaan muutu paremmaksi. Kuritusväkivallasta voi seurata lapselle fyysisten vammojen lisäksi muun muassa traumoja, psyykkisiä ongelmia, itsetunto-ongelmia, vihaa vanhempia kohtaan, ongelmia sosiaalisissa suhteissa ja päihteiden käyttöä. (Kovanen & Pitkänen 2016, 29.) Olen huomionut, että monilta vanhemmilta puuttuvat keinot, miten toimitaan esimerkiksi lapsen kanssa, joka ei tottele. Uskoisin, että monet vanhemmat kaipaavat ihan konkreettista opastusta ja toimivia keinoja. Kaikki eivät jaksa lukea lastenkasvatusopasta tai etsiä tietoa itse.

Lastensuojelun keskusliiton vuonna 2017 tekemän tutkimuksen mukaan 95 prosenttia suomalaisista tietää kuritusväkivallan olevan lailla kielletty. Samassa tutkimuksessa todettiin, että 81 prosenttia väestöstä ei hyväksy kuritusväkivaltaa kasvatuskeinona edes poikkeustapauksissa, 13 prosenttia hyväksyy kuritusväkivallan ja 6 prosenttia ei osannut tai halunnut vastata. Miehet hyväksyvät kuritusväkivallan useammin kuin naiset, osuuksien ollessa 18 prosenttia miehistä ja 8 prosenttia naisista. Tukistamista tai luunapin antoa ei kuitenkaan 28 prosenttia vastaajista pidä kuritusväkivaltana. Kuritusväkivallan hyväksyvien osuus on laskenut sen kriminalisoinnista lähtien jokaisessa asiaa koskevassa tutkimuksessa. Ennen lakimuutosta kurituksen hyväksyi noin puolet väestöstä. (Hyvärinen 2017, 10-11.) Tukistamista ja luunappeja olen kuullut puolusteltavan sillä, että vanhempi itsekin on niitä lapsena kokenut, eikä ole pitänyt asiaa kovin kamalana, vaan enemmän kasvatukseen kuuluvana asiana. Tämä asenne tuskin muuttuu, kunnes kasvaa vanhempia, joiden lapsuuteen nämä eivät ole kuuluneet.

Vaikka valtaosa väestöstä tuomitsee kuritusväkivallan käytön kasvatusmetodina, on vuoden 2017 tutkimuksen mukaan kuritusväkivaltaa joskus käyttänyt lapsiinsa 41 prosenttia vanhemmista. 8 prosenttia vanhemmista eivät halunneet tai osanneet vastata kysymykseen, joten on mahdollista, että lukema on tästä vielä suurempi. Naiset käyttävät kuritusväkivaltaa useammin kuin miehet, vaikka naisten asenteet kuritusväkivaltaa kohtaan ovat miesten asenteita kielteisempiä. Yleisin lapsen kurituskeino on tukistaminen, jota ilmoitti joskus käyttävänsä 24 prosenttia vastaajista. Sormille näpätystä oli käyttänyt 14 prosenttia vastaajista, läimäytystä 8 prosenttia ja piiskaamista 1 prosentti. Lapsiaan oli uhkaillut väkivallalla 15 prosenttia vanhemmista. (Hyvärinen 2017, 15-16.) Asenteiden ja niiden toteutumisen välillä on mielestäni melkoisen suuri ristiriita. Tähän uskoisin vaikuttavan sen, että vaikka vanhemmat tuomitsevatkin kuritusväkivallan, he eivät yksinkertaisesti tiedä mitään muutakaan tapaa toimia. Vanhemmuus voi olla hukassa tai vanhemmat voivat olla väsyneitä ja kuormittuneita.

3.2 Kiintymyssuhde ja trauma

Varhaislapsuudessa syntynyt kiintymyssuhdemalli luo pohjan koko lapsen tulevalle elämälle, ja sen muuttaminen on vaikeampaa vuosien kuluessa. Traumaattiset kokemukset ja

emotionaalinen heitteillejätto aiheuttavat helposti ongelmia, joiden vaikutukset ulottuvat pitkälle nuoruuteen ja aikuisuuteen. (Rusanen 2011, 295-296.)

Kiintymyssuhdeteoria perustuu brittiläisen psykiatrin John Bowlbyn (1907-1990) päätelmään siitä, että lapsi luo tunnesiteen sen aikuisen kanssa, jota pitää itselleen kaikista turvallisimpana ihmisenä. Bowlbyn teoria painottaa äidinrakkauden merkitystä sekä äidin tunnekiilmyyden tai poissaolon aiheuttamia haittoja lapsen kehitykselle. (Hautamäki 2011, 29.) Lapsi suunnitaa yleensä kiintymiskäyttäytymisensä ensisijaisesti äitiin, koska useimmiten biologinen äiti huolehtii lapsestaan tämän syntymän jälkeen. Bowlby käyttää termejä ensisijainen ja toissijainen kiintymyskohde, jolloin ensisijaisella tarkoitetaan lapselle tärkeintä henkilöä, johon on muodostunut voimakas emotionaalinen tunneside. Toissijainen kiintymyskohde on yleensä läheinen perheenjäsen, esimerkiksi isä tai isovanhempi. Toissijaisia kiintymyskohteita voi olla useampia, myöhemmin lapsuudessa tällainen voi olla esimerkiksi päiväkodin lastenhoitaja. (Rusanen 2011, 27-30.)

Kiintymyssuhde rakentuu lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tyypillistä kehitykselle tämän ajanjakson aikana ovat muovautuvuus sekä vastavuoroisuus. Kehitystä ja monipuolistumista tapahtuu myös emotionaalisissa, kognitiivisissa ja sosiaalisissa taidoissa. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi tuntee olevansa rakastettu sellaisena kuin on, ja hän kokee voivansa luottaa siihen, että vanhempansa ovat aidosti läsnä, ja että he haluavat lapselleen hyvää. Kun lapsi on turvallisesti kiinnittynyt, hän uskaltaa tutkia ja tutustua ympäristöönsä, samalla tukeutuen hoivaajaansa tarpeen niin vaatiessa, sekä hän uskaltaa päästää valloilleen myös kielteiset tunteensa myönteisten lisäksi. Lapsen tarpeiden laiminlyönti sekä vanhempien etäinen ja arvaamaton käytös aiheuttavat lapsessa pettymyksen tunteita sekä epäluottamusta, joita lapsi purkaa joko takertumalla vanhempaan tai alkamalla välttämään vuorovaikutusta vanhemman kanssa. (Punamäki 2011, 111-113.)

Varhaislapsuuden kiintymyssuhteet voivat kehittyä joko turvallisiksi tai turvattomiksi. Kiintymyssuhteen laatu on merkittävä tekijä emotionaalisessa, kognitiivisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. Turvallisella ja turvattomalla kiintymyksellä viitataan siihen, onko hoivaava aikuinen oppinut tuntemaan lapsen sekä onko hän kyennyt vastaamaan lapsen aloitteisiin ja hätään. Aikuinen on onnistunut tehtävässään, jos suhde on turvallinen, ja epäonnistunut kokonaan tai osittain suhteen ollessa turvaton. Kiintymysmallin on havaittu siirtyvän vanhemmalta lapselle, sukupolvelta toiselle. Tämä johtuu vuorovaikutussuhteissa tapahtuvasta turvallisuuden tai turvattomuuden tunteesta, ei geneettisestä perimästä. (Rusanen 2011, 57-58; Sinkkonen 2004.)

Jari Sinkkonen (2015) toteaa lapsen olevan vaarassa traumatisoitua, jos joku hänen läheisensä tai hän itse joutuu vakavaan vaaraan ilman, että tapahtumien kulkuun pystyy vaikuttamaan tai tilanteesta voi paeta. Pienen lapsen tai vauvan kohdalla traumatisoituminen tapahtuu aikuista tai isompaa lasta herkemmin, koska pienen lapsen turvallisuudentunne on riippuvainen

vanhemman kyvystä auttaa lasta tasoittamaan stressihuippuja. Varhaisen traumatisoitumisen seurauksena voi seurata alttius myöhemmälle dissosioitumiselle. (Sinkkonen 2015.)

Honkalan (2016) mukaan perheessä tapahtunut kaltoinkohtelu tai lähisuhdeväkivalta aiheuttavat vaurion kiintymyssuhteeseen. Pieni lapsi tarvitsee vanhemmiltaan lohdutusta ja turvaa. Lapsen turvamekanismit murtuvat vanhemman pahoinpidellessä lasta tai toista vanhempaa. Lapsi joutuu kuitenkin edelleen turvautumaan vanhempaansa, mistä on seurauksena disorganoitunut, eli ristiriitainen kiintymyssuhde. Disorganoitunut kiintymyssuhde aiheuttaa lapsen mielen jakautumisen kahteen osaan, normaaliin ja traumatisoituneeseen. Lapsi sulkee traumatisoituneen puolen pois mielestään normaalin persoonan osan jatkaessa elämää tavalliseen tapaan, leikkien, käyden koulussa ja harrastuksissa. Eriyttäminen saattaa jatkua aikuisuuteen asti, aiheuttaen epätodellista oloa, itsestään irrallisena oloa ja ahdistusta. (Honkala 2016.)

3.3 Lapsen selviytymistä tukevat tekijät

Lepistö (2010) toteaa stressitekijöiden vaikuttavan lapseen aikuista enemmän, koska lapset eivät vähäisen elämäkokemuksen vuoksi useinkaan täysin ymmärrä, mitä on tapahtumassa eivätkä osaa sen takia suhtautua tilanteeseen. Lapsen selviytyminen perheväkivalta vaatii sosiaalista tukea, asian suhteuttamista ympäristöön ja lapselta omaa sisäistä kontrollia ja kykyä suhtautua stressiin positiivisella tavalla. Kaikkiin lapsiin ei perheväkivalta vaikuta yhtä voimakkaasti, vaan he omaavat hämmästyttävän kyvyn kehittyä vastoinkäymisten keskellä suhteellisen normaalisti. Tällaiset lapset osaavat tehokkaasti hyödyntää kaikki kasvu ympäristöstään löytyvät positiiviset tekijät. (Lepistö 2010, 35-36.)

Lasta suojaavat tekijät voidaan jaotella kolmeen kokonaisuuteen. Lapsen omia selviytymistä tukevia ominaisuuksia ovat sisäinen toiminnan kontrolli, huumorintaju, empatiakyky, hyvät sosiaaliset taidot ja älykyys. Perheen sisäisiin lasta suojaaviin tekijöihin kuuluvat vanhempien vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaidot, uskonnollinen vakaumus, kyky käyttää huumoria sekä arvioida seurauksia ja keskeisimpänä lapsen ja vanhemman lämmin ja hyvä suhde. Merkityksellisiä perheen ulkopuolisia tekijöitä ovat menestyminen koulussa ja lasta tukevat ihmissuhteet. Tutkimusten mukaan lasta suojaavat myöskin joustavuus, fyysinen viehättävyys, kyky kestää negatiivisia tunteita ja löytää niihin ratkaisu, varhaislapsuuden positiivinen mieliala ja helppo temperamentti, naissukupuoli, rohkeus, kyky ottaa riskejä, vahva tunne itsenäisyydestä, vaaran tunnistamisen taito, hyvä itsetuntemus ja itseluottamus, aktiivisuus ja ahkeruus. (Lepistö 2010, 35-36.)

Lepistön (2010) mukaan perheissä, joissa lapsiin kohdistetaan väkivaltaa ei ole yhteisiä voimavaroja, vaan voimavarat ovat jokaiselle yksilölle henkilökohtaisia. Lapsen voimavaroja voivat olla esimerkiksi lemmikki tai harrastus. Lapsella saattaa olla oma turvapaikka, mikä voi olla konkreettinen paikka kuten ystävän tai sukulaisen koti, oma huone tai metsä. Lapsi voi

myöskin etsiä turvaa itselleen jostakin tilasta, kuten päihtymyksestä, mielikuvituksesta tai unesta. Lapsen selviytymisen kannalta on erittäin tärkeää, että hänellä on perheen ulkopuolisia henkilöitä, joiden kanssa hän voi keskustella, purkaa tunteitaan ja joiden luokse voi tarvittaessa paeta. Perheen sisäisistä henkilöistä esimerkiksi sisarus voi olla auttava tekijä lapsen selviytymisessä. Lapsi voi jäädä täysin ilman lähiverkoston tukea, mikäli hänen läheisensä eivät ole kykeneviä auttamaan tai eivät halua tunnustaa lapsen kokemaa väkivaltaa. Lapsi saattaa myöskin tuntea voimakkaita syyllisyyden tai häpeän tunteita, joiden vuoksi hän ei ole halukas puhumaan tilanteestaan läheisilleen. (Lepistö 2010, 37.)

4 Palvelut lähisuhdeväkivallan ehkäisijänä

Suomessa kuntien pitää laatia lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintamalli, ja sen lisäksi kunnat ovat vastuussa väkivaltaa ehkäisevien palveluiden järjestämisestä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tehtäväksi jää väkivaltaan puuttuminen ja uhrin ohjaaminen tuen ja avun piiriin. Palvelujen etsiminen ja avun saaminen ei saa jäädä potilaan tai asiakkaan vastuulle. Kunnan tulee tarjota väkivaltaa kokeneille sekä akuuttipalveluita että matalan kynnyksen palveluita. Väkivallan traumatisoimille ihmisille tulee tarjota terapiaa ja pitkäaikaista tukea. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy kuuluu sekä maakunnalle että kunnalle. Sote-uudistuksen myötä palveluiden järjestämisvastuu on siirtymässä kunnilta maakunnille. Lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä on olemassa toimivia malleja, joiden avulla väkivaltaa voidaan tunnistaa, siihen voidaan puuttua ja uhri voidaan ohjata avun piiriin. Yksi tällainen toimiva malli on avainhenkilötoimintamalli. Asiakas ohjautuu avainhenkilölle mistä tahansa sosiaali- tai terveyspalvelusta, jossa hänelle on tehty asiakaskäynnin aikana väkivaltaseula. Työntekijä kertoo asiakkaalle avainhenkilötoiminnasta ja kysyy tältä lupaa olla yhteydessä avainhenkilöön ja varaa luvan saadessaan asiakkaalle ajan. Avainhenkilötoiminnan aluksi asiakkaalle tehdään alkukartoitus ja asiakassuunnitelma. Avainhenkilö tapaa asiakasta suunnitelman mukaan, tekee tarvittaessa turvasuunnitelman ja vie asian eteenpäin MARAK-työryhmään. Avainhenkilö voi tarvittaessa ohjata asiakkaan erityispalveluiden pariin, kuten esimerkiksi turvakotiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Lohjalla noudatetaan Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen avainhenkilötoimintamallia (kuva 3). Avainhenkilötoimintamallin avulla lähisuhdeväkivaltaa voidaan tunnistaa, siihen voidaan puuttua ja asiakas pystytään ohjaamaan oikeanlaisen avun piiriin. Sosiaalihuoltolain § 11 mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen on siten sekä työntekijöiden velvollisuus että oikeus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

ASIAKKAAN OHJAUTUMINEN AVAINHENKILÖLLE

I TUNNISTAMINEN JA PUHEEKSIOTTO

II SIIRTYMÄ AVAINHENKILÖLLE

III AVAINHENKILÖTOIMINTA

Kuva 3: Asiakkaan ohjautuminen avainhenkilölle

Kuntien tulee huolehtia, että niiden sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät ovat saaneet tarvittavan ja ajankohtaisen koulutuksen liittyen perhe- ja lähisuhdeväkivallan kysymyksiin. Työntekijöillä tulee olla perustietoa perhe- ja lähisuhdeväkivallan vaikutuksista terveyteen ja hyvinvointiin, väkivallan uhrin kohtaamisesta ja väkivallasta ilmiönä. Myös koulujen ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalla tulee olla valmiudet perheväkivallan tunnistamiseen ja siitä kärsivien lapsien auttamiseen. Sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tulee tuntea paikallinen palveluverkosto ja tehdä hyvää yhteistyötä eri järjestöjen ja viranomaisten kesken, jotta tehokkaan väkivallan ehkäisytyön edellytykset täyttyisivät. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Kuntien tarjoamien palveluiden lisäksi on olemassa erilaisia valtakunnallisia puhelinpalveluita ja chat-neuvontaa, joihin voi ottaa yhteyttä sekä väkivallan uhri että sen tekijä.

4.1 Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottaminen, tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Sosiaali- ja terveystoimen työntekijöiden on tärkeää kysyä lähisuhdeväkivallan kokemisesta suoraan kohtaamaltaan asiakkaalta tai potilaalta, koska väkivallasta aletaan harvoin kertoa oma-aloitteisesti. Väkivallasta kysyminen kuuluu osaksi asiakkaan tai potilaan kokonaistilanteen kartoitusta. Kartoituksen apuna käytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatinkysymystä ja kartoituslomaketta. Jokaiselta kohdatulta asiakkaalta kysytään samat kolme suodatinkysymystä.

Lomakkeen yläreunassa olevat suodatinkysymykset ovat:

1. Onko joku läheinen ollut joskus sinua kohtaan väkivaltainen?

2. Onko sillä vaikutusta elämääsi nyt?
3. Onko läheisissä ihmissuhteissasi tällä hetkellä väkivaltaa?

Mikäli lomakkeen kysymyksiin 2 tai 3 vastataan KYLLÄ, täytetään myös lomakkeen kartoituskysymykset, joiden pohjalta työntekijä pohtii, mitä palveluita asiakkaalle tarjotaan. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.)

Väkivallasta kysytään aina suoraan ja myötätuntoisesti. On tärkeää luoda asiakaskäynnille luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri, jotta asiakas voi kokea, että on sallittua ja turvallista puhua väkivallasta. Väkivallasta kysytään kaikilta asiakkailta, kertoen samalla asiakkaalle miksi häneltä kysytään asiasta. Asiakkaalle on tarpeellista kertoa, että väkivallasta kysytään kaikilta asiakkailta, koska lähisuhdeväkivalta on yleistä ja siihen on mahdollista saada apua. Väkivallasta kysytään ainoastaan kahdenkeskisillä asiakastapaamisilla. Asiakkaalle kerrotaan työntekijän vaitiolovelvollisuudesta sekä niistä tilanteista, joissa vaitiolovelvollisuuden joutuu ylittämään, kuten esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen kohdalla. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.)

Arnkilän ja Erikssonin (2005) mukaan lähisuhdeväkivallan puheeksiotossa korostuu menetelmänä dialogisuus. Lähisuhdeväkivallan puheeksiotolla pyritään avaamaan prosessi yhdessä ajattelemiseen. Vanhempi tai huoltaja on oman perheensä asioiden asiantuntijan roolissa. Keskeistä dialogissa on kiinnostus nähdä keskustelun toinen osapuoli ihmisenä, jolla on omia pyrkimyksiä ja näkemyksiä. Dialogissa painopiste on puhumisen sijaan kuuntelemisessä. Kyseessä on kokonaisvaltainen kontaktissa tapahtuva kommunikaatio, joka toteutuu eleinä, tunteina, ilmeinä ja puheena. Dialogissa ei välttämättä päästä keskusteltavasta asiasta yhteisymmärrykseen, vaan sen tavoitteena on tavoittaa ymmärrys siitä, mitä toinen ajattelee. (Arnkil & Eriksson 2005, 37.)

Työntekijän tunnistessa väkivallan uhrin, täytyy tilanteen vaarallisuus arvioida väkivallan kokijan ja tämän lasten kannalta sekä varmistaa heidän turvallisuutensa. Uhrin kanssa sovitaan mikä taho vastaa suunnitellusta palvelukokonaisuudesta ja työntekijän täytyy pohtia, millaisia jatkotoimenpiteitä tarvitaan. Palvelut ja tuki suunnitellaan aina yhteistyössä asiakkaan kanssa. Väkivallan kokija ohjataan eteenpäin oikeanlaisten palveluiden pariin ja hänen tilannettaan seurataan myös palveluihin ohjanneen työntekijän taholta. Mikäli väkivallan uhri ei ole vielä valmis vastaanottamaan apua tai palveluita, voidaan hänen kanssaan sopia uusi tapaaminen lisäkeskustelua varten ja antaa hänelle mukaan auttajatahojen yhteystietoja. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.)

Maiju ja Tapani Aholan (2016) mukaan väkivaltatyön tavoitteena on auttaa perheitä saavuttamaan turvallinen perhe-elämä. Lähisuhdeväkivallasta ja turvallisuudesta kysyminen on tärkeää, jotta voidaan kartoittaa perheen elämässä olevia tekijöitä, jotka heikentävät tai

ylläpitävät turvallisuudentunnetta. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumista voidaan tarkastella paitsi ennaltaehkäisevien ja korjaavien toimenpiteiden kautta, myös turvallisuuden kartoittamisen ja sitä myötä vahvistamisen näkökulmasta. (Ahola & Ahola 2016, 101.)

Nietolan ja Nopparin (2017) mukaan sosiaali- ja terveystyöntekijöiden tulee sisäistää työkäytännöt, joiden avulla pystytään tunnistamaan väkivallan merkit sekä ottamaan väkivalta avoimesti puheeksi ja rohkaistaan asiakasta tuen ja avun hakemiseen. Työntekijälle muodostuvat haasteeksi väkivaltakokemusten intiimiys ja monimuotoisuus. Tunnistaakseen väkivallan kohteena olevan asiakkaan, täytyy työntekijän ajatella väkivallasta yleisesti totuttua rohkeammin ja avoimemmin. Asiakas saattaa tuoda esimerkiksi esille erilaisia psyykkisiä tai fyysisiä oireita, mutta ei nimeä niitä väkivallasta aiheutuneiksi. (Nietola & Noppari 2017, 172-175.)

Työntekijän on erittäin tärkeää kertoa väkivaltaa kokeneelle asiakkaalleen, että tämän ei tarvitse hyväksyä omaa tilannettaan. Tämä voi auttaa väkivallan uhrin eteenpäin omassa selviytymisessään. Väkivaltaa kokenut saattaa tuntea syyllisyyttä tapahtuneesta, jolloin työntekijä voi auttaa kyseenalaistamaan näitä tunteita kertomalla uhrille, miltä tilanne näyttää hänen silmillään katsottuna. Väkivaltaisesta suhteesta irti päästäminen ja lähteminen ei ole koskaan helppoa. Väkivallan uhri on tilanteessa usein kovin yksin, suhteet ystäviin ja sukulaisiin saattavat olla katkenneet tilanteen vuoksi, jolloin väkivallan tekijä saattaa olla uhrin ainoa läheinen ihminen. Väkivallan kokijaa saattaa myös huolestaa taloudelliset kysymykset sekä lasten huoltajuuteen liittyvät asiat. (Karhuvaara, Kaitue & Ruuhilahti 2013, 52.)

Väkivaltatyö voidaan jakaa ehkäisevään työhön sekä perus- ja erityispalveluihin. Ehkäisevää työtä voidaan pitää väkivaltatyön keskeisenä osa-alueena ja sen tärkeimpiä toimijoita ovat varhaiskasvatus, koulut sekä äitiys- ja lastenneuvolat. Peruspalveluiden tasolla kohdistetaan toimenpiteitä väkivaltaisen käytöksen riskitekijöihin. Erityispalveluiden vastuulla on huolehtia jo väkivaltaa kokeneiden uhrien hoidosta ja parantaa heidän asemaansa. Erityistä osaamista väkivaltatyön saralla tarjoavat useat kolmannen sektorin toimijat, kuten Suomen Mielenterveysseura ja Ensi- ja turvakotiliitto. Turvakodit ovat myös keskeisessä asemassa väkivaltatyön kartalla. (Nietola & Noppari 178-179.)

5 Aikaisempi tutkimus ja opinnäytetyöt aiheesta

Lähisuhdeväkivallasta löytyy paljon tutkimusaineistoa sekä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden Theseus-tietokannasta että yliopistojen pro gradu -tutkielmista. Lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamista on tutkittu esimerkiksi Kristina Järven Jyväskylän yliopistolle vuonna 2016 tekemässä pro gradu -työssä ”Itsellä ei ole halua ryhtyä miksikään pikkupoliisiksi”. Järven pro gradu -tutkielma keskittyy lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten parissa. Tutkielmaa varten Järvi oli haastatellut 23 erikoissairaanhoidon ammattilaista. Järven tutkimuksen johtopäätöksissä painottuu ammattilaisten näkemys siitä,

että lähisuhdeväkivallasta kertominen olisi asiakkaan oma asia ja sen tulisi tapahtua oma-aloitteisesti, ei siitä kysyttäessä. (Järvi 2016, 42.)

Lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja puheeksiottoa osana neuvolatyötä on tutkittu Anu Elorinteen ja Jutta Sohlmanin Laurea-ammattikorkeakoulun YAMK opinnäytetyössä vuodelta 2014. Elorinteen ja Sohlmanin opinnäytetyössä on keskitytty Lohjan kaupungin äitiys- ja lastenneuvoloiden henkilöstön lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja puheeksioton valmiuksien kehittämiseen. Opinnäytetyö koostui alkukartoituksesta sekä koulutuspäivästä. Neljän neuvolatyöntekijän alkukartoituksen haastatteluissa esille nousseita puheeksioton haasteita käsiteltiin varsinaisen koulutuspäivän aikana. Elorinteen ja Sohlmanin tutkielmassa painottuu henkilöstön koulutuksen tarve liittyen lähisuhdeväkivallasta kysymiseen ja sen tunnistamiseen. Työntekijöiden tulisi myös saada säännöllisesti ajankohtaiseen tietoon perustuvaa täydennyskoulutusta. (Elorinne & Sohlman 2014, 37-39.)

Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services, eli EPRAS-hanke, oli Euroopan Unionin Rights, Equality & Citizenship -ohjelman vuosina 2017-2019 rahoittama hanke. EPRAS-hankkeen tavoitteena oli lähisuhdeväkivallan kohtaamisen ja siihen puuttumisen tarkasteleminen sosiaali- ja terveyshuollon työntekijöiden sekä poliisin ammattiryhmän työntekijöiden näkökulmista. Hankkeen tutkimuksesta ja arvioinnista vastasi Poliisiammattikorkeakoulu ja Jyväskylän yliopisto ja hanketta koordinoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hankkeen tuloksena syntyi Luo luottamusta - Puutu väkivaltaan - verkkokoulutuspaketti. Verkkokoulutuspaketti on kaikille avoin ja maksuton ja se on suunnattu useille toimialoille käsittelemään lähisuhdeväkivaltaa ja siihen puuttumista. Hankkeessa tutkittiin lisäksi lähisuhdeväkivaltaa ilmiönä, erilaisia haasteita mitä väkivaltatyöhön liittyy sekä lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista ammattilaisten keskuudessa. (Husso, Niklander & Notko 2019, 5-6.)

Hankkeen yhteydessä toteutettiin sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille sekä poliisille kaksi erillistä tutkimusta liittyen lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen vuosien 2017 ja 2019 välisenä aikana. Ensimmäinen tutkimus suoritettiin ennen verkkokoulutuspaketin avautumista ja sen tarkoituksena oli kartoittaa lähtötilannetta, liittyen lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja puuttumista koskevaan koulutukseen ja koulutustarpeisiin. Talvella 2019 tehdyn toisen tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, miten EPRAS-hankkeen Luo luottamusta - Puutu väkivaltaan - verkkokoulutukseen osallistuminen oli lisännyt niitä tietoja ja taitoja, joita tarvitaan liittyen lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen sekä moniammatilliseen yhteistyöhön. Molempiin tutkimuksiin osallistui kokeneita, jo kauan ammatissaan työskennelleitä työntekijöitä. Ensimmäiseen tutkimukseen osallistui 379 ja toiseen 1642 henkilöä. Molemmissa tutkimuksissa painottui henkilöstön lisäkoulutuksen tarve, ensimmäisessä tutkimuksessa 78,5 prosenttia vastaajista kokivat tarvitsevansa lisäkoulutusta lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen

asiakastyössä ja toisessa tutkimuksessa 72,2 prosenttia vastaajista kokivat olevansa lisäkoulutuksen tarpeessa. (Husso, Nikander & Notko 2019, 53-62.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa, miten systemaattisen puheeksioton malli toteutuu tällä hetkellä Lohjan alle kouluikäisten lasten peruspalveluissa. Tarkoituksena on myös selvittää, mitä kehitettävää mallissa mahdollisesti voisi olla ja miten työntekijät kokevat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käytön osana systemaattista puheeksiottoa. Tutkimuksessa paneudutaan myös lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen sekä siihen puuttumiseen. Tutkimuskysymykset käsittelevät kolmea eri aihepiiriä, joihin kyselylomake on jaettu. Tutkimuslomakkeen ensimmäiset kysymykset käsittelevät lähisuhdeväkivallan puheeksiottoa asiakastapaamisten aikana sekä mahdollisia kysymiseen liittyviä haasteita. Tutkimuslomakkeen toinen osa paneutuu lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen, kolmas osa taas keskittyy Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeeseen.

Halusin saada mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen Lohjan mallin toimivuudesta ja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen liittyvistä haasteista, jonka takia tutkimuslomakkeessa on avoimia kysymyksiä, joissa työntekijöiden ääni pääsee esille. En kokenut, että tällaista aihetta pystyisi täysin luotettavasti tutkimaan pelkästään kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmillä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on nostaa esiin erilaisia näkökulmia systemaattisen puheeksioton Lohjan mallin kehittämiseksi ja lisätä tietoisuutta Lohjan mallin tämänhetkisestä toimivuudesta sekä saada tietoa sen toteutuvuudesta alle kouluikäisten lasten peruspalveluissa.

Tutkimuskysymykset ovat:

- * Millaista lähisuhdeväkivallan puheeksiotto on osana asiakastapaamisia?
- * Millaisia haasteita lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyy?
- * Miten henkilökunta kokee Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käytön osana systemaattista puheeksiottoa?

7 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöni on toteutettu monimuototutkimuksena, käyttäen sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista lähestymistapaa. Päädyin käyttämään sekä laadullista että määrällistä tutkimustapaa, koska koin ettei tutkimusaiheestani voi saada luotettavia tutkimustuloksia pelkästään määrällisen tutkimuksen menetelmillä. Halusin myös antaa työntekijöille mahdollisuuden tuoda oma äänensä kuuluviin, mikä on tärkeää ajatellen varsinkin Lohjan mallin kehittämistä. Lohjan systemaattisen puheeksioton mallia hyödyntävät ja käyttävät työntekijät, joten suora

palaute heiltä Lohjan mallin toimivuudesta on ensiarvoisen tärkeää. Ilman avoimia kysymyksiä olisi ollut myös vaarana, ettei tietyistä aiheista olisi saatu tarpeeksi syvälle menevää tietoa. Opinnäytetyön tilaajalle on tärkeämpää saada tietää, miksi työntekijä ei kysy kaikilta vanhemmilta lähisuhdeväkivallasta, kuin tieto siitä, että työntekijä ei asiasta kysy kaikilta vanhemmilta. Tilaajan tietämys työntekijöiden ajatuksista koskien lähisuhdeväkivallan puheeksiottoa auttaa oikeanlaisen täydennyskoulutuksen järjestämisessä.

7.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on monimuototutkielma, jossa yhdistyvät kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Monimenetelmäisyyden hyötynä on tutkimuskohteesta saatavat kattavat ja monipuoliset tulokset (Jyväskylän yliopisto 2015). Puusniekan ja Saaranen-Kauppinen (2006) mukaan lähestymällä tutkittavaa asiaa useiden näkökulmien kautta voidaan tavoittaa tietoa monipuolisesti ja lisätä siten ymmärrystä niin asiaan liittyvistä syy- ja seuraussuhteista, kuin asian luonteestakin. Laadullinen tutkimus sisältää lukuisia erilaisia lähestymistapoja, traditioita ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä, joiden avulla voidaan tutkia ihmistä ja ihmisen elämää. Yhteistä koko kvalitatiivisen tutkimuksen kirjolle on asioiden monialainen tulkinta ja elämismaailman tutkiminen. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006.)

Kvantitatiivisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimustapaa, jossa kerättyä aineistoa tarkastellaan numeerisesti. Määrällisen tutkimusmenetelmän avulla voidaan vastata kysymyksiin kuten kuinka paljon, kuinka moni tai kuinka usein. Määrällisessä tutkimuksessa tutkija käsittelee tutkimustietoa numeroina, jonka jälkeen hän selittää ja tulkitsee olennaisen numerotietona saadun tutkimusdatan sanallisesti. Kvantitatiivisen tutkimuksen tekijä kuvaa, mitä eroavaisuuksia eri asioilla on toistensa suhteen tai millä tavalla ne liittyvät toisiinsa. Tutkijan tulee tarkastella tutkimusdataa objektiivisesti. (Vilka 2014, 13-14.)

7.2 Aineiston keruu

Tutkimusaluetta pohdittaessa opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa, rajattiin tutkimusalue koskemaan alle kouluikäisten lasten peruspalveluita. Mielestäni olisi ollut mielenkiintoista saada tutkimustietoa myös alle kouluikäisten erityispalveluista, mutta rajaaminen oli tarpeen, jottei tutkimus olisi paisunut järjettömän suureksi.

Tutkimuksen aineiston keräämistavaksi valitsin kyselyn. Kysely soveltuu erityisen hyvin aineiston keräämisen tavaksi silloin, kun tutkimukseen osallistuvia henkilöitä on paljon ja he ovat hajallaan. Kyselyssä kysymysten muoto on vakioitu, eli kaikilta vastaajilta kysytään täsmälleen samat asiat, samalla tavalla ja samassa järjestyksessä. Vastaja lukee itsenäisesti kysymykset ja vastaa niihin. Kyselylomaketta käytetään tilanteissa, joissa halutaan tutkia henkilöä koskevia asioita, kuten esimerkiksi asenteita, käyttäytymistä ja mielipiteitä. (Vilka 2014, 28.)

Tutkimusaineisto kerättiin Laurean e-lomaketta käyttäen. Olimme käyttäneet e-lomaketta jo opintojen varrella muissa tutkimuksissa, joten sen käyttö tuntui itsestäni luontevalta. E-lomakkeelta aineisto on myös suhteellisen helposti siirrettävissä Laurean tarjoamiin aineistojen analysointiohjelmiin, kuten SSPS-ohjelmaan ja Exceliin, joista itse valitsin SSPS-ohjelman. Kyselyä varten suunnittelin puolistrukturoidun lomakkeen (liite 2), johon vastaamiseen menisi aikaa noin 10 minuuttia. Lomaketta suunnitellessani pidin tärkeänä lyhyehköä vastausaikaa, koska työntekijöillä ei välttämättä ole mahdollisuutta irtautua vastaamaan kyselyyn kovin pitkäksi aikaa keskellä työpäivää. Kyselylomakkeen toimivuuden vuoksi jaoin lomakkeen neljään osaan, perustietoihin sekä kolmeen kysymysosioon. Kysymysosioista jokainen keskittyy omaan tutkimuskysymykseensä.

E-lomake on tutkimusmateriaalin keräämiseen oivallinen työkalu, koska kyselyn vastaukset ovat heti tutkijan käytössä vastaajan lähetettyä lomakkeen. Tutkimusmateriaalia ei myöskään voi kadota matkalla, verrattaessa esimerkiksi postitse lähetettävään kyselyyn. Verkkolomakkeeseen vastaaminen ei myöskään vie työntekijältä kohtuuttomasti aikaa, koska sähköisesti vastattaessa kirjoittamiseen menee vähemmän aikaa kuin käsin kirjoittaessa. Lomakkeen suunnitteluun ja testaamiseen käytin runsaasti aikaa, jotta se olisi mahdollisimman selkeä sekä vastaajille, että itselleni aineiston analyysivaiheessa. Vilkan mukaan, tutkimuslomakkeen kysymysten muotoilua, sisältöä tai esitystapaa ei voi koskaan kylliksi tarkistaa (Vilka 2014, 64). Itse jouduin muuttamaan muutaman kysymyksen esitystapaa, koska alkuperäisessä muodossaan ne olivat hieman vastaajaa johdattelevia.

Pyrin pitämään kysymykset yksinkertaisina ja lyhyinä, jotta vastaajat eivät jättäisi vastamatta kysymyksiin, joita eivät ymmärrä tai jotka he kokevat hankalina tai pitkinä. Tutkimuslomakkeessani on käytetty verrattain paljon dikotomisii vaihtoehtoskaaloja, koska tiettyjen kysymysten kohdalla niiden käyttö on perusteltua. Useimpien tällaisten kysymysten kohdalla on omaa vastaustaan mahdollista perustella avoimien kysymysten yhteydessä, jolloin saadaan kattavampi kuva asiasta, miksi vastaaja vastasi kyllä tai ei.

Linkki sähköiseen tutkimuslomakkeeseen lähetettiin reilun neljänsadan alle kouluikäisten peruspalveluissa työskentelevän henkilön esimiehille joulukuussa 2019. Yksiköiden esimiehet olivat vastuussa tutkimukseen vastaamisesta omissa yksiköissään, eikä ole mitään mahdollisuutta tietää, ovatko he tosiasiaa pyytäneet alaisiaan vastaamaan kyselyyn. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijöistä puheeksioton koulutukseen oli kevääseen 2019 mennessä osallistunut noin 120 työntekijää, perhekeskuksen ja neuvolan työntekijöistä 64. Yksiköiden esimiehiä ohjeistettiin pyytämään puheeksioton koulutukseen osallistuneita työntekijöitä vastaamaan kyselyyn, jolloin vastausprosentiksi koulutuksen suorittaneiden kohdalla tulisi noin 24,5.

Tarkistin tutkimuslomakkeen kysymysten tarkoituksenmukaisuuden tilaajalta ennen lomakkeen lähettämistä työntekijöille ja kysymysten asettelua muokattiin vielä tilaajan toiveiden

mukaisesti. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori Jaana Tuomi-Karén lähetti linkin sekä saatekirjeen yksiköiden esimiehille, jotka ohjasivat omissa yksiköissään työntekijöitä vastaamaan kyselyyn. Kyselyn ajankohta ennen joulua oli vastausten määrän kohdalta osaltaan haasteellinen, koska useat työntekijät olivat jääneet tai jäämässä lomille. Koordinaattori lähetti yksiköiden esimiehille muistutuksen kyselyyn vastaamisesta, jonka jälkeen vastauksia tuli muutama lisää. Vastauksia kyselyyn sain yhteensä 45 kappaletta.

7.3 Aineiston analysointi

Kvalitatiivisen tutkimusaineistoni analysoin teoriasidonnaisesti. Teoriasidonnaisuudella tarkoitetaan aineistolähtöisen ja teoriasidonnaisen analyysin väliltä löytyvää analyysimallia, joka ei perustu ainoastaan teoriaan, vaikka selvät kytkökset siihen ovatkin havaittavissa. Tämä mahdollistaa vahvistusten ja selitysten löytymisen teoriasta omien aineistosta lähtöisin olevien päätelmien ja havainnointien tueksi. Induktiivisen tutkimusotteen lähtökohtana ei ole minikään yksittäisen hypoteesin tai teorian testaaminen, eikä tutkija määrittele sitä, mikä on tutkimuksen kannalta tärkeää. Induktiivinen tutkimusote kiinnosti itseäni tutkimukseni alkuvaiheessa. Puhtaasti aineistolähtöisen analyysin tekeminen on kuitenkin tutkijalle haastavaa, minkä takia päädyin teoriasidonnaiseen analysointiin. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006.)

Järvenpää (2006) toteaa laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysoinnin tuottavan eniten haasteita tutkijalle. Tutkimusta tekevän on tunnettava oma aineistonsa juuria myöten. Tehdyt havainnot tulee suhteuttaa toisiinsa ja havaintojen tai löydösten väliset yhteydet tulee tunnistaa ja niitä pitää kehittää. Löydökset suhteutetaan teoreettiseen viitekehukseen. (Järvenpää 2006.) Itse pidin tekemistäni havainnoista tutkimuspäiväkirjaa koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Luokittelin kyselylomakkeen avoimien laadullisten kysymysten vastaukset kolmeen pääluokkaan: puheeksiotto, tunnistaminen ja puuttuminen sekä suodatin- ja kartoituslomake. Nämä pääluokat nousevat esiin suoraan tutkimuskysymyksistäni. Puheeksioton osalta poimin aineistosta vastauksia analysoitavaksi sekä helpottavien että vaikeuttavien tekijöiden näkökulmasta. Tunnistamisen ja puuttumisen osalta jaottelin vastauksia tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyvien hankaluuksien näkökulmasta sekä asiaan liittyvien helpottavien toimintatapojen näkökulmasta. Suodatin- ja kartoituslomaketta koskevien kysymysten vastaukset luokittelin lomakkeen käytön haasteisiin ja lomakkeeseen kohdistuviin vahvuuksiin.

Luokittelusta oli suurta apua kvalitatiivisen aineiston jäsentämisessä, järjestämisessä ja tiivistämisessä. Käsitekartta (kuva 4, sivu 36) auttaa havainnollistamaan tekemääni luokittelua. Käsitekartan etuina sisällönanalyysia tehdessä voidaan pitää visuaalisuutta, kokonaisuuksien hahmottamista, osien välisten suhteiden selkeyttämistä ja tutkimusaiheessa pysymisen helpottamista rönsyilyn sijaan (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2019). Opinnäytetyössäni olen

tuonut esille runsaasti laadullisia tutkimustuloksia näiden kolmen yllä mainitun pääluokan ulkopuolelta. Näiden seikkojen avulla pyrin avaamaan paremmin määrällisiin kysymyksiin saamiini vastauksia ja tuomaan esille työntekijöiden näkökulmia liittyen näihin kysymyksiin.

Laadullisen tutkimusosion vastauksista suurin osa liittyi puheeksioton vaikeuttaviin tekijöihin. Seuraavaksi eniten analysoituja vastauksia oli luokissa tunnistamisen ja puuttumisen hankaluudet ja helpottavat toimintatavat. Luokkiin suodatin- ja kartoituslomakkeen haasteet ja vahvuudet löytyi vain muutama vastaus. Kyselylomakkeessa esitetyt määrälliset kysymykset ohjasivat osaltaan sitä, mitkä teemat avoimissa laadullisissa kysymyksissä painottuivat ja siten myös korostuvat vastauksissa. Aineiston analysoinnissa on hyödynnetty soveltaen Kyngäksen ja Vanhasen (1999) analyysiteoriaa.

Kyngäksen ja Vanhasen (1999) mukaan sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla dokumentoitua tietoa voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysillä pyritään tiivistämään tutkimusmateriaalia ja tuottamaan ilmiötä kuvaavia kategorioita esimerkiksi käsitekartan avulla. Käsitekartan avulla tutkijan on helpompaa hahmottaa tutkittavaan asiaan liittyviä kokonaisuuksia, esimerkiksi käsitteitä, niihin liittyviä hierarkioita ja niiden mahdollisia suhteita toisiinsa. Tutkittavan aineiston analyysiprosessi toteutetaan pelkistämällä, ryhmittelemällä ja käsitteellistämällä. (Kyngäs & Vanhanen 1999.)

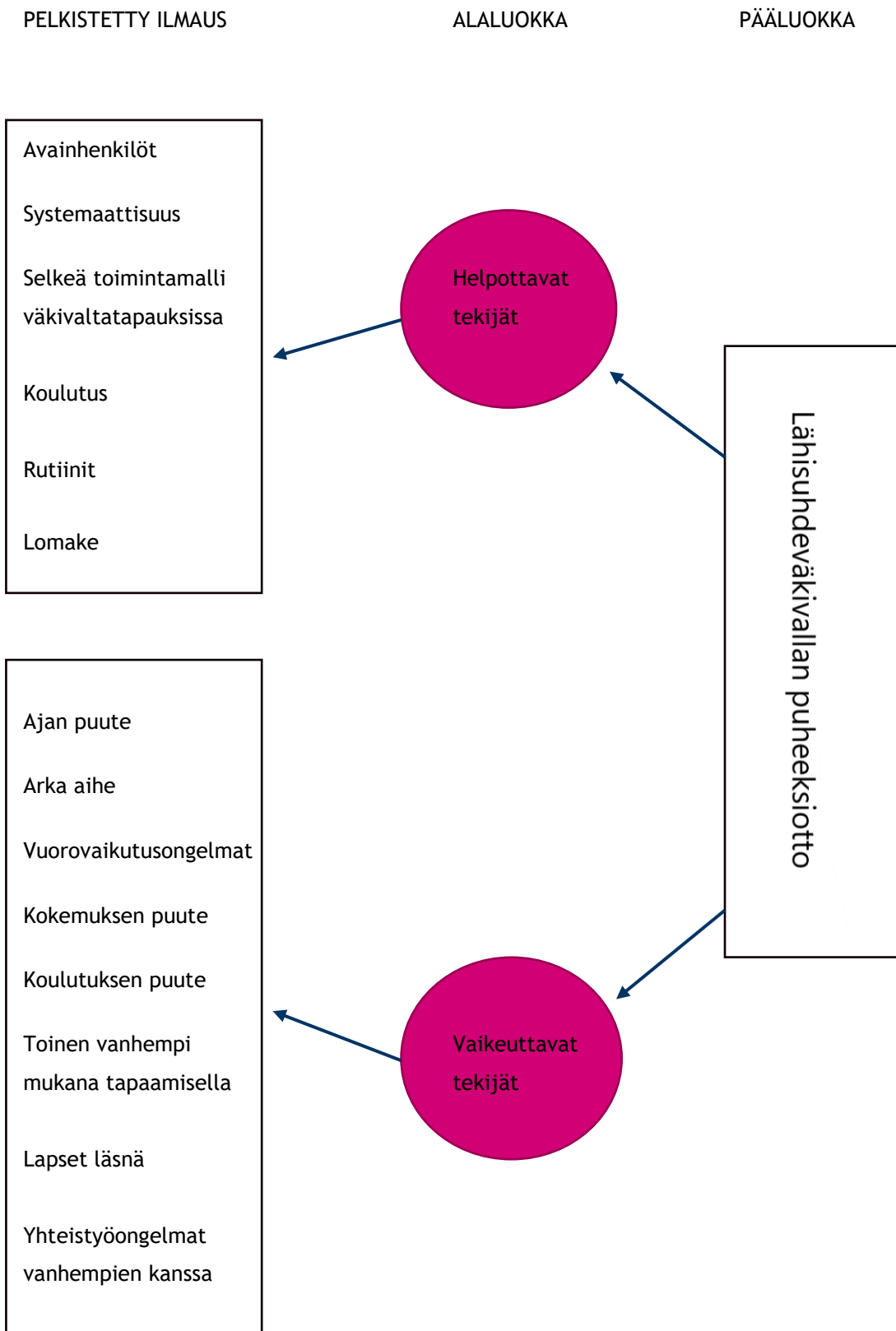
Kyselyyn osallistuneiden työntekijöiden avoimien laadullisten kysymysten osuuteen vastaamisen aktiivisuus vaihteli huomattavasti. Kymmenen osallistujaa ei vastannut lainkaan avoimiin kysymyksiin. Kaikkiin viiteen avoimeen kysymykseen vastanneita oli kahdeksan. Kaikkiin kysymyksiin vastanneet kirjoittivat myös vastauksiinsa pidempiä lauseita, kuin vain yhteen tai kahteen kysymykseen vastanneet. Neljään avoimeen kysymykseen vastanneista osa oli sellaisia, jotka vastasivat yhden kysymyksen alle kahteen kysymykseen. Aineiston analyysivaiheessa olen eritellyt vastaajat aakkosilla, esimerkiksi ”vastaaja A”. Opinnäytetyöhöni en ole eritellyt vastaajia, koska tiettyjen vastausten kohdalla vastaajan anonymiteetti voisi vaarantua.

Määrällisen tutkimusosion aineiston analysointiin käytin SPSS-ohjelmaa. Tutkimukseen osallistuneita yhdisti sama sukupuoli, samalla työnantajalla työskentely ja puheeksioton koulutuksen läpikäyminen. Aineiston analysoinnissa on käytetty sekä frekvenssi- että prosenttija-kaamaa. Suurimmassa osassa vastauksia käytin lisäksi ristiintaulukointia, halutessani selvittää, miten vastaukset jakautuvat eri yksiköiden työntekijöiden välillä. Olen halunnut korostaa tiettyjen kysymysten vastauksia, joten näistä olen tehnyt myös graafisen esityksen opinnäytetyöhöni. Tulosten analysointivaiheessa kaikista määrällisen osion kysymyksistä on tehty graafinen taulukko, minkä olen analysoinut. Tuloksia analysoidessani olen laskenut osalle vastauksista luottamusvälin ja luottamustason, jotta olen voinut varmistua tulosten koskettavan luotettavasti niitäkin alle kouluikäisten peruspalveluissa työskenteleviä, jotka eivät ole vastanneet kyselyyni. Luottamustaso kertoo, kuinka suurella todennäköisyydellä kaikki alle kouluikäisten

peruspalveluissa työskentelevät olisivat vastanneet tiettyyn kysymykseen esimerkiksi vastauksen ”kyllä”.

Tutkimukseni alkuvaiheessa olin ajatellut olla erittelemättä määrällisen tutkimusosion vastauksia ammattiryhmien mukaan. Tutustuessani tarkemmin tutkimusmateriaaliini analysointivaiheessa, huomasin kuitenkin niin suuria poikkeamia vastauksissa eri ammattiryhmien välillä, etten voinut olla tuomatta asiaa esille myös tutkimustuloksissa.

Aineistoa analysoidessani olen pyrkinyt tulkitsemaan aineistoa parhaan kykyni mukaan ja samalla kyseenalaistamaan omia näkemyksiäni aiheesta. Olen tavoitellut ymmärrystä työntekijöiden kokemuksista ja pyrkinyt pääsemään irti omista aiheeseen liittyvistä ennakkoluuloistani. Tavoitteenani on ollut kriittinen tutkimusote, jonka avulla tutkittavasta asiasta voi saada uutta tietoa, omien vanhojen ajatusten ja päätelmien jäädessä syrjään. (Laine 2018, 29-30.)

Kuva 4: Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto. Esimerkkikuvio aineiston analyysistä.

8 Tulokset

Verkkolomakkeen kyselyyn vastasi yhdeksän neuvolan työntekijää, 20 varhaiskasvatuksessa työskentelevää, seitsemän esiopetuksen työntekijää sekä yhdeksän perhekeskuksen henkilöstöstä. Kaikki kyselyyn vastanneet olivat naisia. Tutkimukseen osallistuneet työskentelevät yleisesti naisvaltaisina tunnetuilla aloilla, joten osasin odottaa naisten vastausten korostumista tutkimuksessani. Seuraavaksi esittelen työntekijöiden ajatuksia systemaattisesta puheeksiotosta, tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta sekä avaan taulukoiden avulla kvantitatiivisen tutkimuksen osia.

8.1 Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto huoltajien ja vanhempien kanssa

Tutkimuksessani lähdin aluksi perustietokysymysten jälkeen kartoittamaan kuinka suuri osa työntekijöistä tietää, mitä systemaattinen puheeksiotto on. Vastanneista 84,4 % (taulukko 1) vastasi kysymykseen myöntävästi.

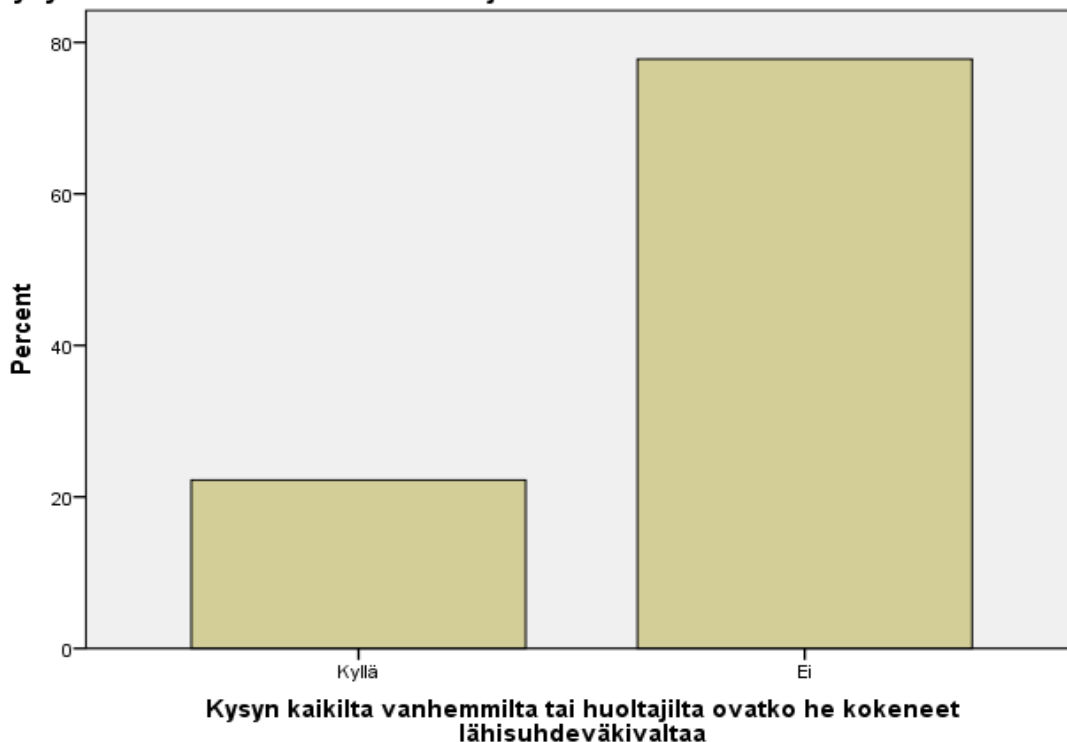
Count		Tiedän, mitä tarkoittaa systemaattinen puheeksiotto		Total
		Kyllä	Ei	
Työskentelen	Neuvolassa	9	0	9
	Varhaiskasvatuksessa	16	4	20
	Esiopetuksessa	4	3	7
	Perhekeskuksessa	9	0	9
Total		38	7	45

Taulukko 1: Tiedän, mitä tarkoittaa systemaattinen puheeksiotto

Ristiintaulukoinnin avulla selvitin, että kysymykseen kieltävästi vastanneet olivat joko varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen työntekijöitä. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteensä kahdestakymmenestäseitsemästä vastanneesta seitsemän ei tunnistanut systemaattisen puheeksioton käsitettä. Avoimien kysymysten osiossa useampi varhaiskasvatuksen työntekijä toi esille lisäkoulutuksen tarpeen liittyen systemaattiseen puheeksiottoon. Lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattorin kanssa käydyissä keskusteluissa on myös tullut ilmi, että kaikki varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ole Lohjalla saaneet lainkaan puheeksioton koulutusta. Tutkimustuloksia analysoidessani lähdin liikkeelle siitä lähtökohdasta, että kyselyyn vastaisivat ne työntekijät, jotka ovat jo koulutuksen saaneet, yksiköiden esimiehille lähteneen saatekirjeen perusteella.

Seuraavassa lomakkeen kysymyskohdassa lähdin selvittämään koko tutkimuksen ydinkysymystä, eli systemaattisen puheeksioton toteutumista Lohjan alle kouluikäisten lasten peruspalveluissa (taulukko 2).

Kysyn kaikilta vanhemmilta tai huoltajilta ovatko he kokeneet lähisuhdeväkivaltaa

Taulukko 2: Kysyn kaikilta vanhemmilta ja huoltajilta ovatko he kokeneet lähisuhdeväkivaltaa

Tutkimustulokset tältä osin olivat itselleni hieman yllättävät (taulukko 2), ainoastaan 22,2 % vastanneista työntekijöistä kysyy vanhemmilta tai huoltajilta heidän kokemastaan lähisuhdeväkivallasta, vaikka systemaattisen puheeksioton mallin mukaan kaikkien työntekijöiden tulisi asiasta kysyä.

Count

	Kysyn kaikilta vanhemmilta tai huoltajilta ovatko he kokeneet lähisuhdeväkivaltaa		Total
	Kyllä	Ei	
Työskentelen			
Neuvolassa	4	5	9
Varhaiskasvatuksessa	0	20	20
Esiopetuksessa	1	6	7
Perhekeskuksessa	5	4	9
Total	10	35	45

Taulukko 3: Kysyn kaikilta vanhemmilta tai huoltajilta ovatko he kokeneet lähisuhdeväkivaltaa

Ristiintaulukoinnin avulla (taulukko 3) voidaan todeta, ettei yksikään vastanneista varhaiskasvatuksen työntekijöistä kysy vanhemmilta tai huoltajilta lähisuhdeväkivallasta.

Työntekijöiden kirjoittamissa vastauksissa korostuu kysymisen vaikeus ja sen vaikutus asiakassuhteen luottamuksen säilymiseen. Lähisuhdeväkivalta on aiheena arka, mikä on yksi tutkimuksessa esille tulleista vaikeuttavista tekijöistä ja asian esille ottaminen saattaa vaikuttaa negatiivisesti vuorovaikutussuhteeseen. Vuorovaikutusongelmat korostuivat vastauksissa kysymistä vaikeuttavina tekijöinä. Työntekijät pelkäävät mahdollisen aiheettoman kysymisen vaikuttavan vanhempiin osoituksena epäluottamuksesta ja olevan syyttelyä. Lähisuhdeväkivallasta kysymistä piti helppona 35,6 prosenttia vastaajista ja 64,4 prosentin mielestä lähisuhdeväkivallasta kysyminen on vaikeaa.

Työntekijä voi valmistautua puheeksiottoon kirjaamalla ylös ne asiat, joista aikoo keskustella. Asioiden kirjaaminen voi auttaa jäsentämään omia ajatuksia puhumiskelpoisiksi ja vähentää puheeksiottoon liittyvää jännitystä. Etukäteen voi miettiä myös sanavalintojaan puheeksioton suhteen ja miettiä valmiiksi, vaikka muutaman lauseen, joilla avaa keskustelun. Puheeksiotossa on tärkeää käyttää arkikieltä, jotta vanhempi tai huoltaja ymmärtää mistä on kysymys. Vanhemman tai huoltajan kunnioittava kohtaaminen on erityisen tärkeää, kun on kyseessä arka ja tunteita herättävä aihe. (Arnkil & Eriksson 2005, 23-24.)

”Arka aihe, saattaa vaikuttaa vuorovaikutussuhteeseen eikä aina positiivisesti.”

”Det känns som om jag samtidigt anklagar dem.”

”Hankala ottaa puheeksi, jos väkivaltaa ei oikeasti olekaan ja vanhempi voi kokea utelun syyttävänä, epäluottamuksen osoituksena, hän voi tuntee olevansa epäilyksen alaisena. Luottamuksen luominen ja yhteistyön luominen voi olla aiheettoman epäilyksen jälkeen vaikeaa.”

Sosiaali- ja terveysministeriön parisuhde- ja väkivaltatyön kuntaoppaan mukaan työntekijöiltä puuttuu usein rohkeus kysyä väkivallasta. Tämä johtuu usein siitä, ettei tiedetä, miten tilanteessa tulee toimia. Lähisuhdeväkivallan puheeksioton ja tunnistamisen edistämiseksi järjestettävällä koulutuksella pyritään luomaan työntekijöille yhteinen tietopohja lähisuhdeväkivallasta, ymmärrys väkivallasta ilmiönä sekä suunta lähisuhdeväkivallan ehkäisytyölle. Työntekijöiden tulee tiedostaa, että väkivallasta puhuminen ja sen näkyväksi tekeminen on erittäin toimiva keino väkivallan ehkäisemiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 16-17.)

Joissakin tapauksissa pelko voi estää kysymisen. Väkivallan uhka on läsnä myös työntekijöiden elämässä ja koulutusta kaivataan siihen, miten ottaa lähisuhdeväkivallasta esiin tällaisissa tilanteissa. Enemmistö vastaajista ei kuitenkaan pelkää vanhempien mahdollisia negatiivisia

reaktioita, 75,6 prosenttia vastanneista toteaa, ettei heitä pelota vanhempien reagointi asiaan. Osa vastaajista otti esille lisäkoulutuksen tarpeen. 37,8 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että he eivät ole saaneet tarpeeksi koulutusta systemaattiseen puheeksiottoon työnantajaltaan. Koulutuksen puute oli yksi selkeästi esille tullut puheeksiottoa vaikeuttava tekijä.

”Se ei ole koskaan helppoa ja siihen tarvittaisiin lisää koulutusta...Moni voi pelätä oman henkensä puolesta tai perheensä, jotta uskaltaisi ottaa asioita esille. Henkilökunta tarvitsee koulutusta siihen kuinka toimia tällaisissa tilanteissa, jotta asian esille ottaminen ei olisi liian vaikeaa, siihen tarvitaan tukihenkilöitä.”

”Vastaanotosta ei tiedä mikä se on.”

Osassa vastauksista tuli yksinkertaisesti esille perheiden tarve pitää perheen sisäiset asiat omana tietonaan.

”Perheet haluavat yksityisyyttä.”

Osa työntekijöistä kysyy väkivallasta silloin, kun he itse arvioivat perheessä olevan väkivaltaa, mutta eivät muuten koe tarpeelliseksi kysyä väkivallasta.

”Asia on arka ja hienotunteisuutta tarvitaan. Ei kysyminen ja puheeksiotto ole hankalaa, jos on syy epäillä väkivaltaa. En koe järkeväksi kysyä aiheesta yleisesti, väitän että se olisi jopa törkeää. Pitää muistaa, että asiakas voi myös vastata mitä haluaa, joten seuratyyppinen ajattelu, keskusteluun perustuen on älytöntä.”

Osa vastanneista otti esille vaihtuvan asiakaskunnan ja sen vaikutukset luottamuksellisen asiakassuhteen syntymiseen. Useissa vastauksissa korostui huoli siitä, miten huoltajat ja vanhemmat reagoivat lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen. Lähisuhdeväkivallasta puhumista pidetään tärkeänä, mutta siitä puhuminen on aikaisemmin jäänyt vähäisiksi työpaikoilla myös henkilökunnan kesken.

”Puheeksiotto vaatii luottamussuhteen syntymistä ja se vie aikaa kun perheet vaihtuvat nykyään jatkuvasti. Toki huoltajan reagointi myös vähän pelottaa ja mitä kaikkea seuraa. Asiat helposti henkilöityvät oman kokemuksen mukaan. Ylipäätään tästä tärkeästä vaikeasta asiasta puhutaan aivan liian vähän töissä. Onneksi tilanne on muuttuman päin.”

Väkivallan uhrin kanssa keskusteltaessa on erityisen tärkeää kunnioittaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä uhrin turvallisuutta. Kaikki keskustelut tulee käydä kahden kesken uhrin

kanssa, keskusteluun ei tulisi uhrin turvaamiseksi ryhtyä kenenkään muun perheenjäsenen kuullen. Työntekijän tulee aina tuoda ilmi, ettei väkivalta ole koskaan uhrin syytä. Väkivallan kokijaa tulee kuunnella tarkasti ja uskoa uhrin kertomusta. Uhrin on tärkeää kokea, ettei hän ole tilanteessa yksin. Lähisuhdeväkivalta koskettaa tuhansia ihmisiä vuosittain. Lähisuhdeväkivallan kokijan kanssa on tärkeää keskustella turvallisuuteen liittyvistä asioista ja miettiä yhdessä, onko uhrilla tarvittaessa jokin turvallinen paikka, minne mennä. (Ensi- ja turvakotien liitto.)

Työntekijät toivat myös esille sen tosiasian, että voi olla mahdotonta tavata vanhempaa tai huoltajaa kahden kesken. Tämä tuli esille selkeänä puheeksiottoa vaikeuttavana tekijänä. Monilla on lapsia mukana vastaanotoilla tai varhaiskasvatuksen keskusteluissa. Jotkut taas tulevat yhdessä toisen vanhemman kanssa, joka pahimmassa tapauksessa saattaa olla puolisoaan tai lapsiaan pahoinpitelevä henkilö. 37,8 prosenttia vastanneista koki, että kahdenkeskistä aikaa oli helppo järjestää, 20 prosenttia vastaajista totesi, ettei aikaa ole helppo järjestää ja 42,2 prosenttia vastaajista pystyi järjestämään toisinaan kahdenkeskistä aikaa vanhemman tai huoltajan kanssa.

”Lapsi/lapset paikalla, puoliso paikalla ja aika rajattu, joten aikaa ei välttämättä ole kaikkien asioiden kysymiseen.”

”Neuvolan ohjeissa lähisuhdeväkivallasta kysytään vain äidiltä. Heiltä kaikilta toki kysyn asiasta. Tilanteissa, joissa isä on aina mukana neuvolakäynneillä, tai jokaisella käynnillä on mukana myös isoja lapsia, on kysyminen joskus mahdotonta kahden kesken.”

Count

		Työssäni on helppoa järjestää kahdenkeskistä aikaa vanhemman tai huoltajan kanssa lähisuhdeväkivallasta kysymistä varten			Total
		Kyllä	Ei	Toisinaan	
Työskentelen	Neuvolassa	3	1	5	9
	Varhaiskasvatuksessa	6	6	8	20
	Esiopetuksessa	3	2	2	7
	Perhekeskuksessa	5	0	4	9
Total		17	9	19	45

Taulukko 4: Työssäni on helppoa järjestää kahdenkeskistä aikaa vanhemman tai huoltajan kanssa lähisuhdeväkivallasta kysymistä varten.

Ristiintaulukoinnin (taulukko 4) avulla pystyin toteamaan, ettei vastaajan työyksiköllä ollut hirveästi vaikutusta siihen, pystyykö hän järjestämään kahdenkeskistä aikaa vanhemman tai

huoltajan kanssa vai ei. Missään yksikössä ei työntekijä pysty yksiselitteisesti aina halutessaan järjestämään aikaa kahdenkeskiselle keskustelulle.

Count

		Tunnistan lähisuuhdeväkivallan eri muodot (fyysinen, psyykkinen, seksuaalinen, taloudellinen yms.)			Total
		Kyllä	En	En kaikkia	
Työskentelen	Neuvolassa	9	0	0	9
	Varhaiskasvatuksessa	11	1	8	20
	Esiopetuksessa	5	0	2	7
	Perhekeskuksessa	8	0	1	9
Total		33	1	11	45

Taulukko 5: Tunnistan lähisuuhdeväkivallan eri muodot (fyysinen, psyykkinen, seksuaalinen, taloudellinen yms.)

Kaikki työntekijät eivät myöskään tunnista kaikkia lähisuuhdeväkivallan muotoja. 24,4 prosenttia määrällisten kysymysten vastaajista toteaa, etteivät he tunnista jokaista lähisuuhdeväkivallan muotoa. Ristiintaulukoinnin (taulukko 5) avulla selvitin varhaiskasvatuksen työntekijöillä olevan suurimmat puutteet eri lähisuuhdeväkivallan muotojen tunnistamisessa. Yksitoista varhaiskasvatuksen vastaajaa kahdestakymmenestä tunnisti kaikki lähisuuhdeväkivallan muodot. Kaikkien vastaajien kesken yleisimmin tunnistettuja ovat fyysinen väkivalta ja henkinen väkivalta. Lähes kaikki vastanneet osaavat ohjata väkivaltaa kokeneen uhrin avun piiriin. Ainoastaan kaksi vastaajaa vastasi kysymykseen ”osaan ohjata lähisuuhdeväkivaltaa kokeneen vanhemman tai huoltajan avun piiriin” kieltävästi. Väkivallan tekijää ei osata ohjata hyvin kuin uhria, kyselyyn vastanneista 33,3 prosenttia ei tiedä miten väkivallan tekijälle saisi apua.

Sosiaali- ja terveysministeriön lähisuuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositusten mukaan peruspalveluissa työskentelevän sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön tulisi tunnistaa lähisuuhdeväkivallan erityispiirteet ja omaksua asiaan liittyvät työkäytännöt, joiden avulla väkivallan merkit voidaan tunnistaa. Henkilöstön tulisi myös osata ottaa väkivalta puheeksi ja rohkaista asiakasta avun piiriin. Hyväksikäytön ja seksuaalisen väkivallan tunnistamista on sosiaali- ja terveysministeriön mukaan parannettava. Seksuaalisesta väkivallasta kysyminen on osa systemaattista puheeksiottoa erityisesti neuvoloissa ja muissa terveyspalveluissa. Lähisuuhdeväkivallasta kysyttäessä ja siihen puuttuessa työntekijän tulee aina varmistaa uhrin turvallisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 21.)

Pyysin tutkimuslomakkeen ensimmäisessä kysymysosiassa palautetta Lohjan mallin toimivuudesta. Vastauksissa tulee ilmi, että systemaattisen puheeksioton mallia toivotaan käyttöön laajemmaltikin, koskettamaan kaikkia Lohjan palveluita. Toisaalta alla olevan vastauksen voi

tulkita myös niin, ettei vastaaja tiennyt mallin olevan jo käytössä kaikissa alle kouluikäisten peruspalveluissa.

”Mielestäni se olisi hyvä matalan kynnyksen malli, jos olisi käytössä joka paikassa.”

Vastauksissa korostuvana helpottavana tekijänä työntekijät kokivat, että on olemassa avainhenkilöt, joille väkivaltaa kokeneen voi ohjata ja joilta saa tarvittaessa neuvoja. Työntekijöiden on helppoa toimia oikein, koska eteenpäin ohjaamisen prosessi on lähisuhdeväkivaltatapauksissa tiedossa ja se on yksinkertainen ja selkeä. Lohjalla noudatetaan aiemmin mainittua Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen avainhenkilömallia (kuva 3, sivu 28.)

”Helpottaa kun voi ohjata oikeaan paikkaan ja että vanhemman ei tarvitse ottaa yhteyttä vaan koulutetut avainhenkilöt.”

”Hyvää, että avainhenkilöitä voi kysyä tarvittaessa neuvoa.”

”Puheeksiotto on muuttunut systemaattisemmaksi ja on tärkeää, että on avainhenkilöt ja prosessit miten toimitaan kun seulasta nousee esille huolta.”

”Eteenpäin ohjaus väkivaltatapauksissa on selkeä.”

Osa varhaiskasvatuksen työntekijöistä ei koe, että systemaattinen puheeksiotto kuuluisi heille, vaan se olisi enemmän terveydenhuollon tehtävä. Aiemmin mainituissa tutkimustuloksissa on tullut esille, ettei kukaan varhaiskasvatuksen kyselyyn osallistuneista työntekijöistä kysy vanhemmilta väkivallasta. Varhaiskasvatuksessa voi olla myös vaikeaa järjestää kahdenkeskistä aikaa vanhemman tai huoltajan kanssa, koska yhteisissä keskusteluissa voi olla paikalla myös perheen toinen vanhempi.

”Malli voi olla hyvä, mutta koen sen olevan enemmän terveydenhuollon asiaa kuin lasten kasvatuksen ja opetuksen työntekijöiden.”

”En oikein tiedä, mitä varhaiskasvatuksen erityisopettajilta odotettaisiin suhteessa lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen.”

Lähisuhdeväkivallasta kysyminen olisi työntekijöiden mukaan hyvä sisällyttää osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tällöin vanhemmille olisi helppoa selittää puheeksioton koskevan kaikkia perheitä eikä syyllistävää tilannetta syntyisi.

”Det borde kanske finnas som en fråga i Vasun. Då förstår föräldrarna att vi frågar det av alla, som en del av planen, inte enskilt av dem, som en anklagelse.”

Mallia itsessään pidetään hyvänä, mutta koulutuksiin pääsemisen vaikeutta kritisoidaan. Vastaajat kertovat, että koulutuksiin pääsemisessä painottuvat myös taloudelliset syyt. Mikäli malli halutaan saada toimivaksi ja kaikille työntekijöille käytössä olevaksi, tulisi työntekijöiden voida harjoitella puheeksiottoa turvallisessa ympäristössä.

”Malli vaikuttaa hyvältä mutta sen jalkauttamiseen tulisi panostaa enemmän niin että kaikilla työntekijöillä olisi siihen mahdollisuus perehtyä. Nyt koulutuksiin pääsee liian harvat kun sijaisia ei sitä varten oteta. Aihetta myös pitää myös pitää aktiivisesti esillä ja olisi tärkeä voida harjoitella tutulla porukalla puheeksiottoa.”

Kiire asiakastyössä saattaa vaikuttaa siihen, ettei työntekijä ehdi ottamaan lähisuhdeväkivaltaa puheeksi. Lähisuhdeväkivaltatyölle ja sen ehkäisylle olisikin hyvä saada enemmän resursseja. Vastauksissa tuli myös ilmi ajatus siitä, että lähisuhdeväkivallasta kysyminen kuuluisi ”jollekin toiselle”, vaikka lähtökohtaisesti kaikkien tulisi kysyä. Lohjan mallia pidetään yleisesti hyvänä perustason työkaluna, jota voisi toki vielä kehittää.

Lähtökohtaisesti hyvää on se, että asia nostetaan esille ja siihen on mahdollista saada koulutusta ja selkeitä toimintamalleja. Arjen kiireessä tilanteet ottaa asia puheeksi menevät helposti ohitse ja väkivallan mahdollisuus saattaa jäädä huomioimatta. Koulumaailmassa saattaa olla myös vallalla ajatus siitä, että ”joku toinen” voi ottaa asian puheeksi, eikä itse tarvitse tehdä sille mitään. Oon tyytyväinen siihen, että Lohjalla toiminta vaikuttaa selkeästi organisoidulta ja se tuo myös selkeyttä itselle kun tiedän keneltä voin kysyä ja kenen puoleen kääntyä konsultoidakseni.

”Mielestäni malli on erittäin hyvä perustason työkalu. Jatkoa ajatellen toivoisin jatkohoidon mahdollisuuksien kehittämistä paikallisesti. Lisäksi toivoisin lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattorin toimen jatkuvan pysyvänä osana kaupungin palveluita.”

Kunnissa tehtävää lähisuhdeväkivaltatyötä ohjaa Suomen kuntaliiton ja sosiaali- ja terveystieteiden yhdyksen yhdessä vuonna 2008 laatima Tunnista, turvaa ja toimi - lähisuhdeväkivallan ehkäisyn suositukset. Suosituksissa on tarkemmin määriteltynä myös koordinaattorin tehtävänkuvamalli. Suositusten tarkoituksena on edistää ja tukea alueellista ja paikallista lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä ja pyrkiä vähentämään lähisuhdeväkivallasta aiheutuneita ongelmia. Väkivaltatyön tulee olla mallinnettua ja koordinoitua, sen tulee perustua toimintasuunnitelmiin ja -ohjelmiin ja ammattilaisten valmiuksia tunnistaa ja puuttua lähisuhdeväkivaltaan tulee parantaa koulutuksen avulla. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä toimintasuunnitelman laatimisesta ja toimintaohjelmasta, niiden toimeenpanosta, seurannasta ja raportoinnista on

suositusten mukaan vastuussa kuntaan perustettu väkivaltatyön koordinaatio- tai yhteistyöryhmä. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019, 20.)

Vastauksessa tuli ilmi myös negatiivista suhtautumista systemaattiseen puheeksi ottamiseen. Yleisimmin negatiiviset kommentit liittyivät siihen, että mallia pidetään syyllistävänä tai lähisuhdeväkivallan yleistämisenä.

”Jäitä hattuun tässäkin asiassa. On paljon tärkeitä asioita, mutta yleistäminen ei pelasta tilannetta.”

8.2 Lähisuhdeväkivaltatyön haasteet

Tutkimuslomakkeen toisessa kysymysosiossa paneuduttiin lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, siihen puuttumiseen ja oikeanlaisen avun piiriin ohjaamiseen.

Taulukko 6: Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on helppoa

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ei ollut kenenkään vastaajan mielestä yksiselitteisesti helppoa. 44,4 prosentin mielestä (taulukko 6) lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on toisinaan helppoa, 55,6 prosenttia vastanneista totesi, ettei tunnistaminen ole koskaan helppoa. Avoimissa laadullisissa kysymyksissä tuli esille tunnistamiseen liittyviä hankaluuksia:

”Kun sitä ei välttämättä näe päälle päin. Koskaan et voi tietää mitä seinien sisällä tapahtuu. Jos käynti täyttyy lasten asioista ja vanhempi mukana iloisena, niin ei työntekijälle tule tunnetta, että pitäisi kysyä väkivallasta vaikka pitäisi.”

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on vaikeaa, mikäli uhrilla ei ole päällepäin näkyviä jälkiä. Väkivallan tekijät suuntaavat usein pahoinpitelyn sellaisille kehon alueille, jotka jäävät piiloon vaatteiden alle. Tunnistamista hankaloittaa myös asiaan liittyvä salailu ja häpeä. On arvioitu, että lähisuhteessa pahoinpidellyksi tullut nainen hakee apua viralliselta taholta vasta väkivallan kestäessä yli 11 pahoinpitelykertaa. Väkivallan tunnistamiseksi työntekijän on tarkkailtava fyysisten jälkien lisäksi myös psykososiaalisia oireita ja käyttäytymiseen liittyviä piirteitä. Väkivallasta kertovia piirteitä ja oireita voivat olla muun muassa sosiaalinen eristyneisyys, alistuva käyttäytyminen, jatkuva varuillaan olo, muistin heikkeneminen, hermostuneisuus, päihdeongelmat, ulkoinen ja sisäinen yksinäisyys sekä mahdollisen uhrin käyttämät sanonnat, kuten ”mieheni mielestä...” tai ”mieheni ei halua...”. (Perttu 2002, 64-65.)

”Siksi, koska asiat ja tapaukset voivat olla hyvinkin piilossa ja ehkä myös se, että vaikea uskoa eli jollei ole selviä ”silmin nähtäviä” merkkejä, mistä tulkitta asia? Toisekseen kukaan ei halua tehdä virhesyytöksiä ja saada työntekijänä leimaa otsaansa siitä, että onkin ollut väärässä. Koulutusta ehkä lisää henkilökunnalle?!”

”Henkisen, seksuaalisen ja taloudellisen väkivallan piilottaminen on ilmeisen tavallista, koska päivähoidossa ne eivät juuri tule esille.”

Työntekijöiden vastauksissa korostuu tunnistamisen hankaluus tilanteissa, joissa mahdollisessa uhrissa ei ole nähtävillä ulkoisia merkkejä. Näitä tilanteita varten henkilökunnalle olisikin tärkeää saada koulutusta myös käyttäytymiseen ja psykososiaalisiin oireisiin liittyvässä tunnistamisessa. Tärkeää olisi myös lisätä tietoisuutta siitä, että systemaattisessa puheeksiotossa ei ole kysymys kenenkään syyttelystä. Vastauksista ilmenee työntekijöiden pelko luottamussuhteen säröytymisestä väkivallasta kysymisen takia. Olisikin tärkeää lisätä myös vanhempien ja huoltajien tietämystä systemaattisen puheeksioton mallista, jolloin tämä pelon taakka putoaisi työntekijöiden hartioilta pois.

Lähisuhdeväkivallan kohteeksi joutunut uhri piilottaa usein kokemuksensa ja pelkonsa. Omassa lapsuudessa koetut perinteet ja asiat ovat saattaneet vääristää uhrin arvoja, eikä hän välttämättä edes ymmärrä joutuneensa lähisuhdeväkivallan uhriksi. Väkivaltaisissa perheissä riidellään äänekkäästi, läpsitään, käydään käsiksi, tönitään ja otetaan kiinni. Uhrin eivät välttämättä pidä tapahtunutta mitenkään erikoisena asiana. Uhri saattaa kertoa työntekijälle jotain tapahtuneista asioista, mutta työntekijän esittäessä tarkentavia kysymyksiä uhri alkaa pyörittämään sanomisiaan. (Kuningas 2015.)

”Eiköhän se ole niitä asioita, joita viimeiseen asti peitellään.”

Väkivaltaan puuttuminen saattaa suuttuttaa tekijän lisäksi myös uhrin. Työntekijän on tärkeää hyväksyä uhrin viha. Vihamielisyyden ja suuttumuksen taustalla vaikuttavat usein henkinen

uupumus ja väkivallasta johtuva traumatisoituminen. Uhrilla saattaa olla myös huonoja kokemuksia aikaisemmista yrityksistä hakea tilanteeseen apua. Taustalla voi olla myös pelkoa tekijän reagoimisesta asiaan tai pelkoa lapsien menetyksestä väkivallan tultua ilmi. Uhri voi kieltää tullessa pahoinpidellyksi, jolloin hänen kanssaan ei tule väitellä asiasta. (Perttu 2002, 74.)

”Tiedän että lähisuhdeväkivalta aiheuttaa niin valtavasti häpeää, että sitä peitellään viimeiseen asti ja siksi sen toteaminen on haastavaa. Itselläni on myös kokemusta siitä että asian tullessa ilmi joutuu vihan kohteeksi. Siinä on lopulta aika yksin vaikka esimies tukea parhaansa mukaan antaisikin.”

Työntekijän asenne väkivaltaa kohtaan voi olla myös vähättelevä. Saman vastaajan vastauksissa tuli ilmi, että lähisuhdeväkivallasta kysyminen on tunkeilua perheen elämään ja ihmisten asioihin ei pitäisi puuttua, vaikka väkivaltaa ilmenisi sekä ajatus siitä, että kyseessä voi olla vaan huumoria.

”On niin monenlaista. Ja en voi tietää mikä perheessä on normikäytöstä mikä ei. Huumoria on erilaista.”

Lähisuhdeväkivaltaan puuttumista (taulukko 7) piti helppona 13,3 prosenttia vastaajista, 37,8 prosentin mielestä puuttuminen ei ole helppoa ja 48,9 prosenttia piti puuttumista toisinaan helppona.

Count

		Koen lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen helpoksi			Total
		Kyllä	Ei	Toisinaan	
Työskentelen	Neuvolassa	1	2	6	9
	Varhaiskasvatuksessa	2	9	9	20
	Esiopetuksessa	1	3	3	7
	Perhekeskuksessa	2	3	4	9
Total		6	17	22	45

Taulukko 7: Koen lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen helpoksi

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan todeta, ettei missään yksikössä pidetä lähisuhdeväkivaltaan puuttumista helppona. Puuttumiseen vaikuttaa ensisijaisesti uhriin itseensä liittyvät syyt. Uhriin pelko kertomisesta seuraavista seuraamuksista tekijälle saattaa estää uhria kertomasta koko totuutta. Uhri voi olla myös taloudellisesti tai henkisesti riippuvainen väkivallan tekijästä. Puuttumista voi vaikeuttaa myös uhrin asenne, mikäli uhri ei halua ottaa apua vastaan tai suhtautuu työntekijän puuttumiseen kielteisesti.

”Asia on arkaluontoinen. Uhri saattaa peitellä/puolustella tekijää ja saattaa kulua tovikin, kunnes uhri on valmis kertomaan asiasta ja ottamaan avun vastaan.”

”Kaikki haluavat yleensä suojella yksityisyyttään ja jos sitä ei millään tavalla tuoda julki niin on vaikea tarttua.”

Laadullisiin kysymyksiin vastanneet perustelivat lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen vaikeutta vanhemman yksityisyyden kunnioittamisella. Lähisuhdeväkivaltaa pidetään hyvin henkilökohtaisena asiana ja siihen puuttumista hankalana ja kiusallisena. Lähisuhdeväkivaltaan voi olla myös vaikea puuttua, mikäli työntekijä ei ole saanut tarpeeksi koulutusta asiaan. Väkivallasta kuuleminen saattaa herättää työntekijässä erilaisia, rankkojakin tuntemuksia, joiden käsittelyyn työntekijällä ei välttämättä ole työkaluja. Työntekijällä tulee olla myös tieto oikeista jatkotoimenpiteistä väkivallan tultua ilmi.

Vastaaajista lähes 90 prosenttia tietää mikä on avainhenkilö, 11,1 prosenttia vastasi kysymykseen kieltävästi. Lähes yhtä suuri prosentti, 86,7, tietää miten avainhenkilöön saa yhteyden. MARAK-työryhmän kohdalla asiasta tietävien osuus putoaa hieman. MARAK-työryhmän tunnistaa 73,3 prosenttia vastaajista (taulukko 8).

Count		Tiedän, mikä on MARAK-työryhmä		Total
		Kyllä	Ei	
Työskentelen	Neuvolassa	8	1	9
	Varhaiskasvatuksessa	11	9	20
	Esiopetuksessa	5	2	7
	Perhekeskuksessa	9	0	9
Total		33	12	45

Taulukko 8: Tiedän, mikä on MARAK-työryhmä

MARAK-työryhmän tunnistavat (taulukko 8) kaikki kyselyyn vastanneet perhekeskuksen työntekijät ja lähes jokainen neuvolassa työskentelevä. Varhaiskasvatuksen kohdalla lähes puolet vastanneista eivät tunnistaneet MARAK-työryhmää. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksen mukaan MARAK-toiminnalla voidaan todeta olevan useita positiivisia vaikutuksia uhrin turvallisuuden parantamiseksi osana moniammatillista työskentelyä, kokonaiskuva uhrin tilanteesta selkeytyy ja sen avulla voidaan parantaa moniammatillista yhteistyötä (Ewalds, Piispa & Tuominen 2012, 27).

Tutkimuslomakkeeni laadullisessa osiossa kysyin myös, miten vastaajien yksiköissä toimitaan, mikäli he saavat tietoonsa asiakasperheissä käytettävän lähisuhdeväkivaltaa. Toimintamallit eri yksiköissä poikkeavat hieman toisistaan, mutta pääsääntöisesti yksiköissä toimitaan Lohjan mallin mukaisesti. Lähes kaikissa yksiköissä otetaan ensisijaisesti yhteys avainhenkilöön ja lapsiin kohdistuvassa väkivaltatapauksessa lastensuojeluun.

”Otamme yhteyden avainhenkilöön tai teemme lastensuojeluilmoituksen/ pyydämme konsultaatiota lastensuojelusta.”

”Jos tilanne on akuutti ja kohdistuu lapseen tehdään ilmoitus lastensuojeluun ja poliisille. Jos on vanhempien välistä, tehdään lastensuojeluilmoitus. Tehdään turvasuunnitelma vanhemman kanssa, jos tilanne kärjistyy. Lisäksi tarjotaan avainhenkilötyöskentelyn mahdollisuutta niin, että avainhenkilö on asiakkaaseen yhteydessä ja varmistetaan, että se on turvallista asiakkaan kannalta. Myöhemmin selvitetään onko väkivallan tekijällä halua lähteä hakemaan apua. Kun tilanne on rauhoittunut, myös lasten kanssa lähdetään Trappan mallin mukaan asiaa purkamaan.”

Kaikissa yksiköissä ei ole valmiita toimintamalleja, vaan asiasta keskustellaan ensin, jonka jälkeen luodaan yhteinen toimintasuunnitelma asian eteenpäin viemiseksi. Vastauksissa painotui asiasta keskustelu omassa yksikössä, omien työkavereiden kanssa. Kaikille työntekijöille ei toisaalta ole ollenkaan selvää, miten omassa yksikössä toimitaan väkivaltatapauksen tullessa tietoon.

”Asiasta yleensä puhutaan esimiehen ja/ tai erityisopettajan kanssa ensin että saa toisenkin mielipiteen. Pyritään siihen ettei hötkyillä koska omat tunteet nousevat helposti pintaan. Yhdessä sitten sovitaan kuka ja miten asiassa edetään.”

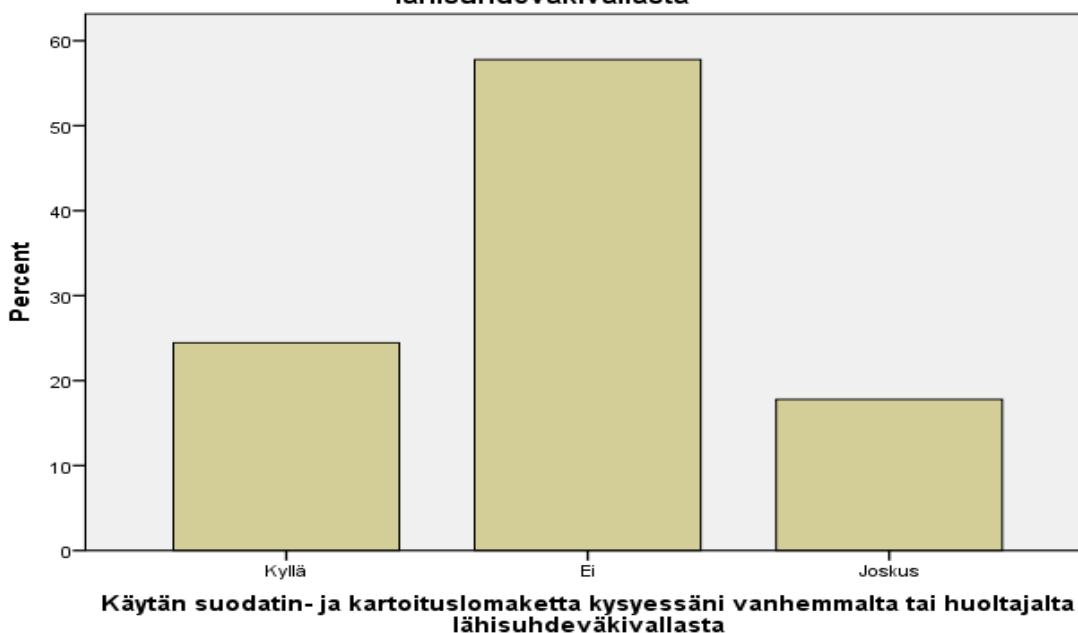
”En tiedä. Ilmeisesti henkilökunta osaa toimia saamiensa ohjeitten mukaan.”

Väkivaltaan puuttuessa työntekijän ei ole hyvä jäädä tilanteeseen yksin. Varsinkin turvatessa uhrin elinoloja on tärkeää useamman työntekijän jakavan vastuun tilanteesta. Yhteistyö eri uhria auttavien instanssien välillä on ratkaisevassa asemassa. Vaitiolovelvollisuuden tai sen väärin ymmärtämisen takia yhteistyö ei tosin välttämättä aina toteudu, mistä saattaa koitua uhrille suurta haittaa tai henkeen ja terveyteen kohdistuvaa vaaraa. Yhteistyö eri toimijoiden välillä ei aina myöskään ole yrityksistä huolimatta toimivaa. Tärkeintä väkivallan uhrille on väkivallasta irti pääseminen. Työntekijöiden tietoisuus väkivallasta ja systemaattisista toimintatavoista tekevät uhrin haasteellisesta tilanteesta helpompaa. Työntekijät saattavat joutua todistamaan kuulemastaan väkivallasta oikeudessa, minkä vuoksi asioiden huolellinen kirjaaminen on ensiarvoisen tärkeää. (Steinsvåg 2007, 171-73.)

8.3 Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käyttö osana asiakastyötä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake on tuttu suurimmalle osalle vastaajista. Ristiintaulukoinnin avulla selvisi lomakkeen olevan tuttu erityisesti neuvolan ja perhekeskuksen työntekijöille. Kaikki neuvolan työntekijät ja yhtä luukuun ottamatta kaikki perhekeskuksen työntekijät tunnistivat lomakkeen. Esiopetuksen työntekijöistä 57 prosenttia kertoi lomakkeen olevan tuttu ja varhaiskasvatuksen henkilöstöstä 70 prosenttia.

Käytän suodatin- ja kartoituslomaketta kysyessäni vanhemmalta tai huoltajalta lähisuhdeväkivallasta

Taulukko 9: Käytän suodatin- ja kartoituslomaketta kysyessäni vanhemmalta tai huoltajalta lähisuhdeväkivallasta

Kyselyyn vastanneista vain 24,4 prosenttia (taulukko 9) käyttää lomaketta aina työvälineenä kysyessään vanhemmalta tai huoltajalta lähisuhdeväkivallasta. Ristiintaulukoinnilla selvitin kaikkien kyselyyn vastanneiden neuvolan työntekijöiden käyttävän lomaketta työvälineenä. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lomake ei ole lähes ollenkaan vastaajien käytössä. Yksi varhaiskasvatuksen työntekijä vastasi käyttävänsä lomaketta kysyessään vanhemmilta tai huoltajilta lähisuhdeväkivallasta. Yksi esiopetuksen ja yksi varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluva totesi käyttävänsä lomaketta joskus. Perhekeskuksen kyselyyn vastaajista suurin osa käyttää lomaketta työvälineenä joskus. Yhteensä lähes 60 prosenttia vastaajista ei käytä lomaketta ollenkaan. Halusin selvittää mahdollisia syitä, miksi vastaajat kokevat lomakkeen käytön haastavaksi. Vastauksissa korostui harjoituksen ja koulutuksen puute, lomakkeen virallisuus ja jäykkyys sekä ajan puute perehtyä lomakkeen käyttöön.

”Ei ole oikein minun työkaluni. Ymmärrän ja uskallan puuttua tilanteeseen, jos kohdalle osuu väkivaltaa kohdannut ihminen. Lomake tuntuu jäykältä työvälineeltä.”

”Kaikki täytettävät paperit on viranomaistyyllisiä.”

Lomake on hyvä työväline, mikäli sen käyttöön on saanut tarpeeksi koulutusta. Työntekijöiden vastauksissa painottuu harjoittelun ja ajan puute. Lomake tuntuu vieraalta, koska sen käyttöä ei ole saanut rauhassa harjoitella esimerkiksi työkaverin kanssa. Varhaiskasvatuksessa ei myöskään ole täysin selvää, milloin lähisuhdeväkivallasta tulisi kysyä. Useissa vastauksissa korostuu, ettei varhaiskasvatuksen yksiköissä ole määritelty selkeää ajankohtaa lähisuhdeväkivallasta kysymiselle.

”Tuntuu vieraalta haastatella vanhempia jonkun lapun kanssa, joten asiat pitäisi olla hyvin sisäistetty jotta keskustelu olisi luontevaa. Tämän pitäisi olla jokaiselle perheelle automaattisesti kysyttävä juttu esim. vasukeskustelussa, jotta olisi helpompaa vedota käytänteisiin.”

”Jag har helt enkelt inte haft tid att gå igenom den.”

Vastauksissa tuli myös esille jo aiemmin tullut huoli siitä, että onko kaikilta kysyminen eräänlainen epäluottamuksen osoitus vanhempia kohtaan. Osa vastaajista kokee hankalasti selitettävänä tilanteen, jossa pitäisi tuoda vanhemmalle tai huoltajalle esille lähisuhdeväkivallasta kysymisen olevan rutiinia, eikä suinkaan epäily kotona käytettävästä väkivallasta. Useissa varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastauksissa korostui pohdintaa siitä, onko varhaiskasvatus oikea paikka väkivallasta kysymiseen, vai pitäisikö lähisuhdeväkivallasta kysyminen keskittää terveydenhuoltoon. Lomaketta ei myöskään pidetty automaattisesti sopivana työvälineenä varhaiskasvatukseen.

”En tiedä onko se lähtökohtaisesti hyvä väline varhaiskasvatukseen/ esiopetukseen? Kysytäänkö/ epäilläänkö lähtökohtaisesti kaikkia vanhempia väkivaltaan liittyvistä asioista. Jos kysellään vain osalta vanhemmista, niin millä perusteella? Iso vastuu osaammeko kysyä juuri oikeilta vanhemmilta ja jos kysymme turhaan onko se epäluottamuksen osoitus?”

Tutkimuksessani tuli selvästi esille (taulukko 10), että Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoitusslomakkeen käyttöön suhtaudutaan Lohjan alle kouluikäisten peruspalveluissa ristiriitaisesti. Ainoastaan 33,3 prosenttia määrälliseen osioon vastanneista pitää lomaketta ehdottoman hyvänä apuvälineenä systemaattisen puheeksioton tukena. Avoimien laadullisten kysymysten vastauksissa tuli myös esille, että neuvoloissa on ennen ollut käytössä lomake, mitä on pidetty huomattavasti informatiivisempänä kuin nykyistä lomaketta. Nykyisen lomakkeen

käyttöä pidetään osittain hankalana ja sen käyttöön toivotaan lisää koulutusta. Jopa 46,7 prosenttia vastaajista toivoi saavansa lisää koulutusta lomakkeen käyttämiseen.

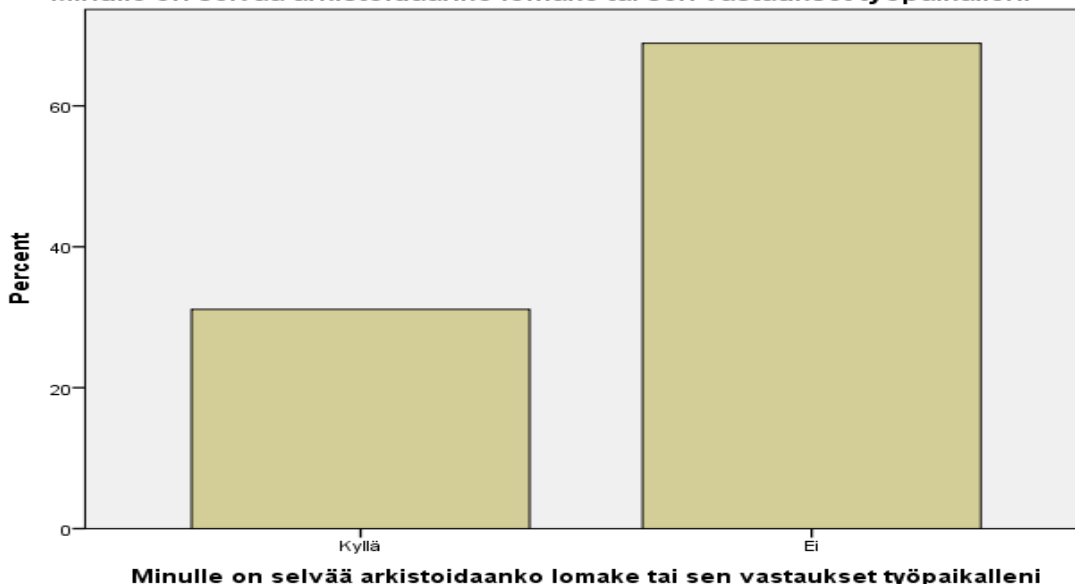
Lomake on mielestäni hyvä apuväline lähisuhdeväkivallasta kysymiseen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Kyllä	15	33,3	33,3	33,3
Ei	2	4,4	4,4	37,8
Joskus	8	17,8	17,8	55,6
En tiedä	20	44,4	44,4	100,0
Total	45	100,0	100,0	

Taulukko 10: Lomake on mielestäni hyvä apuväline lähisuhdeväkivallasta kysymiseen

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan todeta tutkimukseen osallistuneiden neuvolan työntekijöiden pitävän pääsääntöisesti suodatin- ja kartoituslomaketta hyvänä apuvälineenä kysyttäessä lähisuhdeväkivallasta. Lähes 89 prosenttia neuvolan työntekijöistä piti lomaketta hyvänä apuvälineenä, varhaiskasvatuksessa vastaava luku on 5 prosenttia. Esiopetuksen työntekijöistä kukaan ei pitänyt lomaketta hyvänä apuvälineenä ja perhekeskuksen henkilöstöstä lomaketta piti hyvänä reilu 44 prosenttia.

Minulle on selvää arkistoidaanko lomake tai sen vastaukset työpaikalleni

Taulukko 11: Minulle on selvää, arkistoidaanko lomake ja sen vastaukset työpaikalleni

Osallistuessani puheeksioton koulutukseen syksyllä 2019, pienryhmätyöskentelyssä nousi esille epätietoisuus siitä, mitä lomakkeelle tai sen vastauksille tehdään. Oman pienryhmäni

jäsenille oli epäselvää, arkistoidaanko vastaukset ja jos arkistoidaan, niin mihin ne kirjataan. Epätietoisuutta oli myös siitä, hävitetäänkö lomake välittömästi puheeksioton jälkeen vai mitä sille tehdään. Sama epätietoisuus korostuu myös tutkimukseeni osallistuneiden parissa (taulukko 11), 68,9 prosentille ei ole selvää, arkistoidaanko lomake tai sen vastaukset omalle työpaikalle. Eniten epätietoisuutta asiasta on esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. 5 prosenttia tutkimukseen osallistuneista varhaiskasvatuksen työntekijöistä ja reilu 14 prosenttia esiopetuksen ammattihenkilöstöstä vastasi, etteivät he tiedä, mitä lomakkeelle tai sen vastauksille tehdään. Perhekeskuksen työntekijät yhtä lukuun ottamatta olivat selvillä lomakkeen arkistointiin liittyvistä kysymyksistä ja neuvolan työntekijöistäkin hieman alle puolet.

9 Johtopäätökset ja jatkokehittäminen

Tutkielmani tavoitteena oli kartoittaa Lohjan systemaattisen puheeksioton mallin toteutumista Lohjan alle kouluikäisten lasten peruspalveluissa. Lisätavoitteina oli selvittää malliin mahdollisesti liittyviä kehityksen kohteita sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen toimivuutta lähisuhdeväkivallasta kysymisen työvälineenä. Tarkoituksena oli myös nostaa esiin erilaisia lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyviä näkökulmia. Avoimien kysymysten avulla halusin antaa työntekijöille mahdollisuuden tuoda tarkemmin esiin omia ajatuksiaan ja kehitysideoitaan.

Kyselyyn osallistui 45 peruspalveluissa työskentelevää naista, joten miesten näkökulma jäi tutkimuksessa puuttumaan täysin. Puheeksioton koulutukseen oli osallistunut tutkimukseni alkuun mennessä noin 184 työntekijää, joten vastausprosentiksi muodostui 24,5. Toteutin verkkokyselyn juuri ennen joulua 2019, minkä voidaan osaltaan arvioida vaikuttaneen vastausten määrään, osan työntekijöistä ollessa kyselyn aikaan lomalla.

Tutkimustuloksista nostin esille puheeksioton helpottavia ja vaikeuttavia tekijöitä, tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyviä helpottavia toimintatapoja sekä hankaluuksia ja suodatin- ja kartoituslomakkeen käyttöön liittyviä vahvuuksia ja haasteita. Tutkimuslomake oli jaettu kolmeen eri aihepiiriin, joiden mukaan käsittelin myös tutkimusaineistoa. Johtopäätöksissä tuon esiin asioita ja teemoja, jotka nousivat tutkimusaineistosta ja varsinkin avoimista kysymyksistä esille hallitsevina ja merkittävänä työntekijöiden kannalta.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksen lähdin selvittämään, millaista lähisuhdeväkivallan puheeksiotto on osana asiakastapaamisia. Merkittävimmäksi asiaksi kyselyn perusteella osoittautui se tosiasia, ettei lähisuhdeväkivallan puheeksiotto toteudu kuin noin viidesosassa asiakastapaamisista. Varhaiskasvatuksen kyselyyn osallistuneista työntekijöistä kukaan ei kysy lähisuhdeväkivallasta vanhemmilta tai huoltajilta, eivätkä varhaiskasvatuksen työntekijät koe puheeksiottoa ensisijaisesti heidän toimialansa asiana. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastauksissa korostuu myös puheeksioton vaikeus ja sen heijastuminen luottamuksellisen asiakassuhteen säilymiseen.

Tutkimustuloksista käy ilmi työntekijöiden pelko ”syytellä turhaan” vanhempia tai huoltajia, minkä koetaan hankaloittavan tai vahingoittavan työntekijän ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Vastauksissa ilmeni ristiriitaisuuksia koskien ymmärrystä siitä, tuleeko väkivallasta kysyä kaikilta vai ainoastaan jos työntekijä epäilee perheessä ilmenevän lähisuhdeväkivaltaa. Väkivallasta kysymistä piti vaikeana kaksi kolmasosaa vastaajista.

Jotkut vastaajista pelkäsivät vanhemman tai huoltajan negatiivista reaktiota ja kertoivat omakohtaisista kokemuksistaan, jolloin kysymisen jälkeen on joutunut pelkäämään itseensä tai perheeseensä kohdistunutta vihaa. Aggressiivisesti käyttäytyvän tai vihamielisen vanhemman kohtaamiseen toivottiin lisäkoulutusta. Lisäkoulutusta ja mahdollisuutta harjoitella kättiin myös koskien puheeksiottoa, jotta kysymisestä tulisi rutiinia. Lohjan mallia ja varsinkin avainhenkilöihin liittyvää selkeää ohjausmallia pidettiin pääsääntöisesti hyvinä. Kritiikkiä annettiin koulutuksiin pääsyn vaikeudesta ja työnantajan joustamattomuutta liittyen puheeksioton haltuunottoon käytettävään aikaan. Elorinteen ja Sohlmanin (2014) YAMK opinnäytetyön tulokset mukailevat työntekijöiden kokemaa tarvetta koulutukselle, koskien lähisuhdeväkivallan puheeksiottoa ja tunnistamista. Työntekijöiden tulisi myös saada säännöllistä lisäkoulutusta.

Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla lähdin selvittämään, millaisia haasteita lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyy. Tutkimustuloksissa tuli selkeästi esille, ettei lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ole helppoa. Mikäli vanhemmassa tai palveluiden piirissä olevassa lapsessa ei ole näkyviä jälkiä, on tunnistaminen usean vastaajan mielestä lähes mahdotonta. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvien psyykkisten oireiden tai käyttäytymiseen liittyvien piirteiden tunnistaminen on vaikeaa. Kyselyyn vastanneet tuovat esille myös häpeän ja siitä johtuvan asioiden peittelyn sekä tekijän suojelemisen tunnistamisen haasteina. Uhri tuntee usein syyllisyyttä, häpeää ja pelkoa samanaikaisesti (Malinen 2011, 7).

Peruspalveluiden työntekijöiden tulee sisäistää erilaiset työkäytännöt, joiden avulla he pystyvät tunnistamaan väkivallan merkkejä uhreissa. Työntekijöiden on tärkeää oppia ottamaan väkivalta avoimesti puheeksi asiakaskäynneillä ja tarvittaessa rohkaista asiakasta avun ja tuen hakemiseen. Työntekijän kohtaamat haasteet liittyvät väkivaltakokemusten monimuotoisuuteen ja intiimiyteen. Oppiakseen tunnistamaan väkivallan kohteena olevan vanhemman tai lapsen, täytyy ammattihenkilön ajatella väkivallasta normaalia avoimemmin ja rohkeammin. Vanhempi tai lapsi saattaa kertoa esimerkiksi erilaisista fyysisistä tai psyykkisistä oireista, mutta ei kerro niiden johtuvan väkivallasta. (Nietola & Noppari 2017, 172-175.)

Lähisuhdeväkivaltaan puuttumista pidetään myös yleisesti kyselyyn vastanneiden kesken vaikeana. Puuttumisen vaikeuttavat tekijät liittyvät useimmiten uhriin. Uhri ei välttämättä halua puhua asiasta tai ottaa apua vastaan. Tekijälle koituvat seuraukset voivat tuntua uhrista ahdistavilta tai hän saattaa olla taloudellisesti tai henkisesti riippuvainen tekijästä.

Lähisuhdeväkivaltaa pidetään hyvin henkilökohtaisena, perheen sisäisenä asiana, johon puuttuminen tuntuu kiusalliselta ja hankalalta. Tulokset olivat samankaltaisia kuin Järven (2016) Pro gradu -tutkimuksessa, jossa Järvi keskittyy lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamiseen sosi- ja terveysalan ammattilaisten parissa. Järven tutkimukseen osallistuneista useat painotavat haluttomuuttaan puuttua lähisuhdeväkivaltaan ja kertovat asian ottamisen esille uhrin kanssa tuntevan inhottavalta, eivätkä he koe haluavansa ryhtyä miksikään poliisiksi.

Puuttumisen helpottavina tekijöinä pidettiin hyvin toimivaa avainhenkilömallia ja oman työpaikan selkeitä toimintasuunnitelmia väkivaltatilanteiden tullessa ilmi. Työntekijöille oli pääsääntöisesti selvää, miten Lohjan malli toimii ja miten avainhenkilöön saa yhteyden. Joissakin yksiköissä ei ollut selkeää yksiselitteistä toimintasuunnitelmaa väkivaltatilanteiden varalle, vaan tilanteet arvioidaan tapauskohtaisesti esimerkiksi esimiehen kanssa keskustellen. Lähisuhdeväkivaltaan on vaikeaa puuttua, jos ei ole saanut minkäänlaista koulutusta asiaan. Samansuuntaisia tuloksia saatiin vuonna 2019 toteutetun EPRAS-hankkeen yhteydessä. EPRAS-hankkeen yhteydessä tehtyyn tutkimukseen osallistui suuri joukko kokeneita sosi- ja terveysalan ammattilaisia. Tutkimuksessa tuli esille henkilöstön tarve saada koulutusta sekä lisää koulutusta lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. (Husso, Nikander & Notko 2019, 53-62.)

Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla halusin saada selville, miten henkilökunta kokee Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomakkeen käytön osana systemaattista puheeksiottoa. Tuloksista ilmeni ainoastaan vajaan neljänneksen käyttävän lomaketta apuvälineenä kysyttäessä lähisuhdeväkivallasta. Lomakkeen koetaan olevan turhan virallinen ja jäykkä. Useat vastaajista kokivat tarvitsevänsä enemmän koulutusta lomakkeen käyttöön ja aikaa harjoitella kysymysten esittämistä esimerkiksi työkaverin kanssa. Varhaiskasvatuksen työntekijät toivat esille, ettei heidän työssään ole mitään ennalta sovittua hetkeä, jolloin väkivallasta tulisi kysyä vanhemmilta. Puheeksioton voisi sisällyttää osaksi varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelua, jolloin tosin on vaarana, ettei vanhempaa tai huoltajaa pysty tapaamaan yksin.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä harjoituksen, kokemuksen ja koulutuksen lisäävän työntekijän halua ja kykyä ottaa lähisuhdeväkivalta puheeksi. Osa työntekijöistä tuntuu kaipaavan lisää informaatiota siitä, miksi asiasta kysytään ja kysytäänkö oikeasti kaikilta. Lähisuhdeväkivalta on aiheena arka ja sen puheeksiotossa tarvitaan hienotunteisuutta ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Lähisuhdeväkivallasta ja puheeksiotosta on hyvä keskustella riittävän paljon omassa työyksikössä työntekijöiden kesken, jolloin aiheesta tulee tutumpi ja siihen liittyvä jännitys laukeaa. Neuvolan työntekijöiden kohdalla suodatin- ja kartoituslomakkeen käyttö toteutui parhaiten ja perheneuvolan työntekijöiden kohdalla systemaattinen puheeksiotto.

Kaikilta osin tutkimustulokset eivät olleet yksiselitteisiä. Vastaajan työyksikkö vaikutti paljon vastausten laatuun. Kriittisimmin systemaattiseen puheeksiottoon suhtautuivat

varhaiskasvatuksen työntekijät, joista suuri osa koki asian koskevan lähinnä terveydenhuollon työntekijöitä tai he eivät tienneet, milloin ja missä asiasta pitäisi vanhemmilta kysyä. Tutkimustulokset myötäilevät Järven (2016) tutkimusta tältä osin. Järven tutkimuksessa lääkärit siirtävät vastuun kysymyksestä sosiaalihuollolle, mielenterveyspuolelle ja päihdetyöntekijöille. Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto on arka asia, josta kaikki eivät systemaattisesti halua olla vastuussa.

Lohjan systemaattisen puheeksioton mallia pidetään pääsääntöisesti hyvänä. Puheeksioton koulutuksiin pääsemistä tulisi kehittää, jotta kaikilla työntekijöillä olisi samanlaiset mahdollisuudet osallistua koulutuksiin. Lähisuhdeväkivaltatyölle ja sen ehkäisylle toivotaan lisää resursseja myös peruspalveluihin, jotta ajanpuute ei vaikuttaisi lähisuhdeväkivallasta kysymiseen estävästi.

9.1 Luotettavuus ja eettisyys

Hyvän tutkimuksen tulee aina noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällä tarkoitetaan, että tutkimuksen tavoitteet ja kysymyksenasettelu, aineiston keruu ja käsittely, tutkimustulosten esittäminen ja tutkimusaineiston säilytys eivät loukkaa hyvää tieteellistä tapaa, tiedeyhteisöä tai tutkimuksen kohderyhmää. Tutkija on vastuussa omasta tutkimuksestaan ja siihen liittyvistä valinnoista ja niiden perusteluista. Hyvään tieteelliseen tapaan kuuluvat muun muassa herkkyyks ja varuillaan olo eettisten kysymysten suhteen, yleinen tarkkuus ja rehellisyys sekä huolellisuus tutkimustyössä, tiedon luottamuksellinen kerääminen ja käsittely sekä tulosten julkistamiseen liittyvä avoimuus. Tutkittavilla tulee aina olla myös mahdollisuus kieltäytyä tutkimusta. (Vilka 2014, 90-91.) Oman tutkielmani kohdalla on mahdollista, että tutkimukseen on osallistunut henkilöitä, jotka kysymykset luettuaan ovat päättäneet olla vastaamatta kyselyyn.

Vilkan mukaan tutkimuksessa voi ilmetä virheitä, mikäli tutkimuksen tavoite tai tutkimusongelma on jäänyt tutkijalle epäselväksi. Tutkimuksen tavoite on voinut hämärtyä myös tutkimuksen aikana. Tutkimusongelma saattaa olla liian laaja, jolloin saadulla tutkimustiedolla ei pystytä vastaamaan kuin pieneen osaan tutkimusongelmasta. Tutkijalla voi olla puutteelliset tiedot tutkimuskohteestaan tai kyselylomake voi olla huonosti tehty, jolloin tutkija ei saa tutkimuskohteesta luotettavaa tietoa tai ylipäättänsä riittävästi tietoa tutkimusta varten. Tutkijan mahdollinen huolimattomuus tutkimuksen tekemisessä vaikuttaa myös tutkimuksen luotettavuuteen. (Vilka 2014, 100-101.) Oma tutkimusta tehdessäni pyrin keskittymään näihin asioihin, jotta tutkimuksestani tulisi mahdollisimman luotettava. Koko prosessin ajan kiinnitin erityistä huolellisuutta tutkimusdatan keräämiseen ja käsittelyyn, jottei virheitä syntyisi.

Eskolan ja Suorannan pohdinnan mukaan tutkimustyöhön liittyy niin valtava määrä erilaisia kysymyksiä, että kaikkiin kysymyksiin ei ole mahdollista saada aukotonta vastausta. Olen ottanut tämän huomioon omaa tutkimustani tehdessä ja hyväksynyt sen tosiasian, etten

välttämättä ole saanut jokaiseen kysymykseeni aukotonta vastausta. Tutkimusta tekevän tutkijan onkin itse tiedostettava eettisiin kysymyksiin liittyvä problematiikka. Tutkimustietojen käsittelyssä kaksi etiikkaan liittyvää keskeistä käsitettä ovat anonymiteetti ja luottamuksellisuus. (Eskola ja Suoranta 1998, 54-55.) Anonymiteettiä on suojeltava sitä tarkemmin, mitä arkaluontoisemmasta asiasta on kysymys. Oman tutkielmani kanssa kiinnitin erityistä huomiota tutkittavien anonymiteettiin, minkä takia en julkaissut tiettyjä kommentteja ja luovuin analyysivaiheessa käyttämästäni vastaajien kirjainluokittelusta.

Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeää toimia sekä hyvän tieteellisen tutkimustavan että opinnäytetyön tilanteen tahon arvojen mukaisesti. Tilaajataho on ollut täysin tietoinen millaisiin kysymyksiin etsin tutkimuksellani vastauksia. Linkki kyselyyn on lähtenyt tilaajatahon kautta, eli en ole itse pystynyt vaikuttamaan vastaajiin millään tavalla. Kaikilta tutkimukseen osallistuneilta on kysytty lupa tutkimusaineiston käsittelyyn ja tutkimustulosten julkaisemiseen. Tutkimukseen osallistuminen oli kaikille vastaajille vapaaehtoista.

Kysely toteutettiin nimettömänä ja aineiston käsittelyn jälkeen olen tuhonnut kaiken keräämäni aineiston. Aineistosta on lähetetty myös kooste tilaajataholle. Anonymiteettia, salassapitoa ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita painotettiin sekä tilaajatahon lähettämässä saatekirjeessä, että kyselyn saatesanoissa. Vastaajille on kerrottu myös opinnäytetyön tarkoituksesta ja sen toteuttamisesta yhteistyössä heidän työnantajansa kanssa. Ennen tutkimuksen aloittamista ja kyselylomakkeen lähettämistä hankin tutkimusluvan Lohjan alle kouluikäisten ja heidän perheidensä peruspalveluiden palvelupäälliköltä.

Määrällisen tutkimuksen validiteettiin ja reliabiliteettiin vaikuttavat etukäteen tapahtuva huolellinen suunnittelu ja tarkoin harkittu tiedonkeruu. Luotettava tutkimus ei saa sisältää systemaattisia virheitä ja sen on annettava keskimäärin oikeita tuloksia. Kysymysten tulee mitata oikeita asioita ja niiden tulee olla yksiselitteisiä ja koko tutkimusongelman kattavia. Tutkimuksesta saatavat tulokset tulee olla tarkkoja, ei sattumanvaraisia. Luotettavien tulosten saamiseksi on varmistettava, että kyselyyn saadaan tarpeeksi suuri otos ja tiedonkeruussa, tulosten syötössä ja käsittelyssä noudatetaan erityisen suurta huolellisuutta eikä virheitä tapahdu. Asiantuntevalla aineiston käsittelyllä ei kuitenkaan voida pelastaa huonosti suunniteltua tutkimusta. (Heikkilä 2014, 11-13.) Tutkimuksen aineistonkeruun alkuvaiheessa olin huolestunut saanko tarpeeksi suuren määrän vastauksia kyselyyni, jotta saan tarpeeksi suuren otoksen vastauksia luotettavaa tutkimusta varten. Määrällisen tutkimusosion vastausten siirtämisessä SPSS-ohjelmaan noudatin erityistä huolellisuutta, koska lyöntivirheen mahdollisuus on aina olemassa siirrettäessä dataa manuaalisesti sähköiseltä lomakkeelta toiselle.

Heikkilän mukaan kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan edesauttaa muun muassa tarkkaan ja selkeästi rajatulla tutkimusongelmalla, hyvällä tutkimussuunnitelmalla ja kyselylomakkeella, sopivalla tiedonkeruumenetelmällä, tilastollisten menetelmien erinomaisella

hallinnalla ja objektiivisella ja selkeällä tutkimusraportilla. Tutkijan tulee arvioida tutkimustaan kriittisesti koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimustuloksista kertovien grafiikoiden oikeinmukaisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. (Heikkilä 2014, 14-15.) SSPS-ohjelma on luotettava grafiikoiden piirtämisen väline, mikäli tutkimustulokset ovat syötetty ohjelmaan oikein. Tarkistin syötetyt tulokset useaan otteeseen ennen grafiikan piirtämistä.

Yksi määrällisen tutkimuksen laadullisista haasteista liittyy saatujen vastausten tarpeeksi suureen määrään. Olin toivonut saavani kyselyyni enemmän vastauksia, mutta kyselyn toteuttamisen haasteellinen ajankohta verotti varmasti vastauksia. Jälkikäteen mietittynä olisin voinut toteuttaa vastanneiden kesken jonkinlaisen arvonnin ja pyrkinyt sillä tavalla lisäämään vastausten määrää.

Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt luotettavuuden lisäämiseksi triangulaatiota, jolla tässä asiayhteydessä tarkoitetaan erilaisten menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Triangulaation avulla voidaan välttää yhden menetelmän aiheuttamat rajoitukset ja vinoumat sekä saadaan parempi yleistäminen ja validiteetti (Järvenpää 2006, 18-19).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on olennaista arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta. Laadullisen tutkielman tutkimustulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Tutkimukseen valituilla menetelmillä on pystyttävä tutkimaan sitä, mitä tutkielmassa on tarkoitus selvittää. Laadullisessa tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden on sovittava aineiston sisältöihin ja tutkimusongelmaan. Kvalitatiivisen tutkielman luotettavuutta voidaan arvioida monin tavoin. Yksi laadullisen tutkielman luotettavuuteen liittyvä näkökulma on siirrettävyys tai yleistettävyys, ovatko tutkimustulokset siirrettävissä tai yleistettävissä myös muihin tilanteisiin tai kohteisiin (Jyväskylän yliopisto 2010.) Omassa tutkimuksessani sain vastauksia kaikista eri ammattiyksiköistä, mikä osaltaan vaikutti tutkimustulosten luotettavuuteen. Tutkimusta olisi voitu pitää epäluotettavana, mikäli esimerkiksi neuvolan työntekijöiden vastaukset olisivat puuttuneet tutkimuksesta.

Omassa tutkimuksessani vastaajat pystyivät vastaamaan kyselyyn lähes täydellisen anonymiteetin takaa, minkä uskon lisäävän saamieni vastausten luotettavuutta. Vastaajia ei jaoteltu iän, työyksikön, ammatin tai muun tunnistamista helpottavan seikan avulla. Vastausten avulla kyselyyn osallistuneiden on mahdollista saada äänensä kuuluviin esimerkiksi koulutustarpeisiin liittyvissä asioissa, jolloin rehellisellä kysymyksiin vastaamisella voidaan saavuttaa itseään hyödyttäviä asioita.

9.2 Pohdinta

Opinnäytetyön kirjoitusprosessi on ollut välillä haastava, Suomessa vallinneen koronatilanteen ja siitä seuranneiden tapahtumien takia. Tutkimusteoriassa olen joutunut nojaamaan alun perin suunnittelemaani enemmän verkkoaineistoon, koska yleiset kirjastot sekä Laurean kirjasto

ovat olleet kiinni. Alkuperäisissä suunnitelmissä väkivaltatyön koordinaattorin kanssa olin ottanut esiin toiveeni haastatella opinnäytetyötäni varten muutamaa peruspalveluiden työntekijää, mutta koronarajoitusten vuoksi jouduin luopumaan ajatuksesta. Kirjoittaminen kotiloissa kolmen lapsen etäopetuksen lomassa ei myöskään ole aina yhtä sujuvaa, kuin kampuksen rauhallisissa oppimistiloissa työskentely. Opinnäytetyön kirjoittaminen antoi kuitenkin itselleni paljon ja oli mielenkiintoista sukeltaa syvälle lähisuhdeväkivallan kirjallisuuteen. Itse olen erittäin kiinnostunut väkivalta- ja kriisityöstä ja olen mielestäni syventänyt omaa tietämystäni aiheesta ja saanut uutta ammatillista osaamista.

Haluan kiittää kyselyyn vastanneita Lohjan alle kouluikäisten peruspalvelun työntekijöitä, jotka mahdollistivat tutkimukseni toteutuksen. Yhteistyö Lohjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori Jaana Tuomi-Karénin kanssa sujui erittäin sujuvasti ja sain häneltä arvokasta tietoa ja hyviä ideoita tutkimustani varten, joista olen erityisen kiitollinen. Pidän erittäin arvokkaana kokemuksena mahdollisuutta saada osallistua puheeksioton koulutukseen, jonka avulla sain uutta näkökulmaa tutkimuslomakkeen laatimiseen.

Koronaepidemian lisäksi tutkimukseni tekemiseen vaikutti kyselyn toteutumisen ajankohtaan sijoittuvat joululomat, jotka mahdollisesti vaikuttivat kyselyyn osallistuneiden työntekijöiden määrään. Kysely olisi ollut järkevämpi toteuttaa esimerkiksi tammikuun lopulla, kuitenkin hyvissä ajoin ennen hiihtolomaa. Alun perin miettimäni haastattelun avulla olisin voinut saada syvällisempää tietoa aiheesta ja kysyä täydentäviä kysymyksiä vastaajilta. Lomakekyselyn negatiivisena puolena voidaan pitää mahdollisuutta olla vastaamatta avoimiin kysymyksiin. Osa avoimiin kysymyksiin vastanneista ei myöskään jaksanut tai halunnut kirjoittaa niihin muutama sanaa enempiä, jolloin kysymykseen ei saada yhtä kattavaa vastausta, kuin esimerkiksi haastattelulla.

Opinnäytetyössäni olen jo aiemmin tuonut ilmi kaikkien tutkimukseen osallistuneiden olleen naisia. Olisi ollut mielenkiintoista saada tutkimukseen mukaan myös miehistä näkökulmaa, vaikkakaan oman tietämykseni mukaan Lohjan alle kouluikäisten peruspalveluissa ei työskentele montakaan miestä. Tämän takia kyselyyn vastaavien miesten anonymiteetti olisi ollut vaarassa.

Uskon, että tutkielmastani on hyötyä tilaajataholle, koska sen avulla voidaan tarkemmin selvittää työntekijöiden suhtautumista ja ajatuksia koskien systemaattista puheeksiottoa ja siihen liittyviä haasteita. Tutkimuksessani tuli ilmi monia mielenkiintoisia seikkoja koskien Lohjan mallin toteutumista eri yksiköissä. Tutkimustulosten avulla esimerkiksi koulutusta voidaan kohdentaa juuri sitä tarvitseville työntekijöille. Lähisuhdeväkivallasta kysymiseen liittyy monenlaisia asenteita ja pelkoja, jotka on nyt saatu kuuluviin.

Tutkimukseeni osallistui tarpeeksi työntekijöitä jokaisesta eri ammattiyksiköstä, jotta ristiintaulukointi onnistui ja sain vertailukelpoista dataa. Tutkimustuloksissa itseäni yllätti

vastausten jakautuminen tietyissä kysymyksissä hyvin selkeästi ammattiyksikön mukaan. Tutkimusta olisikin mielenkiintoista laajentaa koskemaan alle kouluikäisten erityispalveluita, jolloin saisi lisää vertailukohteita ammattiyksiköiden välille. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa on tutkittu vuosien saatossa paljon, huomattavasti vähemmän on tutkittu siihen puuttumista. Asiaan tuntuu liittyvän vieläkin hyvin vahvasti joidenkin mielissä ajatus siitä, että lähisuhdeväkivalta olisi pelkästään asianosaisten välinen asia. Lähisuhdeväkivalta on hyvin intiimillä tasolla tapahtuvaa väkivaltaa, jonka väliin meneminen voi olla hyvinkin vaikeaa. Vaikeudesta huolimatta asia kuuluu kaikille meille alaikäisten kanssa työskenteleville.

Lähteet

Painetut

Ahola, M. & Ahola, T. 2016. Väkivallasta turvallisuuteen. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.

Arnkil, T. & Eriksson, E. 2005. Huoli puheeksi - Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Tampere: Vastapaino.

Flinck, A. & Iivari, J. 2004. Lähisuhdeväkivalta sovittelussa. Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 207-216.

Hautamäki, J. 2013. Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Gummerus.

Kallio, M. 2015. Oon siellä jossain mun - Seksuaalisesta väkivallasta toipuminen. Helsinki: Väestöliitto.

Kaltiala-Heino, R. 2013. Väkivaltakäyttäytyminen. Teoksessa Nurmi, P. (toim.). Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus, 71-103.

Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S. 2013. Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat - pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Kivittie-Kallio S. (toim.) & Söderholm, A. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim., 125-130.

Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-44.

Laitinen, M. & Nikupeteri, A. 2017. Vaino väkivaltana ja yhteiskunnallisammattillisena kysymyksenä. Teoksessa Hannus, R., Kinnunen, J. & Laitinen, M. (toim.). Varjosta valoon - Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrin tukeminen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 19-41.

Malinen, B. 2011. Elämää kahlitseva häpeä. Helsinki: Kirjapaja.

Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monet muodot. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.). Veitsen terällä - Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 37-44.

Metso, R-M. 2018. Miksi se ei vain lähde? - Väkivaltainen parisuhde ja miten siitä pääsee irti. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Niemi-Kiesiläinen, J. 2004. Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: WSOY.

Nietola, V. & Noppari, E. 2017. Lähisuhdeväkivalta koettelee tunnistamista ja toimijuutta. Teoksessa Helminen, J. (toim.). Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 172-189.

Perttu, S. 2002. Väkivallan tunnistaminen ja puheeksiottaminen. Teoksessa Perttu, S. & Rautava, M. (toim.). Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta - Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti 1998-2002. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, 64-83.

Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi - selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro, 95-114.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.

Steinsvåg, P. 2007. Få slut på våldet - om säkerhetsarbete för barn. Teoksessa Eriksson, M. (toim.). Barn som upplever våld - Nordisk forskning och praktik. Tukholma: Gothia, 155-173.

Sähköiset

Ellonen, N., Helminen, M., Lepistö, S. & Paavilainen, E. 2017. Lapsiin kohdistuvan väkivallan arvioiminen. Viitattu 30.03.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132355/YP1702_Lepistoym.pdf?sequence=4

Elorinne, A. & Sohlman, J. 2014. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksi otto osana neuvolatyötä. Terveysten edistämisen koulutusohjelma YAMK. Laurea-ammattikorkeakoulu Hyvinkää & Tikkurila. Viitattu 28.04.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70156/Oppari_lopullinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ensi- ja turvakotien liitto. Ota väkivalta puheeksi. Viitattu 04.05.2020. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/#puheeksiottaminen-vakivallan-kokija>

Ewalds, H., Piispa, M. & Tuominen, M. 2012. MARAK - kokemuksia parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 10/2012. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 04.05.2020. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90818/URN_ISBN_978-952-245-601-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. 2014. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 - Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Viitattu 30.03.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf

Fagerlund, M. 2019. Lähisuhdeväkivallan etenemisessä rikosprosessiin esteitä. Haaste 2/2019. Rikossentorjuntaneuvoston ja oikeusministeriön erikoisaikakauslehti. Viitattu 04.05.2020. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22019/lahisuhdevakivallanetenemisessarikosprosessiinesteita.html>

Froloff, L. 2015. Taloudellinen väkivalta voi varjostaa parisuhdetta. Yle Akuutin artikkeli. Viitattu 31.03.2020. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/11/23/taloudellinen-vakivalta-voi-varjostaa-parisuhdetta>

Hallituksen esitys 78/2010. Viitattu 29.04.2020. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100078>

Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Diasarja. Helsinki: Edita. Viitattu 05.05.2020. <http://tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Honkala, E. 2016. Lapsuuden traumoilla on kauaskantoiset seuraamukset. Helmi ry:n lehtitikkeli 2016:4. Viitattu 03.04.2020. <https://mielenterveyshelmi.fi/helmi-lehti/2016-4/lapsuuden-traumoilla-kauaskantoiset-seuraamukset/>

Husso, M., Niklander, E. & Notko, M. 2019. Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilais-ten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa - EPRAS-hankkeen arviointi. Raportti nro13/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Viitattu 28.04.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138462/URN_ISBN_978-952-343-369-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Huusko, J. & Kerkelä, L. 2020. Kotiväkivalta lisääntynyt koronaviruksen aikana Suomessa: poliisi pelkää tilanteen pahenevan pääsiäisenä. Helsingin Sanomat. Viitattu 02.04.2020. <https://www.hs.fi/paivanlehti/02042020/art-2000006460559.html>

Hyvärinen, S. 2017. Piiskasta jäähyenkkiin - suomalaisten kasvatustieteet ja kuritusväkivallan käyttö 2017. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 2/2017. Viitattu 30.03.2020. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Piiskasta-jaahypenkkiin-1.pdf>

Istanbulin sopimus 53/2015. Viitattu 06.04.2020. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>

Jyväskylän yliopisto. 2010. Tutkimuksen toteuttaminen. Viitattu 05.05.2020. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen#tutkimustulosten-luotettavuus>

Jyväskylän yliopisto. 2015. Monimenetelmäisyys. Viitattu 29.04.2020. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/monimenetelmäisyys>

Järvenpää, E. 2006. Laadullinen tutkimus. Teknillinen korkeakoulu. SoberIT jatko-opintoseminaari. Viitattu 04.05.2020. <http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>

Järvi, K. 2016. ”Itsellä ei ole halua ryhtyä miksikään pikkupoliisiksi” Tutkimus lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Viitattu 28.04.2020. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48367/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201601161129.pdf>

Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2019. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. Viitattu 21.05.2020. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tuki-materiaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta?contentid=99611dfb-eeca-4890-9e20-55373a9ad49a&refreshTree=0#Aineiston%20j%C3%A4rjest%C3%A4minen%20ja%20luokittelu>

Kovanen, T. & Pitkänen, M. 2016. Rispektii. Näkökulmia nuorten kohtaamaan perhe- ja lähi-suhde-väkivaltaan. Ensi- ja turvakotien liiton verkkojulkaisu. Viitattu 30.03.2020.

http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/rispektii/#pid=1

Kuningas, J. 2015. Uhri vähättelee usein perheväkivaltaa - miten haistaa piilotettu uhka? YLE Uutiset. Viitattu 04.05.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-8093998>

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Julkaisussa: Hoitotiede Vol. 11, no 1/99. Viitattu 05.05.2020. https://peda.net/jyu/okl/ko/klt/djm/demo-3/materiaa-lit/kvsa:file/download/cbc6d1571e180d91eb814eb851a5f912ad27a870/Kyngas_Vanhanen_Si-sallon_analyysi.pdf

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Viitattu 30.03.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki lähestymiskiellosta 4.12.1998/898. Viitattu 29.04.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980898#L1P2>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 30.03.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P26>

Lepistö, S. 2010. Nuorten kokema perheväkivalta - malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 30.03.2020. <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66653/978-951-44-8223-6.pdf?sequence=1>

Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2015. Lastensuojelun tehtävät, kun lapsen epäillään koke-neen väkivaltaa. Duodecim aikakauskirja 2015. Viitattu 30.03.2020. <https://www.duodecim-aikakauskirja.fi/api/pdf/duo12268>

Naisten Linja. 2017. Väkivallan muodot / Fyysinen väkivalta. Viitattu 01.04.2020.

<https://www.naistenlinja.fi/tietoa-vakivallasta/vakivallan-muodot/fyysinen-vakivalta/>

Nettiturvakoti. Väkivallan monet muodot - Lisätietoja perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Viitattu 01.04.2020. <https://nettiturvakoti.fi/tunnista-vakivalta/vakivallan-monet-kasvot/#vakivallan-kierre>

Nikupeteri, A. 2016. Vainottuna - Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto. Viitattu 30.03.2020. https://lauda.ulap-land.fi/bitstream/handle/10024/62627/Nikupeteri_Anna_ActaE_204_pdfA.pdf?sequence=2

Peitsalo, P., Pekkola, J. & Sarlin, T. 2017. Vaiettu väkivalta - Miesten kokema väkivalta sekä mahdollisuus avun hakemiseen ja saamiseen. Miessakit ry:n raportteja 2017:1. Viitattu 31.03.2020. https://www.miessakit.fi/wp-content/uploads/2019/09/Vaiettu-va%CC%88ki-valta_print.pdf

Puusniekka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 29.04.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Rauhalampi, I. 2019. Lähisuhdeväkivallan maa - miksi suomalainen satuttaa läheistään? Yle Kulttuurcocktail. Viitattu 01.04.2020. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/01/16/lahisuhdevakivallan-maa-miksi-suomalainen-satuttaa-laheistaan>

Rikoslaki 1995/578. Viitattu 28.04.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21>

Rikoslaki 2011/441. Viitattu 28.04.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21>

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria - tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 30.03.2020. <http://www.duodecim-lehti.fi/duo94437>

Sinkkonen, J. 2015. Turvattomien kiintymyssuhteiden yhteydet lasten mielenterveyden yhteydet lasten mielenterveyden häiriöihin. Lasten Kaste -seminaariesitys. Viitattu 03.04.2020. http://www.sosiaalikallega.fi/poske/tapahtumat/hankkeet/lasten-kaste/seminaarit/yhdys-henkilot_2_2015/sinkkonen_240215

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 30.03.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2005. Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 04.05.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70762/Opp200507.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2008:10. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen kuntaliitto. Viitattu 04.05.2020.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74213/Julkk_2008_9_perhevakival-tatyon_suosituks_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit. Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Helsinki: Sosiaali ja terveysministeriö. Viitattu 04.05.2020.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162012/STM_2019_55_Rap.pdf

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 28.04.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen. Viitattu 07.04.2020.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta/lahisuhdevakivaltaan-puuttuminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012a. Lähisuhdeväkivalta. Viitattu 01.04.2020.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy on kunnan tehtävä. Viitattu 06.04.2020.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116710/THL_Tieda_ja_toimi_lahisuhdevakivalta_ja_kunta_web_240414.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018a. Lapsen kaltoinkohtelu. Viitattu 30.03.2020.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018b. Lapsen tukeminen. Viitattu 30.03.2020.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/puuttuminen/lapsen

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy - Lähisuhdeväkivallan ehkäisy on sekä alueen että kunnan tehtävä. Viitattu 06.04.2020.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivallan-ehkaisy>

Tilastokeskus. 2019. Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,5 prosenttia naisia. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Viitattu 30.03.2020.

https://www.stat.fi/til/rpk/2018/15/rpk_2018_15_2019-06-06_tie_001_fi.html

Vilka, H. 2014. Tutki ja mittaa - Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi. Viitattu 01.05.2020. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>

Julkaisemattomat

Tuomi-Karén, J. Lohjan perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori. Sähköpostihaastattelu 02.04.2020.

Kuva 1: Aikuisista perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreista 76,5 prosenttia naisia (Tilastokeskus 2019).	6
Kuva 2: Tunnista väkivallan monet kasvot (Nettiturvakoti).	11
Kuva 3: Asiakkaan ohjautuminen avainhenkilölle	26
Kuva 4: Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto. Esimerkkikuvio aineiston analyysistä.	36

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	71
Liite 2: Kyselylomake	72
Liite 3: Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kartoituslomake	75

Liite 1: Tutkimuslupa

LOHJA**Viranhaltijapäätös**

Palvelupäällikkö (alle kouluikäisten ja heidän perheidensä peruspalvelut)

27.11.2019

§ 11

Tutkimuslupa / Kuisma Vera

Laurea Ammattikorkeakoulun opiskelija Vera Kuisma hakee lupaa toteuttaa opinnäytetyönsä, jossa tarkoituksena selvittää Lohjan systemaattisen mallin toimivuutta ja toteuttamista.

Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa siitä, kuinka helppoa lähisuhdeväkivallasta kysyminen on ja uskaltavatko työntekijät kysyä lähisuhdeväkivallasta systemaattisesti. Tarkoituksena on myös selvittää, millaiset seikat estävät systemaattisuuden toteutumista ja mahdollisia kehityskohteita.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat alle kouluikäisten lasten vanhempien kanssa peruspalveluissa työskentelevät tai yhteistyötä tekevät henkilöt.

Opinnäytetyöhön tarvittava tieto kerätään verkkolomakkeella toteutettavalla kyselyllä työntekijöille sekä muutaman vapaaehtoisen työntekijän haastattelulla.

Tutkimuksen tekijä sitoutuu noudattamaan voimassa olevia tutkimusaineiston säilyttämiseen, salassapitoon ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori Maire Antikainen sekä Lohjan Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori Jaana Tuomi-Karén.

Päätös Myönnetään Laurea ammattikorkeakoulun opiskelija Vera Kuismalle tutkimusluvan opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyön aiheena on Lähisuhdeväkivallan systemaattisen puheeksioton ja tunnistamisen jalkauttamainen Lohjan alle kouluikäisten lasten ja perheiden palveluissa. Tutkimusluvan edellytyksenä on, että saadut tutkimustulokset toimitetaan Lohjan kaupungin Lasten, nuorten ja perheiden palveluille niiden valmistuttua.

Päätösoikeusperuste Hallintosääntö 5 luku 28 §

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Anu Koivumäki

Palvelupäällikkö (alle kouluikäisten ja heidän perheidensä peruspalvelut)

Pöytäkirjan nähtävilläolo ja oikaisuvaatimusohje

Pöytäkirja on yleisesti nähtävänä 29.11.2019.

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen

Lohjan lasten, nuorten ja perheiden lautakunnalle
osoite: PL 71, 08101 Lohja
sähköposti: kirjaamo@lohja.fi
fax 019 369 1326

Liite 2: Kyselylomake

Kysely lähisuhdeväkivallan systemaattisesta puheeksiotosta ja tunnistamisesta Lohjan alle kouluikäisten lasten ja perheiden peruspalveluissa

Arvoisa Lohjan kaupungin työntekijä!

Tällä kyselylomakkeella pyritään selvittämään Lohjan systemaattisen mallin toimivuutta ja toteutumista. Kyselyyn osallistuminen tapahtuu nimettömästi ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimuksen tekijä sitoutuu noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyttämiseen, salassapittoon ja tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita. Valintaruutukysymyksiin vastataan valitsemalla parhaiten omaa mieltä pidettä kuvaava vaihtoehto, avoimiin kysymyksiin vastataan lyhyesti muutamalla sanalla tai lauseella. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 10 minuuttia.

Kyselyn tuloksia käytetään osana Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijä Vera Kuisman opinnäytetyötä, jonka aiheena on lähisuhdeväkivallan systemaattisen puheeksioton ja tunnistamisen jalkauttaminen Lohjan alle kouluikäisten lasten ja perheiden peruspalveluissa. Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Lohjan kaupungin kanssa.

Perustiedot

Haluan osallistua tutkimukseen ja annan luvan käyttää vastauksiani tutkimuksessa

- Kyllä
 Ei

Sukupuoli

- Mies
 Nainen
 En halua vastata

Työskentelen

- Neuvolassa
 Varhaiskasvatuksessa
 Esiopetuksessa
 Perhekeskuksessa

Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto

Tiedän mitä tarkoittaa systemaattinen puheeksiotto

- Kyllä
 Ei

Kysyn kaikilta vanhemmilta tai huoltajilta ovatko he kokeneet lähisuhdeväkivaltaa

- Kyllä
 Ei

Työssäni on helppoa järjestää kahdenkeskistä aikaa vanhemman tai huoltajan kanssa lähisuhdeväkivallasta kysymistä varten

- Kyllä
 Ei
 Toisinaan

Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa on helppoa

- Kyllä
 Ei

Pelkään vanhemman tai huoltajan mahdollisesti negatiivista reaktiota kysyessäni lähisuhdeväkivallasta

- Kyllä
 En

Olen saanut tarpeeksi koulutusta lähisuhdeväkivallasta kysymiseen työnantajaltani

- Kyllä
 Ei

Kirjoita tähän mahdollisia syitä, miksi koet lähisuhdeväkivallan puheeksiottamisen hankalaksi

Mikä Lohjan mallissa on mielestäsi hyvää? Mitä kehitettävää mallissa voisi olla?

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Tunnistan lähisuhdeväkivallan eri muodot (fyysinen, psyykinen, seksuaalinen, taloudellinen yms.)

- Kyllä
 Ei
 En kaikkia

Osaan ohjata lähisuhdeväkivaltaa kokeneen vanhemman tai huoltajan avun piiriin

- Kyllä
 Ei

Osaan ohjata lähisuhdeväkivallan tekijän avun piiriin

- Kyllä
 Ei

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on helppoa

- Kyllä
 Ei
 Toisinaan

Koen lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen helpoksi

- Kyllä
 Ei
 Toisinaan

Tiedän mikä on avainhenkilö

- Kyllä
 Ei

Tiedän miten saan yhteyden avainhenkilöön

- Kyllä
 Ei

Tiedän mikä on MARAK-työryhmä

- Kyllä
 Ei

Kirjoita tähän mahdollisia syitä, miksi koet lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen hankalaksi

Kirjoita tähän, miten teidän yksikössänne toimitaan, mikäli saatte tietoonne asiakasperheessä käytettävän lähisuhdeväkivaltaa

THL:n Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake

THL:n Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake on minulle tuttu

- Kyllä
 Ei

Käytän suodatin- ja kartoituslomaketta kysyessäni vanhemmalta tai huoltajalta lähisuhdeväkivallasta

- Kyllä
 Ei
 Joskus

Lomake on mielestäni hyvä apuväline lähisuhdeväkivallasta kysymiseen

- Kyllä
 Ei
 Joskus
 En tiedä

Lomake on mielestäni selkeä ja helppokäyttöinen

- Kyllä
 Ei
 En ole koskaan nähnyt lomaketta

Toivoisin saavani lisää koulutusta lomakkeen käyttämiseen

- Kyllä
 Ei

Minulle on selvää arkistoidaanko lomake tai sen vastaukset työpaikalleni

- Kyllä
 Ei

Kirjoita tähän syitä, mikäli koet lomakkeen käytön hankalaksi

Tietojen lähetys

Tallenna

Kiitos vastauksistasi!

Mikäli sinulla on kysyttävää tutkimukseeni liittyen, voit ottaa yhteyttä sähköpostitse
vera.kuisma@student.laurea.fi

Liite 3: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kartoituslomake

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake (1)

Asiakkaan/potilaan nimi: _____ (Hetu: _____ - _____)

Toiminta-/hoitoyksikkö: _____

Työntekijä: _____

Päivämäärä: _____

Suodatinkysymykset

- 1 Onko Sinuun kohdistunut lähisuhteissasi* jossakin elämänvaiheessa fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua?
Kyllä Ei
- 2 Vaikuttaako kokemasi väkivalta edelleen terveyteesi, hyvinvointiisi tai elämänhallintaasi?
Kyllä Ei
- 3 Onko lähisuhteissasi tällä hetkellä fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa tai kaltoinkohtelua?
Kyllä Ei

Jos kysymyksiin 2 tai 3 on vastattu KYLLÄ, kysy seuraavat kartoituskysymykset:

Kartoituskysymykset

- 1 Millaista lähisuhdeväkivaltaa olet kokenut?
  - fyysistä väkivaltaa** (esim. töniminen, lyöminen, potkiminen, tukistaminen, pään hakkaaminen, raapiminen, repiminen, ravistelu, ampuma- tai teräseen käyttö, fyysisellä väkivallalla uhkailu)
  - henkistä väkivaltaa** (esim. alistaminen, arvostelu, nimitely, halveksunta, kontrollointi, sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen, voimakas mustasukkaisuus, eristäminen, tavaroiden hajottaminen, kotieläinten vahingoittaminen tai jollakin näistä tai esimerkiksi itsemurhalla uhkaaminen)
  - seksuaalista väkivaltaa** (esim. raiskaus, raiskauksen yritys tai seksuaalisen kanssakäymisen eri muotoihin painostaminen tai seksiin pakottaminen, seksuaalisella väkivallalla uhkailu, seksuaalinen halventaminen, pornografian pakottaminen, ehkäisyn käytön kieltäminen, aborttiin pakottaminen, seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajoittaminen)
  - kaltoinkohtelua tai laiminlyöntiä** (esim. lapsen, vanhuksen tai vammaisen jättäminen vaille hoitoa, apua tai huolenpitoa tilanteissa, joissa hän on ollut niistä riippuvainen, toisen ihmisen vahingoittaminen lääkkeillä, päihteillä, kemikaaleilla tai liuottimilla)
  - taloudellista väkivaltaa** (esim. itsenäisen rahankäytön estäminen, taloudelliseen päätöksentekoon osallistumisen estäminen tai pakottaminen omien rahojen antamiseen toisen käyttöön, taloudellisella väkivallalla uhkailu tai kiristäminen)
  - kulttuurista tai uskonnollista väkivaltaa** (esim. uskonnolliseen vakaumukseen pakottaminen, väkivallalla uhkaaminen tai sen käyttö uskoon tai kulttuuriin viittaamalla, kuten ns. kunniaväkivalta, uskoonon liittyvillä asioilla uhkailu)
- 2 Milloin olet viimeksi ollut kuvailemasi lähisuhdeväkivallan kohteena?
vuorokauden viikon kuukauden vuoden sisällä joskus aiemmin
- 3 Kuinka usein olet joutunut lähisuhdeväkivallan kohteeksi?
vain kerran useita kertoja toistuvasti jatkuvasti
- 4 Kuka tai ketkä ovat olleet väkivaltaisia Sinua kohtaan?
_____
- 5 **Tämä kysymys kysytään vain, jos lähisuhdeväkivaltaa on tällä hetkellä.**
Onko perheessäsi alaikäisiä lapsia, jotka ovat altistuneet väkivallalle?
Kyllä Ei
- 6 **Tämä kysymys kysytään vain, jos asiakas/potilas on raskaana.**
Onko puolisoasi kohdistanut Sinuun väkivaltaa raskauden aikana?
Kyllä Ei

*) Lähisuhteella tarkoitetaan asiakkaan/potilaan perhe-, sukulaisuus- tai seurustelusuhdetta tai muita näihin rinnastettavia riippuvuusuhdetta tai erityisen läheisiä ja tunnepitoisia ihmissuhteita.

Asiakkaan/potilaan oma arviointi (0 = ei vaikutusta, 5 = suuri vaikutus)

Miten arvioisit kokemasi lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tämänhetkiseen terveyteesi asteikolla 0–5?

Arvio _____

Miten arvioisit kokemasi lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tämänhetkiseen hyvinvointiisi asteikolla 0–5?

Arvio _____

Miten arvioisit kokemasi lähisuhdeväkivallan vaikutuksia tämänhetkiseen turvallisuuteesi asteikolla 0–5?

Arvio _____

Millaista apua toivoisit tilanteeseesi?

Työntekijän arviointi

Arvioi asiakkaan/potilaan terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvää riskiä. Mikäli arvioit, että joku riskeistä on merkittävä, käy hänen kanssaan huolella läpi, millaisiin terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin toimenpiteisiin tulisi ryhtyä.

Sinun tulee aina ryhtyä toimenpiteisiin seuraavissa tilanteissa:

- 1 jos asiakas/potilas on kertonut, että häneen kohdistuu tällä hetkellä lähisuhteissaan väkivaltaa
- 2 jos asiakkaan/potilaan jossakin muussa elämänvaiheessa koetun lähisuhdeväkivallan terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat arvioitisi perusteella selkeitä TAI
- 3 jos arvioit toimenpiteiden olevan tarpeellisia mistä tahansa asiakkaan/potilaan tämänhetkiseen terveyteen, hyvinvointiin tai turvallisuuteen liittyvästä syystä tai huolesta, joka Sinulle herää hänen kertomastaan väkivallasta.

Arvioinnin perusteella ryhdytään seuraaviin toimenpiteisiin:

täytetään erillinen turvallisuusriskin arviointilomake seuraavissa tapauksissa:

- a) jos asiakkaalla/potilaalla on nykyisessä lähisuhteissaan väkivaltaa JA jos hänen oma arviointinsa turvallisuusvaikutuksista on vähintään 3
- b) jos asiakkaalla/potilaalla on nykyisessä lähisuhteissaan väkivaltaa JA jos hän on raskaana.
- laaditaan turvasuunnitelma
- järjestetään asiakkaalle/potilaalle turvakotipaikka
- otetaan yhteys asiakkaan/potilaan kotikunnan sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen
- tehdään lastensuojeluilmoitus (tehdään AINA, jos kartoituskysymykseen nro 5 vastataan KYLLÄ)
- tehdään ennakkollinen lastensuojeluilmoitus, jos asiakas/potilas on raskaana ja häneen kohdistuu tällä hetkellä väkivaltaa
- välitetään asiakkaan/potilaan tiedot MARAK-yhteyshenkilölle*, kun riski väkivallan uusiutumisesta on kohonnut
- jatketaan lähisuhdeväkivaltakokemusten käsittelyä osana asiakastyöskentelyä/hoittoa
- ohjataan asiakas/potilas lääkärille/äitiyspoliklinikalle
- otetaan yhteys tai ohjataan asiakas/potilas päivystäviin kriisipalveluihin
- ohjataan asiakas/potilas ottamaan yhteys poliisiin tai Rikosuhripäivystykseen, tekemään rikosilmoitus ja/tai hakemaan lähestymiskieltoa tai pyydetään poliisin konsultaatio tai tehdään rikosilmoitus asiakkaan/potilaan suostumuksella
- otetaan yhteys tai ohjataan asiakas/potilas yksikön sosiaalityöntekijälle (esim. terveydenhuollossa tai poliisilaitoksella) kotikunnan palvelujen kartoittamista varten
- jatkotoimenpiteitä ei tarvita (esim. asiakas/potilas on jo avun piirissä, kuten perheneuvola, terapia, mielenterveystoimisto, kunnallinen sosiaalityö)

*) MARAK-riskinarviointimenetelmä toimii jokaisen maakunnan alueella (lisätietoa: www.thl.fi/marak). Nollalinjalta p. 080 005 005 saat neuvoja asiakastyöhön ja tietoa lähisuhdeväkivaltaan keskittyvistä palveluista alueellasi (www.nollalinja.fi).